AZ.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVI
A
44
NAPOLI

30

[illegible] Google

XXVI
a
44

Thelott sc.

BIBLIOTECA NAZIONALE ... EMANUELE III

Quare Neapolitani tam miſerè ab Hiſpanis oppreſſi & lacerati ſint?

EX quo Divinæ placuit Majeſtati, populum Neapolitanum in manus tradere Pharaonis, ut propter inſignem erga priores reges ſuos perfidiam, debitas lueret pœnas: prudentes Hiſpaniæ reges, legem, quæ diligenter poſtmodum obſervata eſt, ſanciverunt; ut effrenis ille equus, quem S. P. Q. Neapolitanus ſuperbè, & jactabundè, pro ſymbolo oſtentaret, quippe ephippium, frænumque faſtidiret, ſingulis ſex menſibus publicitus venalis proſtaret; utque è Mareſcallis collegium conſtitueretur, in quo decernerent, pernecesſarium quicquid videretur ſubigendo equo ferocienti, & indomito usque adeò, ut duos ſæpe reges inſeſſores pati,

quàm unum, maluerit. Heſterno itaque die infelix ille quadrupes ab Hiſpanis, quorum cuſtodiæ ſubeſt, ſtabulo exemptus, cumque ægrè pedes membra ſuſtinerent; funibus in forum protractus eſt. Miſerabile viſu ſpectaculum, equum tantæ olim pulchritudinis, adeò conſumptum & attritum eſſe, ut præ nimia ejus macie etiam ipſa oſſa numerari poſſint, dorſum ejus ulceribus obſitum foret, nares diductæ, denique omnibus membris graviſſimè laboraret. Hiſpani nihilominus ſuſpicioſi, eum aſſiduo compedibus, capiſtro, lupato, oculorumque operculis, urgent ac coërcent, metu ne quid damni ex imminenti periculo infligatur. Exquiſitiſſima itaque diligentia uſi ſunt Hiſpani in curando eo equo. Tandem igitur, ubi multum diuque diſputaſſent, unanimiter decretum eſt, ut præſepe palmo uno altius elevaretur, & demenſo quotidiano pars demeretur tertia. Forte fortuna, dum hæc agebantur, aderant nonnulli Philo-

ſophi

ſophi Morales, & iccirco viri boni, qui luctuoſo in hoc ſpectaculo immenſa commiſeratione & pietate moti Mareſcalcos rogarunt, quamobrem ſævè usque adeò conſulerent in equum emaciatum penitus & conſumtum; ut eui & pabulum detraherent, licet manifeſtè cernerent, ita cum eo comparatum eſſe, ut nihil niſi oſſa, pellis & parum ſpiritus ei reliquum eſſet; eoque paucis duntaxat hebdomatibus poſſet ſupervivere. Tunc, qui cæteros Mareſcalcos ſapientia anteibat, converſus ad Philoſophos, vultu torvo & ſevero iis regesſit, multo ſatius fore, ſi curam habentes muneris ſui, de *entibus* & *quidditatibus* disputarent, quam ſi de rebus politicis ſermones ſererent, in quibus nihil prodere niſi imperitiam ſuam poſſent. Etenim ſi ipſis ferociſſimum illud animal commiſſum fuiſſet, protinus fuiſſe viſuros iſtam caritatem & benevolentiam ſuam, calcibus & morſu remuneratum iri: ut quibus ſæpe impetierit li-

beraſiſſimos Reges ſuos, quos male affectos in foſſas præcipites dederit. Nimirum ſolenne eſſe ingratiſſimæ & ſeditioſiſſimæ belluæ, in reges ſuos & beneficentiſſimos quidem exſurgere, niſi in tempore ei iretur obviam, & jejuniis ad extremam debilitatem ac impotentiam perduceretur. Atque ut cognoſcantur equi tam efferati mores, & diſciplina quâ coërceri poſſit, non obſoletos & contritos lumbos, neve crurum infirmitatem eſſe conſiderandam; ſed inſitam ingenii pravitatem, turbulentiam, inconſtantiam & amorem rerum novandarum. Addebant etiam Mareſcalci, niſi equo iſti vires & occaſio deeſſent, excuſſurum protinus jugum Hiſpanorum, quorum imperium in tantum eſſet exoſus, ut nihil præterquam recuperationem priſtinæ libertatis vel ſomnians cogitaret. Quæ omnia abunde indicium facerent, præſentem Neapolitanorum ſervitutem, nec crudelitati Hiſpanicæ, nec avaritiæ miniſtrorum re-

gio-

giorum, nec negligentiæ regis Hiſpaniæ, adſcribi oportere: utiliſſimum & prudentiſſimum eſſe inſtitutum, ei, qui nihil præſtare boni erga bene meritos didiciſſet, omnem lædendi occaſionem præripere; eoque ſeditioſis Neapolitanorum ingeniis non alio præſentiori remedio poſſe fieri medicinam, quam aſperis, & corrodentibus iſtis Hiſpanorum unguentis.

Genua in Parnaſſo aſſerit ſe eſſe liberam.

ANni jam ſunt multi, quod ſereniſſima Genuenſium libertas non ſit admiſſa ad viſendum ac familiariter agendum cum inclyta Venetorum, Rebuspublicisque aliis, cùm in Italia, tum oris etiam transmarinis, quæ libertatem integram defenſitarent. In cauſa eſt, quod ea quamvis ævo præterito, ſumma cum exiſtimatione, ac illibata pudicitia egerit in Parnaſſo, proximis ni-

hilominus annis autoritatem & fidem ſuam diminuerit plurimum, dum cum perfida Hiſpanorum gente nimium converſatur familiariter: adeò ut non ſine maximo honoris detrimento nationi iſti non tantum nobiliſſimum ædium ſuarum apparatum, ſed etiam cariſſimum nobilitatis ſuæ pignus conceſſerit. Ea indulgentia graviſſimè libereque in virgine reprehenſa eſt à multis, quod non tantùm arto nimium amoris vinculo necteretur cum gente, quæ palam inſidiaretur ejus pudicitiæ; ſed etiam, quia palam ab omnibus jactaretur, illam cum Hiſpania etiam conſenſiſſe in turpibus rebus & inhoneſtis, atque unde non leviter ſuſpicio inoriretur honori planè adverſa, tacitusque manaret rumor inter omnes de inſtabili illa, qua diſtineretur, cupiditate & ſiti auri Hiſpanici; avaritiâ tam inſita & familiari viliſſimo ſcorto, quàm indignâ, & alienâ pudicæ virgini. E quibus apparet, nobilem usque adeo principem, antequam tam

per-

pernicioſum facinus perpetraſſet, inter pulcerrimas & optimas liberas reſpublicas fuiſſe habitam. Jam autem corpus ejus multum deformatum eſt. Quippe & naſus Doriarum quatuor digitis excreverat, crus dextrum Hiſpanorum palmo dimidiato. Ei membrorum inæqualitati accedit ingens opprobrium à garrulitate plebis, palam & in foro objectantis, cives ſuos adeò familiares eſſe Hiſpanis, ut in lenociniis etiam, rebusque, quæ vel cogitare nefas ſit, nedum dicere, inſerviant: & ut rerum, quæ publicè in compitis agitantur, citò fama ſolet increbeſcere, non defuere, qui apertè aſſererent regibus Hiſpaniæ animum fuiſſe hanc virginem inhoneſtè habendi. Atque ut liquidum reddatur, quæ conditiones, quidque ipſis ſperandum ſit à miniſtro regio, qui præſtò in Italia, Petro nimirum Enſio Guzmanno illo comite de Fuentes: ajunt paucos dies elapſos eſſe, cum obtulerunt ipſi literas amatorias in for-

mam citationis, quæ res prorſus exorbitantes continerent,quæque non leviter honorem ejus depreciaſent, adeò ut quilibet in Parnaſſo manifeſtò potuerit deprehendere affectum illum,quo ſereniſſimam virginem proſequuntur Hiſpani,nihil quicquam Platonici habere: ſed protectionem ejus ex nuda tantùm dominandi libidine eſſe profectam. Honoranda autem Genuenſium libertas, ſimulac in manus venêre tam arrogantes & ſuperbæ litteræ,illico ſandalio à pede derepto naſum nuntii confregit, & in præſentia tam impudentis hominis, dolore pariter ac ira accenſa, ſatis ſuperque oſtendit, quid ſibi futurum eſſet animi, ſi ad exitum res perducenda foret: adeò ut omnium judicio honorem ſuum prorſus recuperarit, quem antea, inviolata licet, perdidiſſe viſa eſſet. Quamobrem tam laudabilis libertas, ut ſincerius cunctis rationes ſuorum redderet actuum & caſtimonię,per oratores ſuos,quos ad ſingulos

gulos Europæ principes legavit, univerſis palam fecit multam familiaritatem, quam cum Hiſpanis contraxerit, non ſibi tantum & civibus ſuis eſſe utilem, ſed magnopere etiam neceſſa[illegible]m libertati Italiæ, cum qua negotia [illegible]ón minus conjuncta ſint, quam alterius cujusquam in eâ principis. Quippe ſe effrenibus cambiis & recambiis, ut vocant, illicitisque uſuris ſuis indies magis magisque inimicam Hiſpanorum gentem ita oppreſſum ire, ut eam bello plus cruento exerceat, quàm Hollandi Zelandique exercitibus ſuis, bellicoque apparatu.

Monarchia Hiſpanica dolet, quod fraudes ſua ſint detecta.

MUlti abhinc anni ſunt, ex quo in regia Galliæ Monarchia ingens ortum eſt incendium; incertum utrum caſu, an malitia quorundam Gallorum, vel (quod magnopere multi ſuſpicati

ſunt) ab natione illa, quæ implacabilis usque adeò eſt Gallis. Tanta fuit flamma, & tam terribile incendium, ut finitimæ Monarchiæ in magnum inciderent metum, ne ignis ille non niſi cum ruina imperii ſui deſineret, ita ut ſtudio ſui unuſquisque advolaret ad ignem alienæ domus extinguendum. Angli, quamquam innatū iis cum Gallis odium foret, impigrè apportabant aquam ex ſuo Tameſi, Germani ex Moſa & Rheno, Veneti ſuos ferme lacus exſiccabant. Sapientiſſimi magnæ Hetruriæ duces, celerrimè cum armis ſuis ad extinguendum incendium accurrebant: quod homines ſagaces & prudentes metuerent deſiturum in univerſale incendium. Et revera erat res mira viſu: quod prædicta Hiſpanorum Monarchia, licet putaretur inimiciſſima eſſe Gallis, tamen & ipſa inter primos ſocios laboraret, extinguendo igni, ad quem fama erat vulgatior, maluiſſe illam ſeſe calefacere. Unusquisque mirabat-

rabatur cùm videret, tam propenſo ſtudio & immenſa charitate non ſolùm advehere aquas ex Tago Iberoque, verum etiam ex vaſto Oceano, cujus, niſi Hollandi & Angli obſtarent, plenum obtineret dominium. Quippe Politici deteriorem in partem interpretabantur, amorem affectumque Hiſpanorum, aperteque dicebant, rem pernicioſiſſimam eſſe in negotiis Gallicis admittere auxilia Hiſpanorum, cum natura infenſiſſimi hoſtes ſint Gallis: quin magis credendum eos everſuros potius quàm protecturos amplitudinem ejus Regni, tanquam homines, qui cum ſolum utilitate ſuâ actiones cunctas principum metirentur, ac ſæpe non plus pietatis erga Deum quàm charitatis erga homines, oſtenderent. Et tanto magis ejuſmodi Politicos peroſus erat vulgus, quanto clarius videbat, Hiſpanos in diligentia aquarum advehendarum ſuperare cæteros, haud ſecus ac ſi ex animo amiciſſimi eſſent Gallis. Id verò omnibus erat

admirationi & magnam apud ignaras Hiſpanicæ Monarchiæ peperit exiſtimationem ac gloriam, quod cum Flandria & Auſtria, regiones hereditariæ, crudeliſſimi belli incendio flagrarent; ſtudio tamen & amore Gallorum de propria periclitaretur ſalute. Sed, non opera humana, non ulla aquarum copia poterat extingui vel minutiſſima tam formidabilis ignis ſcintilla: quin diligentiâ iſta de die in diem magis magiſque ſerpebat flamma, incendiumque belli civilis, adeò ut etiam ſimpliciſſimus & religioſiſſimus quisq; inciperet aures præbere politicorum monitis, & ſuſpicaretur charitatem Hiſpanicæ Monarchiæ ergà Gallicam ex mero ſui amore provenire, atque ita animum induceret, nullam Hiſpanis in poſterum habendam fidem, niſi penitius intuitus eſſet, quæ illi in vaſculis ſuis portarent. Tum verò compererunt, pro commentitiis iſtis aquis ad extinguendum ignem, vaſa ſua repleviſſe pice, oleo, terebintho, & diabo-
bo-

bolica lite ad augendam flammam. Inter eos deprehenſi ſunt Barones quidam Galli, qui prætextu charitatis, id ipſum, quod Hiſpani, machinabantur. Quapropter tales juſtâ animadverſione Monarchiæ Gallicæ extemplo necati ſunt, crematique in illo ipſo igne, quem tot ſeditionibus, tantaque perfidiâ ſua, in patria aluerant. Hiſpani non tantùm ab opera cœpta fugati, ſed etiam cum tubarum ſono ac proclamatione publicâ traducti, velut in ſimulandi arte facilè principes. Singulari etiam Gallicæ Monarchiæ edicto unicuique propalatum eſt, ſi deinceps unquam reperirentur, qui ſibi perſuaderent, poſſe in Hiſpanorum animos incidere amorem erga Gallos, fore ut tales haberentur pro fatuis, & idiotis, & ſi moniti ſemel perſeveraverint in hoc errore, inſtar factioſorum & ſceleratorum punitum iri. Erat res admiratione digna, quod poſtquam Hiſpani Gallique prædicti ab eo opere deſtiterunt, continuò incen-

cendium illud Galliæ ceſſarit, idque ſua ſponte, licet prius ejus magnitudinis foret, ut etiam maximi judicii homines affirmarent, neutiquam humanâ operâ extinctum iri. Exinde illuſtria & aurea illa lilia, primum deſpecta & pedibus conculcata, enituere multò ſplendidius, majorique vigore, quam unquam antea. Galliaque ipſa quæ quorundam ambitione plusquam per XL. annos continuos ſæviſſimo laborarat bello, magna omnium admiratione, momento reddita eſt tranquilla & pacata. Plerique his indiciis potuerunt colligere, Hiſpanos fuiſſe præcipuos incendii iſtius Gallicani auctores: ut qui ſub callido religionis prætextu imperio orbis inhiantes, omnem infringere Gallorum potentiam ſtuduiſſent. Nonnulli narrant, Hiſpanorum Monarchiam recepiſſe ſe in Regiam ſuam, nec per multos dies ſuſtinuiſſe conſpici à quoquam, corque dilaniandum præbuiſſe vehementiſſimæ melancholiæ,

imo

imo cum imi pectoris ſuſpiriis & lachrymis profuſiſſimis confeſſam; maluiſſe ſe præcipuis ſuis duobus regnis ſpoliari, quam ita orbi univerſo eſſe irriſui & ludibrio religioſos ſuos prætextus, per quos ſæpe antea maximo ſuo lucro ſe meminerat cæpas, fœdiſſimique odoris radices vendidiſſe pro muſco, zibetho & ſuccino, dum falſo & ficto veri ſpeciem præferret; adeò ut non leviorem eam jacturam judicaret, quam ſi vel omnes theſauros Peruvianos, vel novum orbem perdidiſſet. Animadvertebat ſiquidem detractam ſibi fidem omnem, adeo ut ne ſimpliciſſimis quidem amplius poſſet imponere, nec depingere atrum albo, & cernebat ſeſe adigi ad eos neceſſitatis terminos, in quibus Galli; ut qui non poſſent poſthac ullius Regni dominio potiri, niſi vi & gladio, cum nuper ſolo religionis prætextu, qui inſervierat loco potentiſſimi exercitus, potuerit univerſale propemodum incendium excitare. Ni-

hil

hil verò æque dolori erat, quam quod ob ſiniſtram adeo vulgi de ſe opinionem periculum foret, ne in veris quidem ſibi in poſterum fides haberetur, poſtquam ſemel hypocriſis ſua & ſimulati prætextus, quos plerique ferme pro vera religione & devotione coluerant, palam eſſent detecti.

Hiſpaniæ Monarchia adſcendit Parnaſſum Apollini ſupplicatum, ut cauterio ſanaretur. A Politicis Medicis dimittitur.

QUamquam Sereniſſimæ Hiſpanorum Monarchiæ, quæ ad hanc aulam, quatuor circiter elapſis menſibus pervenerat, non ſolum Apollo, verum etiam publicum literatorum collegium introitus extemplo in regium auditorium copiam fecerat, idque præſentibus ſereniſſimis Muſis: non tamen ejus introitus, niſi ante biduum demum celebrari potuit, quod ſpatium quatuor ferme menſium conſumtum fuerit in conſulen-

ſulendis poetarum principibus, de titulis cuique conferendis, & viciſſim recipiendis, item quomodo alii eſſent excipiendi, & ipſa excipi deberet, dum alii alios viſitant. Interim obſtupeſcebant virtutis cultores, deplorabantque duras adeo conditiones præſentis ſæculi ob ſummam vanitatem. Alia adhæc major erat ſollicitudo: quippe complures literati principes apertè abnuebant adiri magna ab hac regina, quod ſuſpicarentur, ſeſe contumelioſè ab illa exceptum iri: nimirum quoniam recentes ex Italia literas acceperant, quibus monerentur à benevolis, ut ſedulo in omni hoc diſpicerent negotio, quandoquidem ſolemnis eſſet conſuetudo Hiſpanis, viſitatum ire homines magis contumeliæ, quàm honoris ergo: & propterea his extremæ videretur amentiæ, ut contumelioſe habeantur eam domi ſuæ opperiri capite aperto. Et quamvis tam potens monarchia cum ſtupore uniuscujusq; multo parciorem ſeſe præ-

beret

beret in titulis alii conferendis, quam in aureis largiendis ſcutatis: nihilominus ab iſtis poetarũ principibus, omnibusque hominibus elegantioribus, ad rem magis, quam ad titulorum vanitatem attendentibus, tantum voluptatis percepit, quantum vix ſperarat. Veriſſimum quidem eſt illud, quod non parum æſtimationis ſuæ tantæ potentiæ regina ea in aula amiſerit, poſtquam innotuit, illam, quamvis ſummopere amicorum indigeret ſubſidio, usque adeo tamen proclivem eſſe in abalienandis eorum animis, quibus vel ſolo ſermone & colloquio ſatisfacere potuiſſet. Illud quoque multis novum viſum eſt, à magiſtro ceremoniarum monitam eſſe, quod ad minutias quasque tantopere attendat; cum odioſum id ſit, & proprium barbaro regi, indignum vero tantæ principi. Ad hæc quod alteri reginæ ſibi æquali, ſumma cum excandeſcentia reſponderit, ſeſe illam omnesque ejus ceremonias mirari, atque ita ſatis apertum fecerit,

cerit,

cerit, ſeſe ignorare, principem ſine gravitate majeſtateque ſimilem eſſe pavo absque cauda. Vix dixerim quanto omnium deſiderio princeps ea exſpectata, quamque literatorum omnium oculi in illam converſi fuerint. Ex omni imperio Apollinari ingens factus eſt concurſus à plerisque nationibus, cominus intueri geſtientibus potentiſſimam reginam, quæ felicitate mirabili, ſpatio breviſſimo, ex diverſis regnis à ſeſe ſubjugatis tam formidandum omnibus principibus gentibusque imperium compoſuiſſet & ſtabiliviſſet, ut nemo ſit, qui præ metu lorica ferreis hamis conſerta ſeſe non præcinxerit. Hæc regina numeroſiſſimo comitata exercitu, proſpera navigatione, præterito menſe inſulam Lesbon appulit. Sereniſſima vero Reſpublica Genuenſium, gratis illi inclytum concedebat portum ſuum, licet familia Doriarum, vetuſta prærogativa multum in eo ſibi dominii adſcribat. Monarchia Hiſpaniæ, ſi eam cum Gal-

Galliæ, Angliæ, aliisque veteribus Europæ monarchiis conferas, ætate quidem minor fuerit: verum enim vero corpore multò quibusvis aliis major, adeo ut annorum numerum vaſtiſſima illa regni moles, & amplitudo multum ſuperet: Unde ſic rationes vulgo ineunt; ſi porro itidem accreverit, quouſque corpora humana capere ſolent incrementum; fore ſtaturæ aliquando adeo giganteæ, ut imperio ſuo complectatur, quicquid olim in Romanorum erat poteſtate. Sed ea quæ accidere imperiis ſolent, liquido arguunt, illam nunquam fore majorem, jamque in teneris annis deveniſſe eo magnitudinis, ut ad majorem deinceps nequeat pertingere. Quod vel inde manifeſtè apparet, majori quod negotio hoc tempore dimidiatum accreverit digitum, quam olim duas palmas. Hæc potentiſſima princeps ſubfuſci eſt usque adeo coloris, ut inclinet ad illum Maurorum. Et propterea ejus mores ſuperbi magis ſunt

ſunt quam graves; ac cunctæ actiones ejus ſævæ potius quam ſeveræ. Quapropter cum nunquam potuerit, neque nunc poſſit addiſcere artem ignoſcendi principibus usque adeo neceſſariam; certa eſt multorum opinio, magnopere illam infringere magnitudinem ſuam, quod nihil carius ſit, nulloque adeo afficiatur, quam ut vulgo intelligentiſſima audiat magiſtra præcidendis odioſorum papaverum capitibus, ſi quæ in imperii ſui hortis ſupereminuerint. Præter modum lætatur de ſe jactari, illa in arte ſuperatum eſſe à ſe Tarquinium, primum tanti arcani inventorem. Cum itaque adeo confidens & prorupta ſit in exercendis rebus tam ſævis, perplexa eſt admodum & anxia in collocandis beneficiis, quæ rarò & tardè ab illa proficiſci videas. Ac minuta etiam quando confert, tanta id facit gravitate & ſupercilio, ut vix grata exiſtant. Cæterum in promiſſis eſt liberalis adeo, ut nihil quicquam illa

hu-

humanius excogitari poſſit. Verum qui ſpecillo politico noverit penetrare intimum cordis, ipſam videbit ſuperbiam, avaritiam & crudelitatem, ut & illi, qui quam diutiſſimè cum illa negotiati ſunt referant; ab nulla alia principe dulcibus æque verbis ſeſe fuiſſe exceptos, factis vero amariùs habitos: unde eſt, quod tanquam amica ſummopere homines alliciat, intereaque velut domina impenſe illos perterrefaciat. Longiores, quam corporis ratio ferat, ſunt manus ejus, quas extendit ad omnia, unde aliquid emolumenti poſſit percipere; citra diſcrimen amici vel inimici, parentis vel extranei. Ungues ejus inſtar rapaciſſimæ Harpyiæ: digiti adeo firmi & tenaces, ut quodcunque arripuerit nunquam eripueris. Oculi ejus lividi, quos cum intentiſſimè in aliquem torquet, obliquè alterum reſpectat: quæ res multum eſt periculoſa plerisque principibus. Nam proximis annis facie verſus Algeriam obverſa, ſic ut nullus

lus præſenſerit, aciem in Maſſiliam direxerat. Iſtis oculis ſumma exerit ſe avaritia. Nam nihil non illis cernit, quod non flagrantiſſimo appetat deſiderio: unde contemplatores dicunt reginam hanc immodica ſiti rei alienæ diſtentam, nunquam habuiſſe amicos, quos non brevi tempore diverſis artificiis fecerit mancipia. Omnia hæc mundo planum faciunt, illam magis idoneam regendis ſervis, quàm hominibus liberis: cum plus à quocunque principe & amico quovis ſervitii ſibi exhiberi voluerit, quam ab ipſis exigat ſubditis. Majeſtatis ſuæ uſque adeò eſt retinens, ut non minoris putet, quod ipſa fortunæ it obviam, quam quod ſe inviſerit domi ſuæ. Superat unamquamque Reginam noſtri & præteriti ævi artificio pallii, auro intexti ſuos operiendi prætextus, licet diabolicos. Quantumvis quotidie parum honeſtè videatur agere, nihil tamen æque jactat, ac conſcientiam ſuam; qua Galli toties colore ſimu-

ſimulatæ ſanctitatis illuſi, ſuo impendio tandem didicerunt, confeſtim ſeſe armare, equosque inſcendere, poſtquam corona in manu vident peragi negotia ſub mentito religionis & ſanctimoniæ prætextu erga proximos. Peritia equitandi tantum profecit, ut non ſolum feliciter generoſos domuerit Neapolitanorum equos, ſed illos ipſos & contumaces & vitioſos mulos Hiſpanicos (quibus natura inſitum eſt, ut calcibus impetant) morigeros reddiderit.

Ingenio præ cæteris reginis usque adeo eſt ſuſpicax, ut nullam poſthac fidem ſubditis ſuis habere decreverit, etiamſi fideliſſimè ſeſe geſſiſſe compererit: quæ res tantum illi damni infligit, ut rerum ſecularium periti manifeſtè dicant, vel ob ſolum tanti momenti defectum non poſſe in majorem molem excreſcere. Eoque evenit, ut nulla reginarum minoris habeatur. Et inſignis ejus ſtultitia ea in re à politicis eſt notata, quod firmiter adeo ſibi perſuaſerit, poſſe ſeſe

pro-

proculcando unumquemque, populum adſui venerationem provocare. Nihilominus interea moribus, geſtibusque odioſiſſimis, populos in ſervitutem pellicit. Magna iſta calamitas eſt ab ingenti theſaurorum copia, quæ ſumma cum violentia in ſe trahit etiam illorum animos, qui cum deberent maximè abhorrere, facile ad impotentiam humilioremque ſtatum rediguntur. In rebus minutiſſimis immenſum quantum accurata eſt, licet in rebus maximi ponderis pluſquam alia ulla regina ſeſe defraudari & decipi toties perpeſſa ſit. In colloquiis & rebus arduis gerendis mirabile ingenii acumen & prudentiam oſtendit: ſed aut naturali quadam pigritia, aut artificiis miniſtrorum avariſſimorum, magna agitantium negotia, aut quod nihil decernat, & aggrediatur, non antea præviſum à gentibus, & lentè adeo conſilia ſua expediat, ut temporis progreſſu facies & ſitus negotiorum immutetur: rariſſimè ejus conſilia, prudenter alio-

quin inſtituta, felicem ſortiuntur exitum. Propterea jam invaluit opinio, plus illam poſſe in rebus concipiendis, quam armis & bello expediendis, in quibus magnos quidem ſpiritus ſummam conſtantiam, & incredibilem prope omnium laborum tolerantiam præſtet; ſed certi adeò parum conſilii, ut ſingularis ejus prudentia ſpeciem ſæpiſſime vaniſſimi timoris repræſentet. Multi icci co viri eximii reperiuntur, qui eam rideant, quod omnia facta ſua, tam exacta norma, ſolidisque conſiliis dirigat; ut nihil quicquam fortunæ & fato permittat, quæ mirum quantum faverit Gallis; ut qui in omnibus actionibus ſuis, multum quidem animi, a parum ſanioris cerebri, & prudentia contulerint. Sunt qui id fieri putent ob id ſolum, quod ea tam avara ſit proprii ſanguinis, quàm ſitiens alieni. Homines rerum Gallicarum intelligente rident eam, quod ad univerſale adſpire imperium, absque ullo certamine: quo id

idcirco evenit, quoniam cum potentiſſima hæc regina affinitatibus contrahendis imperia ſibi acquirere aſſueta ſit, maximopere exhorret à ſtolida Gallorum conſuetudine, aliena regna ſuo mercantium ſanguine. Cum illa itaque magis ſagax, quàm animoſa ſit, plus damni pace, quàm bello, hoſtibus ſuis infligere poteſt. Galli ideò, qui hactenus demto omni metu pacem cum illis coluerant, tot calamitatibus ſuis moniti, tandem edocti ſunt, duplicem foribus obdere peſſulum, ita ut omnem impoſterum Hiſpanis ſpem pacis præcluſerint. Propriarum quin etiam opum eſt neglectrix contemtrixque: ſed adeò appetens alienarum, ut non dubitet patrimonium ſuum perdere, ſpe alius invadendi & potiundi. Mentis adeò eſt avidæ, animique tam reconditi, ut ars nulla, nulla induſtria humana ſufficiat ad indagandum quo collimet: ne vel ipſe Lynceus acutiſſimo viſu ſuo cuticulam

ejus penetrare poſſit, cum Gallorum etiam exta & inteſtina ſtrabis & luſcis pateant. Qui tamen genium & mores tantæ principis examinare & inſpicere velit, neceſſum eſt ut illud ſciat & pro certo habeat, illam longè diverſam eſſe intrinſecus ab ea, quæ apparet. Et quamvis in virtutibus prædictis portentoſi lateant errores, magnitudine nihilominus fortunæ ejus, quicquid ſit, pro virtute à plerisque habetur & æſtimatur: ut nec deſint principes, qui ejus etiam vitia imitari honori ſibi ducant. Conſtitutione & habitu corporis robuſtiſſima eſt: unde plurimi eam quam provectisſimæ ætatis conjectant, quamvis multum incommodi ex eo percipiat, quod membra usque adeo diſſita & distracta ſunt. Hoc mirum quantum debilitet tam vaſtum corpus: & quamvis auxilio Reipubl. Genuenſis, & affinitate cum duce Sabaudiæ contracta, maximopere iis uniendis & contrahendis ſtudeat, diverſitate nihilominus iſtorum princi-

pum

pum alia aliaque ſectantium parum præſtat. Sed non aliunde majus damnum tanta percipit Regina, quam à præcipuis miniſtris ſuis Hiſpanicis, quibus perpetuo in negotiis majoribus utitur: qui cum aſſueta ſuperbia, & magnanimitate in tantum odioſa, non modo honorari tanquam homines, ſed & adorari ut Dii velint, nimium quantum tædii & nauſeæ jugi Hiſpanici, non Italis modo, ſed & Belgis plerisque commorint. Id multum mirantur omnes, quicunque corpus potentiſſimæ principis intuentur, eam uſque adeo infeſtari ab hirudinibus quibusdam maxima ex parte Genuenſibus, quarum venæ tam diſtentæ & craſſæ ſunt, ut referant anguillas lacus Marthæ, vallisque Commachiæ: & incertum eſt, utrum ſemet unquam ab iſtis malis ſit liberatura, ſive id ſit impotẽtia, ſive negligentia, ſeu maximorum principum fato, quorum omnium infortunium eſt, ut iſta animalcula vitalem exſugant ſanguinem.

Potentiſſima itaque hæc regina cùm regio in atrio majeſtati Apollinis ſeſe ſtitiſſet; ſiniſtrum brachium à miniſtris ſuis denudari curavit; quod cùm illi & univerſo literatorum conſeſſui oſtendiſſet, ita fermè locutam eſſe conſtat. Princeps & bonarum literarum parens, putridum illud Belgicæ cauterium Galli, Germani, & nonnulli Italiæ principes, qui amicitias ſimulant, ac exenterata ſchiſmatica illa transmarina jam tot annis elapſis, ſola mihi ſuſpicione inflixerunt. Equidem non diffiteor, principes nominatos juſta ob potentiam meam æmulatione fuiſſe accenſos, cum poſt mortem regis Henrici ſecundi viderent Galliam pueritia regis graviſſimis obnoxiam calamitatibus, meque eo tempore ſemina diſcordiæ jacere iſtoc in regno ſtuduiſſe. Poſtquam verò hæ jam ſuſpiciones evanuerant, magnæque me inter & Gallos fuiſſent (non me id pudet referre) contentiones privatæ, quin etiam ſimultates cum illo

ab-

abſolutiſſimæ poteſtatis Bearniæ principe intercederent: omnibus ego impenſis ferendis condemnor. Rogo itaque Majeſtatem tuam, ut tam tædioſum mihi cauterium obſtruatur; cum cuique videre ſit, ob nimiam humorum confluentium copiam, verſum eſſe illud in rabioſiſſimam gangrænam, adeò ut Deum rogem, ne non niſi meo cum exitio malum iſtud terminetur. Nulla ambitione, nulla dominandi libidine, aut ſiti rei alienæ, id quod objiciunt mihi inimici, Italiam ingreſſa ſum. Notum unicuique, me eo non vocatam tantum, ſed & retentam eſſe præter voluntatem ab Italis principibus, metu jugi Gallici. Neque mortalium ullus eſt in Europa, quem fugiat, me terris, quas poſſideo in Italia, tantum propriorum bonorum impendere, ut infirmitati meę ſufficerent, & oppreſſioni. Felix fuiſſet domus mea in Hiſpania, quam tegulis argenteis aureisque imbricibus adornaſſem, ſi nunquam mihi familiaritas in-

tereeſſiſſet cum duplici iſtac & fallaciarum plena gente Italica, tantum utili corbitandis hominibus in negotiis periculoſiſſimis abſque pane biscocto, & mediis in periculis poſtea deſtituendis. Cum nihil aliud apertius profiteatur, quam alienis manibus boloſe faucibus eximere. Maximè verò illud miror, quomodo Italia, quæ ut unicuiq; notum eſt, ſeſe ab omnibus externis nationibus vitiari perpeſſa eſt, mecum jam caſtitatis rationes inire ſuſtineat, adeò ut nihil quicquam moliri liceat, quin ſtatim ſuſpicio incidat, quaſi & libertati ejus & honori inſidias tendam. Et quamvis hodierna regni Gallici potentia Italiam, ejusque principes prædictos, à timore magnitudinis & roboris mei ſecuros reddat: nihilominus ſi ita videatur Majeſtati tuæ, parata ſum, ut unicuique ſecuritatem ab omni offenſione exhibeam, ea conditione, ut moleſtia liberer, quam capio cauterio necdum obſtructo. Mandato Apollinis omni dili-

gen-

gentiæ cauterium hoc à medicis politicis perſpectum eſt; nihil creditum apertius quàm Hiſpanicam Monarchiam continuo ardentiſſima dominandi ſiti, & libidine laborare, eoque omnino hoc cauterio egere, ut omnes illi craſſi humores Peruviani, qui in ſtomacho deſiderent, expurgarentur, quandoquidem iis ſoli immenſam illam ſitim excitarent. Attendebant etiam ad hoc prudentiſſimi Medici, quod ſi Monarchia Hiſpanica careret iſtoc cauterio, evidens periculum eſſet, ne pernicioſiſſimi iſti Peruvianorum humores in caput Italiæ vergerent, manifeſta præcipuorum membrorum pernicie, quæ libera remanſiſſent: tum autem quod ea monarchia in hydropiam univerſalis incideret monarchiæ. Cui rei jam ſatis Belgico proviſum erat cauterio, quod tamdiu apertum erat relinquendum, quamdiu Peruvia iſtos Pernicioſos humores Hiſpaniæ ſubminiſtraret monarchiæ. Maximopere ei diſplicuit hæc ſententia. Un-

de ira percita ita ſubjecit: Rex ſi tam fœde conſumi debeam malignitate aliorum oleum huic gangrænæ affundentium, quam inimici mei cauterium diverſivum dicunt, alii forſan præter omnium opinionem ſetaceum indent. A Gallis, Anglis, & Italis ſtatim intellectum eſt hoc ſcomma. Et regeſſerunt, ſeſe de nullo dubitare, quoniam illi fæcem regni ſui in Belgicam ablegarent, ubi Hiſpani aurum & ſanguinem ſuum conſumerent: eoque in ſecuritatem ſuam ab formidanda Hiſpanorum potentia & ambitione, jactantium ſeſe nullo horizonte cingi, Angli, Galli, Germani & Itali juxta aphoriſmum medicopoliticum, Hippocratis nempe & Taciti, adigerentur conſiliis & aſtu res externas moliri, arma procul habere.

Secretarius Illuſtriſſimi Guiſii, quod malè eſſet locutus, punitur.

HEri Secretarius Ducis Guiſii ſermones cum aliquibus Gallicis Baroni-

ronibus ſerens, de anteactis Galliæ motibus, cùm mentionem faceret de propoſito ſui domini, ſanctum illud vocavit fædus; quod ſimulatque relatum eſt Regiæ majeſtati, extemplo illum ac publicitus quidem ter tollenone præcipitari curavit, commonuitque, ut impoſterum cautius loqui diſceret, quoties de rebellione diabolica loqueretur.

Hiſpani acquiſitionem tentant Sabionedæ: non ſuccedit illis.

POſtquam imprudentes Italiæ principes clavo Gallico eximendo è menſa Mediolanenſi uſi ſunt ligone Hiſpanico, qui tam alte penetravit, ut quacunque voluiſſes forcipe non potuerit extrahi: magnates omnes Europæ, Italiæque præcipuè principes, qui animadvertebant Hiſpanos, poſt ſervitutem Mediolanenſium, apertè adſpirare ad plenum Italiæ dominium (ut tuerentur, quod libertatis reſiduum foret) con-

venerũt inter ſe, ut ſingulis viginti quinque annis exquiſitâ diligentiâ hominum iſti negotio præfectorum, menſura iniretur catenæ ab Hiſpanis fabricatæ ad Italiæ ſervitutem. Explorata itaque ante paucos dies infinito ſuo cum ſtupore compererunt Italiæ principes, catenam uſque adeò odioſam accreviſſe ex ſuſpectiſſimis quinque annulis. Confeſtim idcirco arceſſiti fabri politici, qui accuratiſſima diligentia periculum ferri recenter catenæ annexi facerent: deprehenſumque, primum annulum eſſe fabricatum Piombino, alterum Finali, tertium Corregio, quartum portu Lungone, quintum Monaco. Supra modum hac novitate attoniti principes hærebant, multosque illorum ſuæ pudebat inertiæ; quod viderent Hiſpanos in otio & pace catenam ſervitutis Italiæ plus adauxiſſe, quam alioquin bello feciſſent cum quatuor exercitibus. Propter quam exorbitantem adeò immutationem iidem Italiæ principes tanta erga
Hi-

Hiſpanos ira accenſi ſunt, ut libere dicerent, illos ſeſe non continere intra terminos honeſtatis & modeſtiæ: ac ſi Italiæ limæ non ſufficerent catenæ huic miſerabili ad debitam menſuram redigendæ, uſuros ſe protinus Gallicis. Quod ſi nec eo pacto potuerint obtinere, quod propoſuerant; ex Germania, Angliaque curaturos ſufficientem ſibi advehi numerum. Si eo extrema ipſos neceſſitas adigeret ex deſperatione, ſibi de optimis Damaſcenis, quales in Turcia fabricant, proſpecturos. Dum principes Itali hunc in modum inter ſe diſceptarent, citato curſu ad eos nuncius advenit ex Italia: qui pro certo referebat; Hiſpanos Sabionedæ alium fabricare annulum, quem adjuncturi eſſent catenæ illorum ſervitutis. Quo nuncio allato, sereniſſima libertas Veneta ocyſſime celeberrimum aperuit Arſenale ſuum. Et jam omnes Italiæ principes præpropere advolabant ad arma induenda. Bellicoſa Galliæ Monarchia

imperavit nobilibus ſuis equos inſcendere. Tota Germania ſe parabat ad transeundos montes. Angli, Hollandi, & Zelandi numeroſiſſima conflata claſſe quam citatiſſime ad fretum Gaditanum ferebantur. Jamque orbis univerſus in armis erat, cum alius advenit nuncius, qui exhilaravit animos omniũ, indicando, Hiſpanos quidem omni ſtudio & induſtria conatos fabricare maximi momenti annulum Sabionedæ, ſed ſudaſſe in vanum: quippe qui in ferruminando eſſet ruptus.

Thomas Anglus Apollinem, quando in mundo ceſſaturæ ſint hæreſes, rogat.

THomas Morus Anglus, illo ipſo die, quo exceptus in Parnaſſum ab Apolline eximiæ doctrinæ ac ſanctimoniæ nomine honorabatur. Is in hac aula miſerrimam degit vitam affligens ſemet ipſum ob nefaria hæreſis mala,

quæ

quæ cum in patria ſua, tum etiam alibi propalata ſunt, veramque Chriſtianam fidem animis hominum expulerunt, quæque horrendum in modum res ſacras juxta ac profanas confuderunt: & quantum diſcordiæ illæ ingraveſcebant, tantum etiam afflictiones viri tam ſingularis magis magiſque accreſcebant, ut plerunque hæreſin ſeductæ deploraret plebis, atheiſmumque ſeductorum. Hic cordatiſſimus vir heri matutinis ſe horis Apollini ſiſtit, maximoque deſiderio ſciſcitabatur, ut palàm ſibi faceret, quando in religione Chriſtiana finem tempeſtates præſentis habituræ hæreſis, inventæ ſeminatæque impiis ab hominibus, aut ambitione plura poſſidendi, aut ſtudio nihil perdendi, aut odio vindictæ.

Moro ad interrogata illico Apollo hunc in modum reſpondit. Dilectiſſime Thoma, videbis finem fore malorum hujus hęreſis, cum Hiſpani ſua contenti Hiſpania non amplius invidiæ

erunt,

erunt, ſereniſſimaque domus Auſtriaca, acquieſcens vetuſtiſſimo in Germania patrimonio Comitatus Auguſtæ Vindelicorum, modum ſtatuet ambitioni imperandi univerſo. Quippe non aliud hæc eſt hæreſis, quam pactio principum contra magnitudinem domus Auſtriacæ. Eoque non antea hæc conquieſcent mala, quam præcidantur cauſæ eorum propriæ.

Reformati exſurgunt contra ſuos reformatores.

TRibus abhinc diebus, hora decima octava, qui ſubjecti ſunt correctioni novæ reformationis, de qua præſenti tempore tam ſeverè agitur in Parnaſſo, tumultuario agmine conflato, armati concurſum fecere in ædes reformatorum, infinito penè incenſarum facium numero inſtructi ad venerandos illos dominos propriis in habitaculis cremandos. Reformatores, percepto rumore,

more, obſirmatis ædibus, per feneſtram varia telorum genera vibrantes, ingentem in principio edidere ſtragem. Rabies illorum, qui foris erant, in tantum ſe efferebat, ut noviſſime pylorectam conarentur admovere portæ, ita intraturi ædes, & violentas manus tam excelſi tribunalis viris illaturi. Apollo certior ejus ſeditionis factus, ad præcavenda omnia incommoda, quæ inde poſſint oriri, quam incitatiſſime gravis armaturæ cohortem ex poetis provincialibus conflatam, ſub imperatore Ronzardo Gallo miſit. Huic mandatum, ut palam faceret omnibus arma indutis, ni amittere jus ingrediendæ bibliothecæ ac continuo in numerum indoctorum referri vellent, deſiſterent ab hac ſeditione, ſeque quam primum accederent. Reformati iis auditis, mox Regiæ Majeſtati morem gerentes ſeſe coram ſtitere; quibus ſic Apollo vultu ſubirato. Vos igitur eſtis inſolentiſſimi illi, qui in pravis vitæ licentioſiſſimæ erroribus

bus perſtare decreviſtis, nec ad eas bene vivendi regulas reduci vos ſinitis, à quibus in tantum receſſiſtis? Ad hæc unus ex iſtis reformatis: Confitemur, ait, majeſtati tuæ, vitia noſtra pergravia eſſe, numeroque pene infinita, dignumque eſſe negotium, ut eorum ſuſcipiatur emendatio. Neque ſolùm non odio nobis perſequenda reformatio, verum etiam amanda, ac pariter reformatores. Verùm enim verò, quum videamus verum reformantium finem longiſſimè abeſſe ab eo, quem ſimulant, planeque larvatam eſſe hanc reformationem; juſta rabies nobis iſta arma miniſtravit ex deſperatione, quod videremus, illos, qui ſimularent correctionem noſtri, ac ſi de ea quam maximè ſolliciti eſſent, ſatis omnibus manifeſtum facere, nihil aliud ſeſe, quàm ſaluti noſtræ inſidias tendere. Absque illo foret, libentiſſimè noſmet ſubjeciſſemus reformationi, amplexique fuiſſemus eam, tanquam utiliſſimum bene

vi-

vivendi inſtitutum. Sed eſt jam diu, quod damno edocti ſumus, reformationem, quam ſuſceperunt, non amore noſtri eſſe introductam; verùm eo duntaxat fine, ut nobis ignominiam & contumeliam, ſibi verò auctoritatem & æſtimationem concilient. Iccirco putant, revera ſeſe, prætextu ſanctimoniæ ſuæ in reformando, præſentibus malis remedium tuliſſe, quibus usque adcò orbis ſe jam conſpicit oppreſſum. Qui modus tam eſt ſordidus & inconveniens, ut cum maximo iis ſcandalo fuerit, qui integram degerent vitam: optimo jure tuæ majeſtati poſſimus dicere, reformationes hodiernas plus deformaſſe bonos, quàm reformaſſe malos. Quid enim turpius, quid deteſtabilius in mundo excogitari poſſit, quàm ex aliorum contemptu & vituperio ſibi comparare famam & gloriam? quænam eſt ea charitas, qua utuntur erga nos, ut tanta curioſitate detegant defectus noſtros, & imminuant

muant exiſtimationem noſtram, bonamque opinionem, quam de nobis pleriq; conceperint, absque eo ut exhibeant nobis illam emendationem & medelam, ob quam reformatores iſti volunt haberi pro eximiis magiſtris, libenterque jactant ſeculos nil niſi odorem ſpirantes. Et ſi (ô Rex ſereniſſime) tam ægre ferunt feſtucam, quam in noſtris cernunt oculis, quare non tollunt grandem illam trabem, quam geſtant in ſuis? Charitas certe diabolica eſt, fingere ſeſe plorare alterius incommoda, & reapſe ridere miſerias proprias. Sed illud quod magis nos afficit, ô Rex, eſt, quod videamus in iſto corruptiſſimo & depravatiſſimo ſeculo negotium illud maximum reformationis inſtitui ab conſpurcatiſſimis & imperfectiſſimis quibusvis totius Parnaſſi: prout majeſtas tua videt, nos eſſe maxima ex parte medicos, grammaticos & correctores typorum, præ fame vix vitam ſuſtinentes, & tam miſerabili con-

conditione, ut vivamus è conceptibus, mendicantes omnia ab ingenioſiſſimis Latinis poetis. Unde evenit, quod nudi incedamus & diſcalceati, & pane vermiculoſo veſcamur, ob quas miſerias cuncti virtute præditi potius miſericordia nos proſequuntur, quam odio. Sed ut majeſtati tuæ loquar, detecto pudoris mei ſipario, latrociniis Cornelius Gallus, ambitione Seneca, vitâ vitioſâ Martialis, perfidia Ariſtoteles, libidine Catullus & Tibullus, lenociniis & aliis obſcenitatibus Ovidius (qui omnes tam literati & potentes ſunt, ut reformatores videantur eos revereri) illi inquam ſunt, qui diſſoluta ſua vita ſtatum Parnaſſi eo miſeriarum, quas conſpicimus, deduxerunt; adeo, ut videatur res non ſolum ſtulta, ſed etiam maximopere miſerabilis, ſi non corpori, quod ictus acceperit mortiferos, ſed ab iſtis dominis reformatoribus pedum extremitatibus ſolis remedium adhibeatur, & calcanei aqua laventur roſacea. Quis

eſt, qui ignorat, maximæ eſſe crudelitatis, vulneri huic admovere ferrum, cui alii vel non auſi ſunt vel neſciverunt mederi? Quis non cernit, permultas eſſe ætates, poſtquam vitia adeo corruperunt bonos mores, ut dici poſſit, ſeculum hoc natum eſſe claudum, pariter & omnibus membris captum ac debile? Quæ cum ita ſint, nonne in noſtris reformatoribus extremæ eſt dementiæ, quod ſibi usque adeo firmiter perſuadeant, ſe efficere poſſe, ut quarto die recto incedat talo ille, qui vel natus eſt claudus, aut cui os oſſi ſupercreverit? Morbi, ô Rex ſereniſſime, ſi inſanabiles fuerint, & mala inveterata usque adeo, ut iis mederi ſit neminis, à viris prudentibus diſſimulantur magis, quam importunis exacerbantur remediis. Cum ſit res peſſimi exempli unicuique manifeſtum facere, crus illius eſſe confractum, qui hactenus recte incedere ab omnibus credebatur. Unde eſt quod homines candidiores prius remedium adhi-

adhibeant, quam palam faciant defectus alienos. Cum nulli reperiantur, qui ſibi bonam compararint famam depreciando alterius exiſtimationem. Enim vero illud, quod vehementius nos urat, eſt, quod videamus illos mortuis, ne fame laborent, mederi, ſubſidium ferre hominibus crapula & vino ſepultis, omniumque rerum copia deſtitutis: opitulari etiam non ſolum illis, qui opibus valeant, ſed & earum contemtoribus quique omnem ambitionem, omnes mundi honores & gloriam repudiant, & poſt tergant; cum ipſi tamen ardentiſſima auri ſiti teneantur, oculisque tenus humanis cupiditatibus immerſi ſint, nihilque niſi honores & dignitates ſomnient. Quam illud ridiculum, medicum epulonem, crapulæque addictum, diætam alteri imperare! Ecquis fructus ex hac reformatione ſperari poſſit, ubi duriſſimæ præſcribantur vivendi regulæ, quibus & nos, univerſusque adeo orbis teneatur, ipſi

vero quam maxime eas negligant. Nihil eſt, Rex ſereniſſime, quo mundus æque corrigi poteſt, quam virorum principum exemplis. Nam quicunque dolori & ægritudini capitis medetur, idem quoque cæteris corporis membris ſanitatem reſtituit. Si quis verò oleum affundat pedibus, ut liberetur dolore capitis, oleum pariter & opera incaſſum peribit. Propterea ut ex hac reformatione plus fructuum percipi poſſit à viris bonis, ſubnixe pro affectu erga nos tuo rogamus tuam majeſtatem, ut concedatur nobis, dominos reformatores commonere ejus rei, quam exiſtimàmus fore conducibilem ad augmentum illorum auctoritatis, & beneficiorum univerſalium, utque illi plenam habeant poteſtatem vitia noſtra corrigendi. Nos cum ipſis amice agemus, & illi viciſſim nobiſcum, prout charitas requirit. Ita fiet, ut ſancta reformatio producat fructus longè majores uberioresque, vitaque & mores hu-

humani non parum inde emendentur. Quamvis multis adſtantibus videretur nimis hæc liberè prolocutus coram Apolline: ſereniſſima tamen majeſtas Regia laudavit illius ſententiam, velut ratione & æquitate ſuffultam. Poſtquam commentarium reformationis curavit ſibi dari, quem ſecum attulerant, ſenatui illum conceſſit, unà cum reſcripto, quo mandatum dabat regii conſilii ſui aſſeſſoribus, ut de tanti ponderis negotio maxima cum auctoritate quid ſentirent decernerent, quacunque ad alium appellandi poteſtate dempta. Crebro in judicio disputata ventilataque fuit hæc controverſia. Etſi verò pluribus ſenatorum admodum æqua videretur reformatorum querela: poſt longam tamen contentionem, iis in atrium admiſſis, Jacobus Menochius, præcipuus aſſeſſorum, vultu ad iracundiam compoſito: Vos, ait, eo inſolentiæ progreſſi eſtis, ut volueritis homines vobis meliores, & perfectiores refor-

mare; ob quam veſtram impudentiam, temeritatemque, manifeſtè incurriſtis in immane læſæ majeſtatis crimen. Nam neutiquam eripi poteſt ſuperioribus jus quæſitum reformandi, absque eo, ut aliquando poſſint eſſe reformati; quandoquidem ita faciendo ſubverteretur univerſum corpus rationis civilis, ſi quis velit tollere hypothecam ſingularem, quam muſcæ tenent in boves macilentos. Nec viri prudentes, dum vivant, debent occupari in chimæris & nugis; ſed in ſacris Naturæ perceptis; quibus ſancitum eſt, non absque myſterio, ut piſces magni devorent minores. Ita planum unicuique faciebat, reformationem eſſe inſtitutam pro plebecula & vilis conditionis homullis, non pro viris cordatis.

Galli inquirunt ſecretum Hiſpanorum odoramentis ſuffumigandi chirothecas.

TAnta eſt, ac ſi æterna foret, æmulatio illa, quæ regnat inter duas illas bel-

bellicoſiſſimas nationes, Gallicam nempe, & Hiſpanicam; quoniam nulla elucet virtus in Gallis, quam non Hiſpani æmulentur extemplo: & Galli non acquieſcunt prius, quam adepti ſint res raritate commendabiles, quibus Hiſpaniã vident præcellere. Et quoniam paratura ſuccini, quo bonum adeò chirothecis odorem conciliant, ſingulare ac propriũ eſt Hiſpanorum inventum: Galli nihil reliquere inexpertum, quominus ad notitiam hujus ſecreti pervenirent. Magnis enim impenſis ſibi de muſco, ſuccino, Zibetoque providebant, cæterisq; maximè odoriferis aromatibus, quę produceret Oriens. Sed fruſtrà illa omnia fuêre: nam neque ſumptus, neq; diligentia ſuffecêre ad conſequendum, quo adſpirarent. Ergò nobiliſſima Gallicana natio, potiùs quàm negotium veluti deſperatum relinqueret, propere ſe contulit ad majeſtatem Apollinarem, omniũ iſtorum aromatum generatricem, illamque ſubnixè rogavit, ne Gallos dedignaretur

inſtruere vera ratione ſuffumigandi chirothecas more Hiſpanico. Certiſſimum eſt, non usque adeò riſiſſe Apollinem, cùm videret infelicem Icari caſum, quantum riſerit hac interrogatione Gallorum. Suis verò ſacerdotibus, qui latus ejus clauderent, imperavit, ut odorarentur manus Gallorum, ac dein referrent, quid olerent. Sacerdotes ſtatim morem ei gerebant, renunciaruntque Apollini, odores eſſe bonos. Quo audito, Apollo tale reſponſum dedit, naturam plerunque defectum aliquem rariori virtute compenſare; ideoque ſcientiam chirothecis conciliandi odoris gratiam tantùm ei conceſſam eſſe nationi, cui manus ſupra modum fæterent.

Hiſpania Monarchia oraculum adit Delphicum exploratum, numunquam ſit obtentura orbis imperium. Accipit contrarium reſponſum.

HEſterno manè horis duabus ante lucem, sereniſſima Hiſpaniæ monar-

narchia, ſejugis Parnaſſo cum ſummo proficiſcebatur ſilentio, paucis duntaxat aulæ ſuæ fœderatis comitantibus. Maximæ inde exortæ ſuſpiciones. Præcipuè verò Galliæ monarchia commota eſt, adeò ut ſtatim, certior reddita ejus itineris, inſcenſo equo ſtationario monarchiam Hiſpaniæ inſecuta eodem ferme tempore Delphos pervenerit oraculum ad Apollinare; cui cum Hiſpaniæ ſeſe monarchia ſtitiſſet, referunt illi, qui præſto fuere, verba feciſſe hunc in modum. O æterna & lucida mundi lampas, ocule cœli dexter, qui non tantùm diei, verùm etiam generi humano, omnium bonorum autor es; ſcis ut longo tempore omnes meæ fuerint cogitationes intentæ ad imperium illud univerſale, ad quod populus ſolùm Romanus pervenit; noſti quantum ſanguinis impenderim; quot theſauros profuderim, ut voti tandem mei compos redderer. Tibi uni innotuere vigiliæ, ſudores, induſtria, atque artes meæ, eum in finem,

ut adipiſcerer illud aliquando, quo adſpirarem. Noſti præterea, me virtute nationis meæ, dexteritate ingenii, & opum mearum copia, ante paucos annos, cùm in Gallia ſpargerem illa belli civilis ſemina, in quibus ſitam habebam unicam ſpem meam, haud longè abfuisſe, quominus potirer eo, quo anhelarem. Superandis omnibus difficultatibus nihil reſiduum erat, quam ut Neapolim Mediolano jungerem. Quod ſi unquam præſtare poſſim, ſecure mihi gloriari licebit, me in hoc ludo viciſſe. Verùm enim verò aut fatali meo infortunio, aut difficultate negotii, aut potentia tot meorum inimicorum, qui mihi obſtant ſemper, factum eſt maximo cum ſcandalo, ut iſtæ turbæ, quas ego tot machinamentis & tanto ſpatio apud Gallos ſeminaſſem, absque eo ut eos ſubigere potuerim, die uno verſæ ſint in pacem illam & tranquillitatem, quam non ſine trepidatione cordis videre recordarique poſſim. Ut de-

ſinam deſolare tantos meos populos, quos ex animi mei propoſito, quaſi ad ultimum deduxi excidium; nec diutius à vulgo pro fabula habear: nunc me coram tua ſtiti majeſtate, quàm humillime rogans, ut ad hoc mihi clarum impertiaris reſponſum, num imperium hoc univerſale, quod adeò meo inſcripſi animo; quodque unus eſt omnium mearum cogitationum finis, ex voluntate numinis ſit mihi, meæque deſtinatum nationi. Equidem hoc penitùs ſcire aveo, ut ſi forte id fieri nequeat, quietum valeam & tranquillum reddere animum meum: aut ſi fieri poſſit, ingentes animos meis addam Hiſpanis. Quapropter ut verum tibi dicam, qui occultas vides aliorum cogitationes; tot ego ac tantis adverſitatibus terra marique perpeſſis, totque conſpirationibus (quas indies magis magisque experior) ab implacabilibus meis inimicis petita ac fracta ſum, ut prorſus animum deſpondere cœperim. His dictis tem-

plum concuſſum eſt, & longe lateque terra intremuit, cùm ex ore Apollinei miniſtri hæc audita ſunt verba: Monarchia univerſalis denuo revertetur ad nobiliſſimam Italam gentem, ubi iis inteſtinis discordiis finem impoſuerit, quæ eam externarum gentium ſervituti ſubjecerunt. Poſt triſte adeò reſponſum Hiſpaniæ Monarchia, plane animi anxia, templo egrediebatur, ſummopereque in admirationem rapta fuit. Et quia Monarchiam Galliæ coram videret, cùm illa ſolito primum more humaniſſimè collocuta: deinceps eam manu apprehenſam ſeorſim abduxit, ac poſtquam illi expoſuiſſet, quid reſponſi ab oraculo accepiſſet, illi indicavit, Monarchiam univerſalem ex voluntate numinis deberi nationi Italicæ: Gallosque mature experturos novos Julios Cæſares, Hiſpanos verò ſecundos Scipiones. Ad tutandas res ſuorum excellens remedium ſibi videri, ſi dividerent inter ſe Italiam. Promiſitque ſeſe
idem

idem Gallis remedium daturam, quo feliciter in Indis uſa fuiſſet: quoque ſecura redderetur impoſterum ab natione Italica, ne ex hac peſſima hominum progenie, quicquam vivum in mundo, quàm ſolùm remaneret nomen. Concede (reſpondit ſtatim Galliæ Monarchia) ut ad memoriam revocem infeliciſſimam illam Neapolitani regni diviſionem, quam meus Rex Ludovicus duodecimus nuper Tecum inibat: ac deinde loquemur hoc de negotio, cum non res ita ſit facilis, ſecundo injuria Gallos afficere, quam Tibi video perſuaſum. Quantum verò ad regulas, quas ad ſui ab Italis defenſionem mihi proponis: ſi placuerit, ipſa experiare licet, quoniam vaſtitatem mundo inferre (quod artificium Tuum in India fuit) ac vacuis dominari terris, civile Tibi eſt præceptum; quod non invenitur in jure Gallici imperii. Damno prætereа meo edocta ſum animum meum explere parvo, dummodo illud bonum

ſit. Et proinde meam ſtabilio magnitudinem in multitudine potius ſubditorum, quàm in latitudine regnorum. Et quoniam Galli mei commode ſatis agunt in hoc mundo, non obnitar, ſi alii illam ſibi vindicent. Negotium concordiæ Italicæ eſt longum. Tu experientia didiciſti, pharmacum aſſumtum ad averruncandum malum, quod timeatur, ſæpe illud accelerare. Inſita naturæ meæ libertate illud tibi confidenter dicere auſim, negotium ſubjugandi Italiam non ita facile eſſe, ac Tu putas: quoniam [illegible]m & ego illud ſomniarim ſomnium, verùm mihi pernicioſiſſimum fu[illegible], vix credere poſſim feliciori ſucceſſu Temet illud experturam. Maximo enim meo cum detrimento illud tandem edocta ſum, Italos eſſe genus hominum, quod oculos plerunque apertos habeat, quo ex manibus alienis elabatur, neque ſervitute externa unquam cicurari. Verſutiſſimæ illæ ſimiæ facile ſeſe in mores ejus gentis,

penes

penes quam imperium eſt, formant, cum intimo nihilominus corde inveteratum & inextinguibile alant odium. Propriæ quin etiam ſervitutis dixeris inſtitores, quam artificioſè exercent adeò, ut cum bracca Hiſpalenſi ſuccincti ſunt, velis nolis, credere urgeant bonos ſe eſſe redditos Hiſpanos; ac ubi collare ingens Cameracenſe adſumſerint, jures perfectos eſſe Gallos. Sin ad exitum perducere negotium velis, plus dentium exſerunt quàm ſerræ habeant quinquaginta dentibus conſpicuæ. Optimeque referunt avariſſimas iſtas virgines, quæ fraudulenter juvenes depilant, absque eo ut unquam eorum deſiderium expleant. Sed mihi fidem habe, quoniam maximo meo damno experta ſum, ex negotio ſubjugandi Italiam nihil aliud Temet reportaturam, quàm damnum & pudorem.

Philippus Secundus, Rex Hiſpaniarum, ſimulac de ſuo conſultum eſſet titulo, ſolenni ingreditur apparatu Parnaſſum.

POtentiſſimo Philippo, ejus nominis ſecundo, Regi Hiſpaniæ, ante duos circiter menſes, hanc ingreſſo aulam, introitus publicus, ſolennisque, non ante heſternam decretus eſt diem: dum arcubus quibusdam triumphalibus, ab Hiſpanis regali magnificentia fabricatis, hæc inſcriberentur verba: PHILIPPO SECUNDO, HISPANIARUM, UTRIUSQVE SICILIÆ, ET INDIARUM REGI CATHOLICO, ITALICÆ PACIS AUCTORI FELICISSIMO. Quod cum plurimis Italiæ principibus ſupra modum diſpliceret, expetebant ut expungeretur, cancellisque notarentur verba illa, negantes ullo ſe pacto illam Italiæ pacem acceptam ferre Hiſpanis, quam parata pecunia emerent ab Hollandis Zelandisque. Perdiu de hac diſputatum eſt materia: quamvis Italiæ principes unanimiter decernerent, præſentem Italiæ pacem non bonæ Hiſpanorum menti tribuendam (utpote qui

nunquam fuerint inituri, niſi novi metus eos alio divertiſſent:) ſed Flandrici belli beneficio. Nihilominus dum animis maxime inflammatis controverſia hæc agitaretur, Regina Italiæ eam ſolitæ ſuæ prudentiæ interventu ſopivit. Illa quippe, convocatis omnibus principibus ſuis, monuit eos, oſtentationes, vanamque gloriæ cupiditatem Hiſpanis relinquerent: ipſi potius attenderent ad ea, in quibus cardo rei verſaretur, permitterentque Hiſpanos fumo paſci. Equitatus, qui in ſpem favoris concurrerat ad inſerviendum tanto regi, erat copioſior, honoratiorque, quam unquam quisquis in Parnaſſo eſt conſpectus. Locum habuit rex potentiſſimus inter illos reges, qui magis prudentia & ſagacitate in pace, quam fortitudine in bello, inclyti fuere. Magnum literatis admirationem injiciebat ſymbolum, quod in ſuis geſtaret vexillis, nimirum calamus ſcriptorius, quo ex bonæ fidei hiſtoricis conſtabat, illum in

potentiſſimo Regno Galliæ, & alibi, ubicunque commodæ affulſiſſent occaſiones, ruinas majores tempeſtateſque commoviſſe, quam Carolus V. pater ejus, omnibus fere totius Europæ tormentis. Symbolum id multis laudibus extollebatur à ſacro præſtantium virorum collegio, ſummoque ſibi ſcriptores ducebant honori, calamum manu hominis, qui illum dirigere poterat, res adeo memorandas effeciſſe. Tantus Rex in Parnaſſo ſemper magnificentiſſime excipiebatur, adeo ut præcipui reges Europæ maximo ſe honore affici putarent, quod illi potuerint inſervire, ita ut altero die poſt adventum ſuum, cùm à tonſore tonderetur, Regina Angliæ labrum illi ſub barba tenuerit. Bellicoſiſſimus Rex Gallorum Henricus IV. maximæ ſuæ æſtimabat gloriæ, quod potuerit caput ejus lavare: idque tam ſingulari faciebat artificio, ut eam ad rem natus videretur: tametſi nonnulli malevoli illud abſque ſmegmate, cum

cum lixivio mordaciſſimo, fuiſſe divulgarint. Magno huic regi ab egregiis in Parnaſſo viris varia deferebantur dona, in poeſi, & in aliis ſtudiorum generibus diligenter elaborata; remunerabat viciſſim liberaliter: nam cuidam literato, qui diſſertationem offerebat, quomodo Nobiliſſimam Parthenopen, & florentiſſimum Neapolitanorum regnum jam rapinis militum, latrociniis & exactionibus judicum ac baronum, direptionibus proregum (qui ex Hiſpania illuc mittuntur, ut fiant pinguiores) penitus exhauſtum & deſolatum, priſcæ amplitudini, ac ſplendori poſſet reſtituere, viginti aureos ducatos donavit. Diſſertationem autem illam miſit ad Confeſſorem ſuum, cui mandavit, ut ſedulo evolveret, tanquam ſanctiſſimè conſcriptam, quamquam alteri ſcripto exhibito ſibi à peritiori politico, plane contrariam, quo adſtruebatur multo magis affligendum eſſe regnum illud, quam hoc tempore

fiat:

[illegible] quomodo debeat
[illegible] calamitatem, miſe-
[illegible] ille caput, quem in-
[illegible] ſedes imperii
[illegible], ut patienter
[illegible], onera & vehicu-
[illegible]. Hunc tractatum
[illegible] veros bonorum
[illegible] eſſe ajebat,
[illegible] duodecim
[illegible], ad
[illegible] dignitatem
[illegible]

[illegible]
[illegible] Laurentii
[illegible]

Q[illegible], Romanam
[illegible] impe-
[illegible] exſurgere
[illegible], quod fuit,
[illegible] eſt celebre,
[illegible] aſpirarunt
[illegible], quæ ex-
ca-

cæmento tantæ monarchiæ conſtructa, conſilium inierunt, an ſi imperium & vires ejus principis, cui ſigillatim nemo poſſit reſiſtere (ut neque olim Reip. Romanæ, poſtquam totius Italiæ imperium eſſet nacta;) ſerpere permittantur, ſit impoſſibile prohibere, quo minus ad monarchiam univerſalem perveniat: quoniam adjumenta & auxilia gentium ob diverſa ſtudia & infinitas ſuſpiciones, quæ ſolent inter collegas ejusdem negotii intercedere, aperte docuiſſent, vanas eſſe ſpes & remedia miſera. Imperia & regna, quæ poſt ruinam Monarchiæ Romanæ orta ſunt in mundo, ut illas evitarent calamitates, eaque excidia, quæ perpeſſi ſunt iſti, qui Romana ſunt potentia oppreſſi; maxime ſalutifero, & veluti divino conſilio convenerunt inter ſeſe, ut quinquennio quoque omnes congregarentur Europæ principes, ubi eorum ponderarentur vires, contrario pondere oppoſito, & ad æquilibrium redigeretur, quicunque

fuiſſet

ut adipiſcerer illud aliquando, quo adſpirarem. Noſti præterea, me virtute nationis meæ, dexteritate ingenii, & opum mearum copia, ante paucos annos, cum in Gallia ſpargerem illa belli civilis ſemina, in quibus ſitam habebam unicam ſpem meam, haud longè abfuisſe, quominus potirer eo, quo anhelarem. Superandis omnibus difficultatibus nihil reſiduum erat, quam ut Neapolim Mediolano jungerem. Quod ſi unquam præſtare poſſim, ſecure mihi gloriari licebit, me in hoc ludo viciſſe. Verùm enim verò aut fatali meo infortunio, aut difficultate negotii, aut potentia tot meorum inimicorum, qui mihi obſtant ſemper, factum eſt maximo cum ſcandalo, ut iſtæ turbæ, quas ego tot machinamentis & tanto ſpatio apud Gallos ſeminaſſem, absque eo ut eos ſubigere potuerim, die uno verſæ ſint in pacem illam & tranquillitatem; quam non ſine trepidatione cordis videre recordarique poſſim. Ut deſinam

ſinam deſolare tantos meos populos, quos ex animi mei propoſito, quaſi ad ultimum deduxi excidium; nec diutius à vulgo pro fabula habear: nunc me coram tua ſtiti majeſtate, quàm humillime rogans, ut ad hoc mihi clarum impertiaris reſponſum, num imperium hoc univerſale, quod adeò meo inſcripſi animo; quodque unus eſt omnium mearum cogitationum finis, ex voluntate numinis ſit mihi, meæque deſtinatum nationi. Equidem hoc penitùs ſcire aveo, ut ſi forte id fieri nequeat, quietum valeam & tranquillum reddere animum meum: aut ſi fieri poſſit, ingentes animos meis addam Hiſpanis. Quapropter ut verum tibi dicam, qui occultas vides aliorum cogitationes; tot ego ac tantis adverſitatibus terra marique perpeſſis, totque conſpirationibus (quas indies magis magisque experior) ab implacabilibus meis inimicis petita ac fracta ſum, ut prorſus animum deſpondere cœperim. His dictis tem-

plum concuſſum eſt, & longe lateque terra intremuit, cùm ex ore Apollinei miniſtri hæc audita ſunt verba: Monarchia univerſalis denuo revertetur ad nobiliſſimam Italam gentem, ubi iis inteſtinis discordiis finem impoſuerit, quæ eam externarum gentium ſervituti ſubjecerunt. Poſt triſte adeò reſponſum Hiſpaniæ Monarchia, plane animi anxia, templo egrediebatur, ſummopereque in admirationem rapta fuit. Et quia Monarchiam Galliæ coram videret, cùm illa ſolito primum more humaniſſimè collocuta: deinceps eam manu apprehenſam ſeorſim abduxit, ac poſtquam illi expoſuiſſet, quid reſponſi ab oraculo accepiſſet, illi indicavit, Monarchiam univerſalem ex voluntate numinis deberi nationi Italicæ: Gallosque mature experturos novos Julios Cæſares, Hiſpanos verò ſecundos Scipiones. Ad tutandas res ſuorum excellens remedium ſibi videri, ſi dividerent inter ſe Italiam. Promiſitque ſeſe

idem

idem Gallis remedium daturam, quo feliciter in Indis uſa fuiſſet: quoque ſecura redderetur impoſterum ab natione Italica, ne ex hac peſſima hominum progenie, quicquam vivum in mundo, quàm ſolùm remaneret nomen. Concede (reſpondit ſtatim Galliæ Monarchia) ut ad memoriam revocem infeliciſſimam illam Neapolitani regni diviſionem, quam meus Rex Ludovicus duodecimus nuper Tecum inibat: ac deinde loquemur hoc de negotio, cum non res ita ſit facilis, ſecundo injuria Gallos afficere, quam Tibi video perſuaſum. Quantum verò ad regulas, quas ad ſui ab Italis defenſionem mihi proponis: ſi placuerit, ipſa experiare licet, quoniam vaſtitatem mundo inferre (quod artificium Tuum in India fuit) ac vacuis dominari terris, civile Tibi eſt præceptum; quod non invenitur in jure Gallici imperii. Damno præterea meo edocta ſum animum meum explere parvo, dummodo illud bonum

ſit. Et proinde meam ſtabilio magnitudinem in multitudine potius ſubditorum, quàm in latitudine regnorum. Et quoniam Galli mei commode ſatis agunt in hoc mundo, non obnitar, ſi alii illam ſibi vindicent. Negotium concordiæ Italicæ eſt longum. Tu experientia didiciſti, pharmacum aſſumtum ad averruncandum malum, quod timeatur, ſæpe illud accelerare. Inſita naturæ meæ libertate illud tibi confidenter dicere auſim, negotium ſubjugandi Italiam non ita facile eſſe, ac Tu putas: quoniam tum & ego iſtud ſomniarim ſomnium, verùm mihi perniciosiſſimum fuerit, vix credere poſſim feliciori ſucceſſu Temet illud experturam. Maximo enim meo cum detrimento illud tandem edocta ſum, Italos eſſe genus hominum, quod oculos plerunque apertos habeat, quo ex manibus alienis elabatur, neque ſervitute externa unquam cicurari. Verſutiſſimæ illæ ſimiæ facile ſeſe in mores ejus gentis, penes

penes quam imperium eſt, formant, cum intimo nihilominus corde inveteratum & inextinguibile alant odium. Propriæ quin etiam ſervitutis dixeris inſtitores, quam artificioſè exercent adeò, ut cum bracca Hiſpalenſi ſuccincti ſunt, velis nolis, credere urgeant bonos ſe eſſe redditos Hiſpanos; ac ubi collare ingens Cameracenſe adſumſerint, jures perfectos eſſe Gallos. Sin ad exitum perducere negotium velis, plus dentium exſerunt quàm ſerræ habeant quinquaginta dentibus conſpicuæ. Optimeque referunt avariſſimas iſtas virgines, quæ fraudulenter juvenes depilant, absque eo ut unquam eorum deſiderium expleant. Sed mihi fidem habe, quoniam maximo meo damno experta ſum, ex negotio ſubjugandi Italiam nihil aliud Temet reportaturam, quàm damnum & pudorem.

Philippus Secundus, Rex Hiſpaniarum, ſimulac de ſuo conſultum eſſet titulo, ſolenni ingreditur apparatu Parnaſſum.

POtentiſſimo Philippo, ejus nominis ſecundo, Regi Hiſpaniæ, ante duos circiter menſes, hanc ingreſſo aulam, introitus publicus, ſolennisque, non ante heſternam decretus eſt diem: dum arcubus quibusdam triumphalibus, ab Hiſpanis regali magnificentia fabricatis, hæc inſcriberentur verba: PHILIPPO SECUNDO, HISPANIARUM, UTRIUSQVE SICILIÆ, ET INDIARUM REGI CATHOLICO, ITALICÆ PACIS AUCTORI FELICISSIMO. Quod cum plurimis Italiæ principibus ſupra modum diſpliceret, expetebant ut expungeretur, cancellisque notarentur verba illa, negantes ullo ſe pacto illam Italiæ pacem acceptam ferre Hiſpanis, quam parata pecunia emerent ab Hollandis Zelandisque. Perdiu de hac diſputatum eſt materia: quamvis Italiæ principes unanimiter decernerent, præſentem Italiæ pacem non bonæ Hiſpanorum menti tribuendam (utpote qui aum-

nunquam fuerint inituri; niſi novi metus eos alio divertiſſent:) ſed Flandrici belli beneficio. Nihilominus dum animis maxime inflammatis controverſia hæc agitaretur, Regina Italiæ eam ſolitæ ſuæ prudentiæ interventu ſopivit. Illa quippe, convocatis omnibus principibus ſuis, monuit eos, oſtentationes, vanamque gloriæ cupiditatem Hiſpanis relinquerent: ipſi potius attenderent ad ea, in quibus cardo rei verſaretur, permitterentque Hiſpanos fumo paſci. Equitatus, qui in ſpem favoris concurrerat ad inſerviendum tanto regi, erat copioſior, honoratiorque, quam unquam quisquis in Parnaſſo eſt conſpectus. Locum habuit rex potentiſſimus inter illos reges, qui magis prudentia & ſagacitate in pace, quam fortitudine in bello, inclyti fuere. Magnum literatis admirationem injiciebat ſymbolum, quod in ſuis geſtaret vexillis, nimirum calamus ſcriptorius, quo ex bonæ fidei hiſtoricis conſtabat, illum in

potentiſſimo Regno Galliæ, & alibi, ubicunque commodæ affulſiſſent occaſiones, ruinas majores tempeſtatesque commoviſſe, quam Carolus V. pater ejus, omnibus ferè totius Europæ tormentis. Symbolum id multis laudibus extollebatur à ſacro præſtantium virorum collegio, ſummoque ſibi ſcriptores ducebant honori, calamum manu hominis, qui illum dirigere poterat, res adeo memorandas effeciſſe. Tantus Rex in Parnaſſo ſemper magnificentiſſime excipiebatur, adeo ut præcipui reges Europæ maximo ſe honore affici putarent, quod illi potuerint inſervire, ita ut altero die poſt adventum ſuum, cum à tonſore tonderetur, Regina Angliæ labrum illi ſub barba tenuerit. Bellicoſiſſimus Rex Gallorum Henricus IV. maximæ ſuæ æſtimabat gloriæ, quod potuerit caput ejus lavare: idque tam ſingulari faciebat artificio, ut eam ad rem natus videretur: tametſi nonnulli malevoli illud absque ſmegmate,

cum

cum lixivio mordaciſſimo, fuiſſe divulgarint. Magno huic regi ab egregiis in Parnaſſo viris varia deferebantur dona, in poeſi, & in aliis ſtudiorum generibus diligenter elaborata; remunerabat viciſſim liberaliter: nam cuidam literato, qui diſſertationem offerebat, quomodo Nobiliſſimam Parthenopen, & florentiſſimum Neapolitanorum regnum jam rapinis militum, latrociniis & exactionibus judicum ac baronum, direptionibus proregum (qui ex Hiſpania illuc mittuntur, ut fiant pinguiores) penitus exhauſtum & deſolatum, priſcæ amplitudini, ac ſplendori poſſet reſtituere, viginti aureos ducatos donavit. Diſſertationem autem illam miſit ad Confeſſorem ſuum, cui mandavit, ut ſedulo evolveret, tanquam ſanctiſſimè conſcriptam, quamquam alteri ſcripto exhibito ſibi à peritiori politico, plane contrariam, quo adſtruebatur multo magis affligendum eſſe regnum illud, quam hoc tempore

fiat:

fiat: docebatur item, quomodo debeat reduci ad tantam calamitatem, miſeriamque, generoſus ille equus, quem infrænem & ſine ephippio, ſedes imperii parum feliciter oſtentat, ut patienter poſſit ferre clitellas, onera & vehiculum tandem trahere. Hunc tractatum prudenter ac ſecundum veros bonorum politicorum ſenſus ſcriptum eſſe ajebat, auctorique donum dedit duodecim millium aureorum nummorum, ad maximam etiam Hiſpaniæ dignitatem evexit.

Omnes Principes, Reſpublicæ, & Imperia, ponderantur ſtatera Laurentii Medicei.

QUoniam clare liquet, Romanam Rempub. poſt adeptionem imperii totius Italiæ brevi potuiſſe exſurgere ad illud imperium univerſale, quod fuit, & adhuc in mundo adeo eſt celebre, & ad quod multi fruſtra adſpirarunt principes, imperia & regna, quæ ex ca-

cæmento tantæ monarchiæ conſtructa, conſilium inierunt, an ſi imperium & vires ejus principis, cui ſigillatim nemo poſſit reſiſtere (ut neque olim Reip. Romanæ, poſtquam totius Italiæ imperium eſſet nacta;) ſerpere permittantur, ſit impoſſibile prohibere, quominus ad monarchiam univerſalem perveniat: quoniam adjumenta & auxilia gentium ob diverſa ſtudia & infinitas ſuſpiciones, quæ ſolent inter collegas ejusdem negotii intercedere, aperte docuiſſent, vanas eſſe ſpes & remedia miſera. Imperia & regna, quæ poſt ruinam Monarchiæ Romanæ orta ſunt in mundo, ut illas evitarent calamitates, eaque excidia, quæ perpeſſi ſunt iſti, qui Romana ſunt potentia oppreſſi; maxime ſalutifero, & veluti divino conſilio convenerunt inter ſeſe, ut quinquennio quoque omnes congregarentur Europæ principes, ubi eorum ponderarentur vires, contrario pondere oppoſito, & ad æquilibrium redigeretur, quicunque fuiſſet

fuiſſet compertus accreviſſe ad magnitudinem ſocio ſuo odioſam & periculoſam. Multi maximi ingenii viri præfecti ſunt honorabili hujus ponderationis oneri. Sed jam à centum annis & ultra, exercitum fuit negotium hoc à ſereniſſima domo Medicæa, & præcipue à magno Laurentio. Quæ prærogativa etiamſi multis viſa eſt admodum offendiſſe majeſtatem Pontificis, & prudentem ſenatum Venetum (qui ſi non potiores ſunt, ſaltem pares Laurentio, Florentinæque Reip. ut habeantur, ſemper invigilarunt, conſervando in Italia, & extra eam, æquali potentia ac cæteri principes Europæ) mirabili nihilominus hiſtoricorum conſenſu totum illud negotium ponderandi creditum fuit Laurentio. Calendis itaque Auguſti omnes Europæ principes, magnateſque, in Phocide erant, ut examini intereſſent, quo perfectiorem rerum ſuarum cognitionem haberent, & (quod in materia ſtatus majoris eſt mo-

momenti) etiam alienarum. Vetuſtâ itaque, & juſtiſſimâ prærogativâ disquiſitio cœpit ab ariſtocratica ſedis Apoſtolicæ monarchia: cujus ſtatus temporalis fuit collocatus in ſtatera, & propterea quod pondus præteriti quinquennii ſex millionum fuerit librarum, & jam ad ſeptem cum dimidio perveniſſe reperiretur, quilibet animadvertit adjectionem nobiliſſimi Ducatus Ferrarienſis illud effeciſſe incrementum. Poſtea elevatum fuit velum, & in medio divinitatis apparuit ſacer gladius anceps autoritatis ſpiritualis & temporalis, exſplendeſcens inſtar clariſſimi ſolis: quæ quidem ſunt arma cœlitus Pontificibus miſſa. Quoniam res tanti pretii neutiquam pondeтari ſtatera humani poterat Judicii, omnium duntaxat animis honori, cultui & admirationi fuit. Poſt hunc ſtateræ à ſeptem electoralibus principibus Romanum impoſitum eſt imperium; quod in antiquis reperitur codicibus perveniſſe ad ſeptuaginta millio-

millionum pondo. Poſtea vero præ incontinentia vitæ multorum imperatorum, hæc prævalida corporis conſtitutio, quæ illud omnibus tremendum reddebat, adeo eſt conquaſſata & debilitata, ut in periculoſam illam & fœdam infirmitatem inciderit, quæ longam febrim quartanam febri mutârit Ethica, adeoque conſumpſerit, ut ætate noſtra præter pellem & oſſa nihil remanſerit reliquum. Nihilominus etiamſi adeo ſit comminuta, motu tamen corporis ſui pulcerrimam præbet ſpeciem. Præterea ne nævi interiores cognoſcantur à quoquam, viri boni, titulo Auguſto, & Cæſareæ majeſtatis nomine, egregie illud fucarunt honeſtaruntque. Etenim ubi ventum eſt ad actum ponderandi, plane vacua intrinſecus eſt reperta, cum nulla levior ſit pluma caſſo & vano principis titulo ſine auctoritate. Unde pondus imperii Romani usq; adeo imminutum, ut non exſuperare quadringentarum & octoginta librarum pondo com-

compertum ſit, infinito ipſorum etiam Electorum laicorum cum pudore, qui credebantur ſuis artificiis illud ad ſtatum adeo infelicem deduxiſſe. Quoniam communis erat opinio, illas urbes, illaque imperia, quæ ipſi non potuiſſent occupare, eo tandem adduxiſſe, ut rebellantes contra imperium libertatem ſibi vindicarent: idque in eum finem, ut imperatoribus nihil virium relinqueretur armis repetendi ea, quæ ipſi tanta cum perfidia occupaſſent. Miſerabile viciſſitudinum humanarum exemplum, tremendum illud imperium Romanum, malignitate, avaritia, ambitioneq; ſubditorum ſuorum nefarie exutum & ſpoliatum omnibus ſuis antiquis dominiis, eo deductum, ut cubiculo elocandum ſit miſerrime ſeptem ducatorum ſalario menſtruo: quod potius ſub nomine recognitionis eleemoſynæque, quam debiti tributi, ſolent exhibere, ut ſufficiat ſumtui, quem in alimentum faciat. Ita ut ſereniſſima domus Auſtriaca ſuorum

prin-

principatuum paternorum magnitudine ſuſtentare dignitatem imperialem, jam redactam ad abjectam usque adeo conditionem, adigatur. Tanta calamitas licet multis principibus miſericordiam cieret, cum recordarentur nihilominus inſolentiæ Henrici, crudelitatis Frederici, ſeditionum, impietatis, rapinarumque ab aliis in Italia Cæſaribus patratarum, libere proferebant, non rapacitatem Electorum, neque perfidiam populorum Germaniæ, ſed ſummam omnium Europæarum principum fuiſſe prudentiam, bono publicæ ſecuritatis, & pacis, ſubſecare ungues, pennas eximere præcipuas ex alis hujus aquilæ, quæ non aliam unquam eſſet vitam profeſſa, quam rapinis victitandi; quæque crederet univerſas Europæ gentes, quaſi minutas columbas, prædæ ſibi fore. A nonnullis fuit obſervatum, principes Italiæ incredibilem inde percepiſſe lætitiam, quòd viderent, imperium Romanum ad tantam eſſe infelicitatem reda-

redactum ; ut qui avaris imperatorum itineribus in Italiam ſe millies indigne ab illis exceptos eſſe ſcirent. Deinde ab inclytis Patribus allatum fuit florentiſſimum & bellicoſiſſimum Galliæ regnum ad poderandum machina quadrata undiqueverſus 101 millium ambitu, plena numero infinitorum nobilium, equis armata ; quæ omnia non pacem tantum tutantur, verum etiam univerſis gentibus metuendum tantum faciant regem. Ubi præterea ingens religioſorum hominum numerus, qui illam faciant ſacram & venerandam ; literatorum, qui illam exornent ; mercatorum & artificum, qui eandem pecunioſam ; agricolarum, qui illam fertilem & copioſam, omnique bono affluentem reddant. Attamen nulla res majori admiratione afficiebat oculos ſpectantium, quam quod viderent regnum Galliæ eſſe mare, quod ſeminaretur, & terram, quæ navigetur omnibus ventis. Antiqua tam inclyti regni gravitas

viginti millionum pondo fuit; verum præteriti quinquennii pondere, propter horrendas calamitates, quibus perfidiâ quorundam ſuorum hominum involvebatur, non pervenit ad duodecim milliones: nunc vero non æquat duntaxat, verum etiam longe anteit gravitatem priſtinam, cum pondere exæquet viginti quinque milliones. Hæc res tantam omnibus injiciebat admirationem, ut Hiſpani tandem naſo appoſitis perſpicillis, accuratius penitiuſque rimarentur oculis, ſtatera num æqualis foret. Vetuſto deinceps regno Galliæ adjecta eſt Brixia, donum Ducis Sabaudiæ, quæ quod multum faceret ad Lugdunum, millione adauxit pondus. A magnatibus Hiſpaniæ deinceps ſtateræ ad ponderandum multa Hiſpaniæ regna illata ſunt. Ea incredibili ſenum horum ſtupore (qui meminerant, ante annos centum & viginti hæc regna fuiſſe viliſſimæ exiſtimationis) ad viginti millionum pondo pervenerunt. Hiſpani abun-

abunde regnorum ſuorum pondere erant contenti, quia ſibi perſuaderent, ſe adjectione plurium provinciarum reliquarum, non tantum in ſtatera æquiparari poſſe, verum etiam longe ſuperaturos pondus viginti quinque millionum Gallicanæ Monarchiæ. Confeſtim itaque in ſtatera florentiſſimum poſuere regnum Neapolitanum; quod cum omnes duos milliones pondere æquaturum crediſſent, tamen non plus valuit ſeſquialtero. Cujus rei novitate Hiſpani perculſi, dicebant, aut Laurentium in hoc examine fraude uſum eſſe, vel ſtateram neutiquam eſſe juſtam: quoniam res foret admodum inconcinna & abſurda, adjunctis veſtimentis pondus diminui. Tandem etiam ira accenſi Hiſpani petiere, ut Medici quieſcerent, ne forte intollerabili contumeliæ Flandriæ, Maſſiliæ, & Aldigeriæ novas adderent offenſiones & odium Hiſpanicum concitarent. His ſine æſtu animi ſalſe Laurentius reſpondit; ſtateram

 ſuam

ſuam eſſe juſtam, neque id quod dicerent, aggravare Neapolitanos, & Mediolanenſes, in tantum Hiſpanorum violentia laceratos, ut nec multitudo gentium ſuſtinere tam malignum valeat Hiſpanorum imperium: neque Italiam habitatoribus vacuam obſtare; ſed pietatem, multitudinemque ſubditorum, fæcunditatem, & concordiam ſtatuum, graviſſimum eſſe pondus, quod efficiat ut redundet. Cum manifeſta deinde indignatione Laurentius ad id, quod ad Flandriam, Aldigeriamque pertineret, reſpondit, Hiſpanis quidem à magnis Hetruriæ ducibus amorem, honorem, & cultum præſtitum iri, ſi duntaxat ſeſe intra limites vellent honeſtatis continere. Illos magnopere errare, ſi ſperarent, poſſe ſe aliquando Medicos expellere Florentia, prout expuliſſent infelices illos Sfortias Mediolano. Imperia neutiquam poſſe apud principem, tanquam pecunias eo deponi animo, ut deinceps tempore opportuno repetantur.

tur. Præmium magni cujusque beneficii peſſum ire, ſi alter, qui contulit, in eo poſtmodum ſit, ut eripiat. Tunc principes, qui compertum habebant cum negotio hoc male eſſe comparatum, interceſſerunt inter Laurentium, & Hiſpanos: ſermocinationeſque has rejicientes odioſas, petierunt, ut in ponderando pergerent. Hiſpani itaque in ſtatera adjunxerunt ducatum Mediolanenſem, qui itidem pondere ſuo æquavit milionem. Unde uſque adeo obſtupefacti erant, ut imponere Flandriam recuſarent, metu majoris deſpectus & contumelię. Dicebatur quidem, ſi impoſuiſſet Indiam, mirabilia ſane fuiſſe eventura: ſed non pro miraculis habenda ſunt, quæcunque à quibuſdam halophantis, & largi oris hominibus, narrantur, qui eadem facilitate ſermones de ſcutatorum milionibus ſerunt, ac fornacarij domi de calicibus, & matulis. Poſt hos advocati Angli intulerunt ſtateræ ſuum regnum, formidabile

propter fortitudinem admirandi ſitus, quippe perpetui montes vicem muri eam undecunque cingunt, potentiſſimi numinis manibus creati in formam munimenti: Oceanus pro foſſa profundiſſimâ obductus regnum illud tremendum reddit, propter commoditates, quas alios invadendi habet, & inſuperabiles difficultates, quas ii, qui eo volunt appellere perſentiant. Pōdus hujus regni tranſacto quinquennio fuit quindecim millionum pondo: nunc autem non pervenit ad novem. Cauſa tantæ diminutionis, præter regni hujus nefariam apoſtaſiam, adſcribebatur quoque iſti, quod Rex genere eſſet extraneus in regno novo: propterea non poſſe niſi ſpatio longiſſimi temporis bene ſeſe in eo ſtabilire, & pedem figere in ſtapedis novi regni ſui. Quapropter Angli, ut gravem ſuam redderent ſtateram, volebant injicere regnū Scoticum: ſed in armis mox viſa tota nobilitas Scotiæ, quæ libere aiebat, non debere tolerari, ut ſua patria

Angliæ

Angliæ regno adjungatur. Conſtat regem Angliæ nullum iis hominibus offenſæ indicium præbuiſſe, qui ſe præſente & omnibus Europæ principibus adſtantibus, tanta locuti eſſent cum audacia. Imo potius humaniſſimis verbis fidem feciſſe, concordiam Scotiæ, immenſa tuliſſe emolumenta. Ad quod Scoti retulerunt, recens deplorandum miſerorum Flandrorum eſſe exemplum, qui cum viderent Comites ſuos jam reges Hiſpaniæ factos eſſe, inſipienter credebant Hiſpanos ſibi ceſſiſſe, cum temporis momento non Hiſpania Flandris, ſed Flandria avaris crudelibuſque Hiſpanis acceſſerit. Et ut ſummæ quæque referantur miſeriæ, Carolus Quintus Imperator, & Philippus ejus filius, perpetua mora in Hiſpania ex Belgis cum facti eſſent Hiſpanienſes, infelices Flandri propterea quod perdidiſſent principes ſuos, pro ſubditis naturalibus cœpti ſunt haberi externi & populi ſuſpectæ fidei. Et quod

propterea Flandria, patria Caroli Quinti, patrimonium Philippi Regis, juxta regulas hodiernæ politices, è quinque unum facta ſit dominium: & proinde gubernari cœperit ab hominibus peregrinis, tantis ſuſpicionibus, conculcationibus, tot vectigalium exactionibus, ſubventionibus, donationibuſque; ut non leviter aggravarint & moverint ſtomachum peſſimæ illæ ſatisfactiones; è quibus nata ſunt bella civilia, quæ poſt ineffabilem auri profuſionem, infinitam effuſionem ſanguinis, incredibilem jacturam honoris Belgici ſunt converſa in avaram Hiſpanorum mercaturam. Ex miſeriis adeo deplorabilibus didiciſſe Scotos, non permittere ullo modo, ut ſuus Rex deſerat patriam, & ſolium regale antiqui ſui regni deferat in regnum majus ſibi nuper acquiſitum. Ita enim fore, ut Scoti ab Anglis inimicis ſuis omnes illas experiantur calamitates, quas gentes inferiores cogantur à ſuperioribus, & à

quibus

quibus regantur perpeti, poſtquam Regnum Scotiæ adjunctum foret Anglis, & Reges Scotorum facti eſſent Angli, Scotia in ſua in felicitate par eſſet Flandriæ, & Angli in ſuperbia, in crudelitate, inque avaritia Hiſpanis. Qui adfuerunt huic negotio, referunt, Hiſpanos monuiſſe regem Angliæ, ut Scoti, qui tanta locuti fuiſſent arrogantia, in præſentia S. Majeſtatis caſtigarentur: Regem vero Angliæ reſpondiſſe, non decere Hiſpanos alteri illud conſilium dare, quod ſibi ipſis infeliciſſime ſucceſſiſſet: Imo imperaſſe, ut deſiſterent ab examine, fidemque ſuam obligaſſe, ſe illis abunde ſatisfacturum propediem. Poſtea ſtateræ illatum eſt vaſtiſſimum imperium Ottomannicum, quod præterito quinquennio, ad numerum triginta duum milionum pervenit: verum jam eſſe infra ſedecim cognitum eſt. Hoc, ut novum plane, hi principes admirabantur magnopere, & præcipue Sereniſſimi Veneti, qui non

poterant credere tantam imminutionem, eoque urgebant, ut majori diligentia denuo ponderaretur. Et repertum, minuto illo tempore, quod currebat inter primam & alteram trutinam, defeciſſe octingentas & viginti libras. Eaque res planum apertumque unicuique fecit, Imperium Ottomannicum olim mundo formidabile, jam conſummtum carie, avaritia, ac otio, præcipiti ruina collapſurum: quod mirum in modum omnibus arridebat principibus. Certum quidem eſt, quod à ſagaciſſimis notatum fuit hominibus, hilaritatem Hiſpanorum eſſe mutatam in dolorem, propterea quod metuerent, ne Turcarum decrementum cederet in Reip. Venetæ incrementum. Senatores deinde Poloniæ in ſtatera ponebant regnum ſuum: quod propter ſeditiones hæreſeos in illud introductæ; & exiguam auctoritatem, quam in illo Rex habeat, & ſupervacaneam potentiam, quam Palatini ſibi arrogarunt, non multum

multum ſtateram depreſſit: quoniam non pervenit ad ſex millionum pondo, cum antehac ſemper ſuperarit duodecim milliones. Poſt hos magni illi ſapientes, qui ſunt in terra continenti, & tremendus ille magiſtratus, qui è denis capitibus conſtat, intulerunt in ſtateram Remp. Venetam, admirabilem ſua magnitudine & opportunitate ſitus, aptam conatibus magnis. Hæc egregie ſe in examine expedivit, quoniam pertigit ad octo milliones. Dicebatur id contigiſſe, propter magnam illam maſſam auream, quam hi ſapientiſſimi principes in ſuis theſauris tam diuturna pace collegiſſent. Deinceps Helvetii, Rhæti, & alii liberi Germaniæ populi, in ſtateram ſuas portarunt reſpublicas, quibus Principes reſiſtebant, urgendo ut ſeparatim una ab altera examinaretur. Enimvero cum Laurentius in ſtatera poſuiſſet Rempub. Baſileæ; cognitum fuit, maximam aliarum Germaniæ rerumpublicarum partem adeo invicem copulatam

& connexam eſſe, ut non poſſet una ab altera ſeparari. Hoc multorum principum ambitioſorum frontibus ſudorem expreſſit, adeo ut Laurentio coacto omnes ſimul imponere ſtateræ, compertum fuerit, non minus eas eximere à craſſiore latere potuiſſe. Deinde Dux Sabaudiæ juſſit à nobiliſſimis ſuis equitibus ordinis Annuntiatæ, in ſtateram ſuum ferri Ducatum; quod æquabat gravitatem prioris quinquennii. Cæterum cum Laurentius adjeciſſet ſtateræ nobiliſſimi tituli prærogativam, quo ille Dux Carolus Emanuel fruebatur, primi Italiæ bellatoris; compertum fuit, illum pondus habere millionis, & quadringentarum ac viginti librarum. Hinc pompa & majeſtate regia apparuit Dux Lotharingiæ, cujus Ducatus, quantumvis exiguus æquavit pondus ingentium regnorum: & animadverſum fuit illud accidere ex opportuno hujus principatus ſitu: quippe, qui multum negotii faceſſat Belgis, cum impe-

impediat, quo minus Itali opitulentur, quoties auxilium eorum implorant Hiſpani. Atque hac de cauſa tantum famæ ac honoris decus conſecutus erat, ut ad pondus auri collati plus offerenti ad vocem auctionarii merces iſtius venderet ſuæ appendicis, adeo quidem ut (poſtquam belle emunxiſſet Hiſpanos non cedendo ulli religioſo Baroni Gallo ex Liga ut vocant ſancta; & ſeſe Gallis poſtea adjunxiſſet, qui conflictu ſuperiores fuerant), tanta cum felicitate auram popularem ſciverit captare, ut ex Gallis, quales fuere Maximus Henricus IV. Magnus Dux Hetruriæ, Duxque Mantuanus, lætarentur hoc nomine, quod affinitatem cum illo contraxiſſent. Et quo citius ad ſupremum culmen zelotypia Hiſpanorum adſcenderet, æterna Venetorum Reſp. tanto affectu, ſuo ſtipendio quendam ex iſtis principibus conduxit, ut ſi Sereniſſima illa matrona votum perpetuæ caſtitatis non iniviſſet, & ab Venetis principibus

ejus pudicitiæ invidis, jam à prima nativitatis die, more quorundam Indorum, naturæ dotibus non bene fuiſſet ornata; pro certo crediderint multi, ei fuiſſe principi nuptùram. Magna invidia fuit cognita, qua Dux Sabaudiæ felicitatem ejus principis proſequeretur, quod animadverteret, ſicut ipſe baculi vicem præſtaret intér Gallos, & Hiſpanos Mediolanenſes, ſimiliter quoque Ducem Lotharingiæ eſſe inter Gallos, Hiſpanoſque Flandricos. Ac quod pro tam luculento beneficio, tantaque utilitate qua afficerentur Duces Lotharingiæ, non minus à Gallis in præſenti tempore inimicis, quam ac Hiſpanis, calcibus fuiſſet impetitus; ita ut quibuſvis palam fieret, veriſſimè Ducem Sabaudiæ dicere, ab Hiſpanis plurimum ſe damni accepiſſe. Deinceps ab octo tribunis deponebatur in ſtatera Ducatus magni Ducis Hetruriæ, plane dignus admiratione tot excellentibus civibus atque incolis, qui conſiliis & laboribus
aſſidue

aſſidue contendunt, ut regatur perpetua abundantia propter pacem & ſecuram quietem, qua fruitur: poſtquam potentia ejus par evaſit cuicunque ex præcipuis Monarchiis. Omnibus palam fuit, Laurentium magnopere exultaſſe, ubi conſpexit, ſupra fundamenta Eccleſiarum, & xenodochiorum, à ſe ſuisque majoribus tempore Florentinæ pacis patriæ additorum; ſucceſſores pro modo patrimonii ſibi relicto à Coſmo Magno, potuiſſe poſtmodum extruere munitiſſimas urbes. Quapropter Laurentius virtutes ſuperbe ut oſtentaret, ſuorumque ſagacitatem principum, ſtateræ impoſuit grande Ferdinandi Magni cerebrum: ob cujus ingentem gravitatem ſtatera usque adeo deprimebatur, ut craſſa frangeretur catena, unde dependebat, cerebrumque effunderetur. Hinc cuncti principes percipiebant, eximiam prærogativam, quæ erat penes curiam Romanam in producendis raræ prudentiæ viris; quoniam nemo ignorabat,
ex

ex hoc ludo egreſſum eſſe ſagacem iſtum diſcipulum. Fors quod ſtatera fracta erat, obſtabat, quo minus ulli Italiæ principum, qui ſupererant, poſſent ponderari. Decretum itaque fuit, ut pro antiqua conſuetudine libraretur Monarchia Hiſpanica, oppoſito pondere omnium principum Italiæ, & ut ex horum pondere generali poſſet deinde ratio ſingularis uniuscujusq; iniri. Ea de cauſa in medio maximi conclavis apportata fuit ingens ac juſtiſſima ſtatera; cui ab una parte injiciebantur regna omnia Hiſpaniæ, ab altera omnes Italiæ Principes. Perſpectum erat, ſtateram in æquipondio conſtitiſſe. Fuit negotium multi laboris Italiæ principibus. Quibus in ſummo angore conſtitutis, nonnemo obſervavit potentiſſimum Galliæ regnum, benigno ſolum intuitu ſtateræ, in qua Italiæ principes erant, maxima cum lætitia feciſſe ut vergerent. Nec hoc præteriri debet, Hiſpanos, poſtquam vidiſſent Duces Sabaudiæ, qui

præterito

præterito quinquennio abnuebant æquiparari potentiæ Italicæ, nunc vero ſtateræ impoſiti erant, ut compararentur potentiæ Hiſpanicæ; morſu digiti fuiſſe iis comminatos. Quod ſimulatque hi principes certum habebant, inſita animi magnitudine ac generoſitate hunc in modum dixere: Domini Hiſpani, dilapſum jam tempus eſſe ulterius homines inani ſpe lactandi, omnibus veſtris factis edocti ſumus. Sicque exiſtimamus de anteactis rebus, ut impoſterum rationes inire cupiamus alio carbone, quoniam veſter, quo hactenus uſi ſumus, multum tinxit & conſpurcavit manus noſtras. Non artificia veſtra eo inſaniæ deduxerunt Sabaudiæ Duces, ut illud panis fruſtum, quod faucibus tenent, imperiumque, quod poſſident, relinquere velint pro umbra magnæ hæreditatis Hiſpaniæ, quam conſpiciunt in fluminis fundo. Et quando quidem Hiſpani inſtituerent hujusmodi querelam; Duces Parmæ, Modonæ,

Urbini,

Urbini, Mirandulæ, & inſignes Barones Romanos, videlicet Cajetanos, Columnas, Urſinos, qui aureo vellere decorati eſſent, fuiſſe ponderatos unà cum Italorum virtute & potentia, cum tamen ſibi ob ordinem equeſtris dignitatis & ſtipendia, quæ iis ſuppeditarent, eſſent obſtricti, obſequium etiam miniſterium celſitudinis præſtare deberent: ad ea ab illis dominis reſponſum fuit, Principes & Barones Italos, à monarchia quidem Hiſpanica accipere honores aurei velleris, & frui ſtipendiorum commodo; ſed ſimiles eſſe illis fœminis, quæ ab amaſiis ſuis ſolius urbanitatis officio recipere ſoleant dona; non autem quod in animo habeant turpe aliquid cum iis committere.

Quamobrem Hiſpania monarchia in aulam ſuam ſe receperit.

QUoniam multi effluxerant dies, ex quo monarchia Hiſpaniæ non com paruiſ-

paruiſſet in publico, nec domi duntaxat ſuæ latuiſſet ſemper, ſed etiam dies noctesque fores clauſas regiæ ſuæ tenuiſſet: principibus Italiæ, & præcipue Venetis, acutiſſimis indagatoribus cogitationum, diligentiſſimisque obſervatoribus actionum magnæ hujus Reginæ, occaſione rei adeo novæ, & inſolentis, maximæ incidêre ſuſpiciones. Et quia nunquam ratio ejus rei inveſtigari potuerit, quid tanta ſibi vellet ſolitudo, omnes collegere, grande quoddam myſterium ſubeſſe. Veneti metu ſtatus rerum ſuarum, omnem faſtidientes moram, admotis ſcalis, per feneſtram intravere regiam. Ita animadverſum ab iis illam penitus occupatam, cumque miniſtrorum ſuorum quopiam, Comite de Fuentes, conſultare de cunctis foraminibus Palatii ſui obſtruendis. Unde Veneti, optime proſpicientes, quem in finem iſtos ſuſcepiſſet labores, certiores fecere amicos, arma eſſe induenda, quoniam Hiſpani ubi vias omnes obſtruxiſſent,

ſent, quibus ſuppetiæ ferri queant, ſecure poſſent venari mures, ex quibus adornarent inſigne aliquod macellum.

Dux Albanus, cum perveniſſet in Parnaſſum, dum cum Proſpero Columna aulicatur, ob defraudatos titulis Columnenſes ad manus devenit.

FErdinandus Toletanus, Dux Albæ, paucis elapſis diebus in Parnaſſum veniens, cum ab viris militaribus, ex ſingulari Apollinis decreto, factum eſſet diligentiſſimum examen rerum ab eo geſtarum, dignus viſus eſt, qui in Parnaſſum reciperetur illos inter illuſtres Duces, qui cunctando facilius, arteque militandi, citra ſanguinis profuſionem, hoſtem noviſſent devincere, quam vi aperta, animoque bellico, regnorum fortunas dubiis ditaſſent conatibus. Verum enimvero cum Ludovicus Guicciardinus, ſapientiſſimus Belgicarum

rerum

rerum ſcriptor, aliquoties conqueſtus eſſet, certas ob cauſas parum fuiſſe gratum, quæ ipſe indigne à Duce exceptus ſcripſerat: operam dabat, ut ſe ab eo, cujus accuſaretur, purgaret. Vigebat enim in Parnaſſo edictum, quo in infamiæ incidiſſe pœnam ille ſeu princeps, ſeu privatus, pronunciabatur, qui de hiſtorico, aut alio ſcriptore, auſus fuiſſet vindictam capere ob res parum honorifice de ſe ſcriptas, quæ veræ fuiſſent. Sed amici adeo præpotentes Duci erant, ut Guicciardinus ſatius putaret, illas recantare querimonias. Proinde deinceps nunquam non admittebatur in Parnaſſum: locumque habuit inter illos Apollinaris majeſtatis milites, qui ab Illuſtriſſimo ducerentur Quinto Fabio Maximo, ob excellentem ſuam prudentiam Cunctatoris nomen ſortito. Evenit ut inter alios principes, ac inſignes Duces, Dux ille viſeret Illuſtriſſimum Proſperum Columnam: à quo excipiebatur omni honorum genere, tanto

tanto magis, quod illi innotuerat, Ducem hunc publice profiteri, ſe eſſe diſcipulum ſectatoremque ſagacitatis, & imitatorem tarditatis: velleque haurire ſecuriorem belligerandi modum ab hoc illuſtri Proſpero. Sed res mira, & faſtidioſa prorſus inter viſitandum contigit. Nam primo in alloquio cum Dux illuſtri Proſpero titulum *Tua* dediſſet *humanitatis*, magnopere Proſper indignatione accenſus; ut, qui titulum adeo vilem ſummæ injuriæ loco reputaret; eum in modum contenta voce reſpondit. Dux, equidem mihi perſuaſeram, huc te adveniſſe ad honorem illi præſtandum, qui te major eſſet, non ut detraheres. Cum igitur, qui è Columnarum ſunt familia, quoties verbis fuerint injurias perpeſſi, id ſoleant redhoſtire factis, exi protenus domo hac, ut in platea ferro tibi confirmem, quotquot cum meis æqualibus agant vilem adeo in modum, indignos eſſe, qui admittantur in commerciis hominum virtute inſigni-

ſignium. Dux ſtabat attonitus, conſpecto magni adeo Ducis animo, & ut vim propulſaret, quam Proſper inferebat, quo eum atrio ejiceret, ad manus cum illo devênit. Quapropter Hiſpani, qui in comitatu erant Ducis, ſimulatque illum cum Columna rixari perceperunt, irrupere, ut illi opem ferrent. Itali famuli illuſtriſſimi Proſperi juxta agebant. Ubi in locum admodum anguſtum ingens hominum concurriſſet multitudo, ex rixa atrox conſecutum eſt certamen. Rei iſtius rumor latè quovis diſperſus, in cauſa fuit, quod fama tam periculoſi caſus ſubito ſit delata ad Apollinem: qui præpopera illuc feſtinatione Præfectum legionis vicariæ, cum cohorte ſagittariorum legavit. Ita Dux manibus illuſtriſſimi Proſperi ereptus fuit; ac ſedato rumore imperatum eſt Hiſpanis, jam male admodum habitis, ut ſe domum quisque reciperent. Statim illuſtriſſimus Proſper, priusquam ullus ſiniſtre rem narraret

Apollini

Apollini, ſtitit ſe coram eo; cui non ſine magna animi vehementia hunc in modum locutum conſtat. Sereniſſime Rex, cognitum unicuique eſt, eos qui ex eodem mecum Columnarum genere ſunt, perpetuo fruitos eſſe titulo ſuæ Excellentiæ, jam antequam Abraham eſſet, & Hiſpani in rerum forent natura. Quod igitur hæc gens contemnere conatur aliquem mei ordinis; uti aggreſſus eſt in ædibus meis Dux Albanus, prorſus intolerabile ſentio. Quapropter ejus ſi obſcuritas qui offendit, infinitis partibus adaugeat injurias ejus, qui eſt læſus: quomodo poteſt fieri, ut Baro Italus, qualis ego genere ſum, ſe contineat intra limites modeſtiæ, ubi ſe vilipendi cernat ab natione Hiſpanica: cujus gentis miſeria, quatuor elapſis diebus, ita commiſeratione mundum affecit univerſum, ut ab Eccleſia charitati commendaretur fidelium Chriſtianorum, quo ex collectis elemoſynis liberaretur miſera ex ſervitute, qua dure uſ-

que

que adeo perſenſerat ſe à Mauris in Granata afflictam. Fruantur Hiſpani dominio maximæ partis Italiæ, ubi illi ab æqualibus meis (quanquam crudeliſſimam omnibus ſervitutem & captivitatem minentur) omni honore & ſervitio coluntur. Ecce portentoſa illorum avaritia privavit nos noſtris facultatibus & in miſerabili direptione Romana, inexplebili ſuorum libidine, matronis caſtitatis abſtulere decus. Nunc quod redhoſtimento adeo abjectæ potentiæ cupiant ultra eripere exiguum hunc honorem in fumo reſidentem, hosque nudos titulos, & ærumnoſa Italicæ dignitatis veſtigia; ſane res eſt, quam etiam ſtomacho valentiſſimus difficulter adeo concoquere poſſit; ut ab honoratis omnibus Italiæ baronibus debeat vindicari, non verborum querimonia, uti à me fit, ſed ſtricto ferro. Qui his interfuerunt referunt, Apollinem, orante Illuſtriſſimo Proſpero, vultum præbuiſſe alacrem, & quanto magis excandeſceret Columna,

tanto

ſpanis, hominibns adeo in mundo novis, nuperque ex ſervitute Maurorum Granatenſium liberatis, ſaturari cibo, ſic faciente ad ſuum palatum, & honoratis iſtis titulis, quos nacti ſunt in Italia: quippe ſic vobis ſpondeo fore, ſimulac iſtos vana hæc expleverint, etiam hos non Gallis minus fore moribus excultos, ſic ut equiſonibus ſuis, quanto magis tuæ ſortis viris, libenter ſint conceſſuri titulum Excellentiæ. Velim ſcias, ſi tibi eadem ac mihi prudentia, perfectaque adeo rerum ſecularium cognitio, fuiſſet; facile te animadverſurum fuiſſe, exceſſus iſtos, & odioſos procedendi modos, quibus Hiſpani fuere in Italia uſi, de quibus uſque adeo conqueſtus eras, dulciſſimum vobis Italis fuiſſe ſaccarum, at amarum maxime venenum genti Hiſpanicæ. Quæ ſi ſuæ auctoritati, calliditati, inexplicabilique ambitioni dominandi, adjunxiſſet mores amabiles, jam everſis libertatis reliquiis, quæ necdum in buccam deſcen-

dêre manduci, exiguo tempore ad univerſale dominium aſcendiſſet. Inſolentiæ hæ non à vobis Italis, verùm ab ipſa Hiſpaniæ monarchia cum omni crudelitatis genere erant ferro vindicandæ in Hiſpanorum miniſtros; qui vanitate ſua optimis quibusque tantæ reginæ famulis, ipſisque adeò ſubditis, nauſeam non levem moviſſent. Quæ confuſio cum magnopere infringat univerſalis hujus monarchiæ potentiam (ad quam pervenire nequit publico univerſæ Italiæ odio) remedio quam maxime eget. Apollo cum hujusmodi reſponſo Illuſtriſſimum Proſperum, cui abunde ſatisfecerat, domum remiſit. Poſt hunc coram S. Majeſtate Dux Albanus cum univerſa ſua comparuit familia, tanta cum melancholia, ut unguentum album, quod in vultu erat, impediret, quo minus Hiſpani apparerent tam nigri, quam alioqui ſolent eſſe Mauri illi Granatenſes. Hic Apollo interrumpens Ducis querimonias, quas volebat

jace-

jacere in Columnam, dixit: Diſplicent mihi, Dux, diſcordiæ, quas intellexi interceſſiſſe, tanto magis, quanto minus juſta eſt cauſa ejus rumoris, præcipueque cum ea parum tibi honoris afferat. Quo argumento iterum mihi planum fit, vos Hiſpanos non avaros ſolum (quod unicuique innotuit) ſed etiam, dum alios debitis titulis non proſequimini, eſſe malignos, quoniam ingenua Baronis Nobilitas cognoſcitur inde, ſi non uſque adeo avidus ſit in recipiendis titulis, quam liberalis in donandis, etiamſi ſuperflui fuerint, quippe plus hinc honoris, & æſtimationis ei, qui tribuit, quàm qui recipit, accedit. Vos autem Hiſpani, qui tanta utimini auſteritate, ut vobis ſolis magnos ſervetis titulos, cunctorum incurretis in odium, omnibusque vos irridendos propinabitis, adeo ut Itali, homines valde naſuti & ridendis traducendisque alios nati, non immerito in ſcenam ſuam pro Neapolitano Hiſpanum introduxerint,

ut mundo oſtendant perfectiſſimam jactantiam. Cujus rei ſane vos Hiſpanos pudere debebat,& ignoro,quî non ſentiatis, ad mundi univerſi adſpirare dominium ita unumquemque proterendo & affligendo, id vere eſſe incedere more cancri. Animi hominum, O Dux, eſca humanitatis, & viſco animi grati,ac benignitatis,captantur. Stultus oportet ſit ille auceps, qui, ut vos Hiſpani, capiendis columbis tuba columbarium accedat. Quin etiam amplius vobis dixero, ſi unquam natio quæpiam cibum ex dignitatibus paraverit, quibus ineſcentur Itali, & includantur retibus veſtris, viſcoque capiantur ſervitutis, tum demum abſolutum fore veſtrum imperium in terminos Italiæ. Et oportuerat illud conſiderare, vos dominiis veſtris Neapolis, & Mediolani, tanquam cera affixos eſſe. Quoniam tamdiu bina illa membra obtinebitis, quamdiu Italis vos inde expellendi nõ erit cupido. Qui ſi poſt exactionem tuam poſſent ſeſe ſecuros

curos jugi Gallici reddere, optime noſti eos voſmet leviſſimo tumultu in portu Genuenſium excitato, maximis affe-ſturos difficultatibus. Quæ omnia commonefaciunt, ut iis minimum ſatisfacias, verbis quos tot amaris dictis, & factis, læſeris. Quod vero attinet injuriam, quam te à Proſpero perpeſſum eſſe conquereris, libere prædico, quodcunq; impoſterum ob ſimilem cauſam tibi evenerit, me non ſolum æſtimaturum, ſed crediturum etiam tanti eam à te eſſe coëmtam. Volebat ſeſe Dux excuſare mandato Regio de titulis quibusvis in Italia Baronibus conferendis deprompto. Cui Apollo reſpondit, Hiſpanicas vexationes nihil quicquam juris in Italos habere, exceptis Neapolitanis & Mediolanenſibus. Deinde etiam ſubjunxit, niſi Hiſpani viſu deſtituerentur, optime animadverſuros eorum magnates, quos ipſa Hiſpania capere non valet, quique in Italia gigantem agunt, ſi etiam mediocris conditionis & ſtatu-

ræ Baronibus Romanis comparentur, inſtar nanorum futuros. Nubes deinde candida, nivis inſtar, Apollinem paulatim involvit. Sacerdotes, qui præſto erant circumcirca, eum vaticinaturum videntes, una cum Duce, ejusque comitatu, proni ſemet in terram proſtravere. Cava exin è nube viſa eſt exaudiri vox Divina, ſono ſuaviſſimo hæc pronuncians: Prædico vobis Hiſpanis, vos veſtris perverſis, & odioſis factis tandem aliquando eò adacturos eſſe nobilitatem Italicam, machinatricem crudelium veſperarum Sicularum, ut ſanguinolentam aliquam agant tragœdiam. Cum maxime ſolennis Italis mos ſit verborum injurias acrius ulciſci, quàm armorum. Ut qui ſint homines exiguæ patientiæ, & longarum manuum, & non promto tantum animo ad majora facinora, ſed omni etiam crudelitate non prius injurias vindicare ſoleant, quam illi, qui fecere, earum obliti fuerint. Et vos maxi-

maximo cum damno veſtro experiemini, eos in armis fore Rulandos Palatinos, ubi perſuaſum maxime fuerit, eos aſinos ad fuſtigandum eſſe redditos.

Boccatius ſpoliatur à Salviato.

LEonardus Salviatus, homo quantum hæc tempora,& hodierna Tuſcorũ conditio ferat, ſatis in bonis literis verſatus, ante duos circiter dies, rem ab omnibus viris egregiis improbatam commiſit. Siquidem hora noctis ſecunda cum ad caput fori maximi contumelia affeciſſet excellentiſſimũ Dominum Boccatium: multis eundem verberibus excepit. Quibus eum adeo dehoneſtavit,laceravitq;, ut intimi amiciſſimiq; ejus domeſtici, eo poſtea viſo, prorſus negarint, ſeſe agnoſcere veterem illum Boccatium venuſtiſſimum antea hominem longeque pulcherrimum. Infinitis modis id delictũ aggravavit, quod nulla ab eo accepta injuria id commiſerit; ſed

duntaxat rogatu Iuntarum, typographorum in urbe Florentina, acceptis ab iis viginti quinque Scutatis, pro auctoramento ejus facinoris. Adeo ut eques ille Leonardus Salviatus, homo tam inſigni familia oriundus, hoc mane in roſtris palam latro publicus, & manifeſtus ſit proclamatus.

Apollo ſtatuit reformare excellentes Parnaſſi viros.

AD cohibenda turpia & crebra phantaſmata, quæ indies divulgabantur ab effrenibus adflatorum poëtarum ingeniis, Apollo operæ precium ſe facturum putavit, ſi promulgaret acre aliquod & ſeverum edictum, adverſus præcipuos quosque hujus imperii viros, ac peculiariter contra poëtas Italos. Qua occaſione plurimum eſt limitata nimia autoritas, quam ſibi licentia adſciverat poetica. Imo parum abfuit, quin reſtricta fuiſſet ad terminos

juris.

juris. Juſſit enim Apollo omnes præclaros viros datis dextris jurare D. Donato Guarino, Archipædagogo artis pedanteriæ, ſe obſervaturos canonas quosque minimos ejus Grammaticæ: pœnamque ſtatuit in transgreſſores. Quamquam decreto communi derogatorio ſub clauſula irritante, cunctis nationibus fuerit ademta libertas & privilegium, non hujus modo, ſed priorum etiam temporum: nihilominus nobiliſſimis Neapolitanis in gratiam fœcundæ Parthenopes, peculiari privilegio poteſtas eſt facta veteri ſua prærogativa conjugandi cum præterito pluſquam imperfecto.

Legati Siculi non exaudiuntur, ſed turpiter repelluntur ab Apolline.

POrtui montis Pindi duobus elapſis diebus navis appulſa eſt, vehens quoſdam legatos Siculos, ab ejus inſulæ

 cul-

cultoribus, negotiorum quorum maximè intererat gratia, ad Apollinem deſtinatos. Qui cum Apollinem adventus ſui certiorem reddidiſſent, ab eo audientiam efflagitabant. Simulac Apollo Siculorum nomen percepit, continuo Ludovico Pulci Barigello è Campania, maxima iracundia imperat, ut ſignificet, nolle ſe eos in conſpectum admittere, nedum audientiam facere. Proinde extemplo ſeſe in navem reciperent: nolle quidquam ſibi poſthac commercii eſſe cum gente illa, à qua tam inſigni foret affectus injuria. Legati ſecundum mandatum Apollinis in navem regreſſi ſunt. Ei nihilominus humiliſſimum libellum ſupplicem miſerunt, quo referrent, ſeſe miſſos eſſe, ut ei nunciarent novas afflictiones, inauditas oppreſſiones, & angariationes miſerandas, quas denuo ab Hiſpanis perpeterentur: miſeriasque, quibus ea gens involveretur, eſſe calamitoſas adeò, ut à benignis Majeſtatis Apolli-

naris

naris auribus exaudiri mererentur: quin etiam dignas eſſe, quarum miſericordia ultimi Scythæ, aut ſi qui uſquam terrarum magis iis barbari, tangerentur.

Hæc oratio ſupplex per Reverendiſſimum patrem Thomam Fazellum, optimum rerum Sicularum ſcriptorem, Apollini tradita eſt. Qui etiam certiorem eum fecit, ſtatum præſentem Siculorum ſuperare omnem adflictionem humanam. Fazello autem ad iſta reſpondebat Apollo, Siculos omnino id promereri, præſertim cum ſe dignos reddiderint, qui ſic tractentur, ob quod adeo doleant. Quapropter quamprimum legatis illis nuntiaret, quod ſi ſpatio duarum horarum ex portu Pindi non receſſiſſent, protinus tormentis navim ſe peſſum eſſe daturum. Nolle ſe hominem quempiam ex hac inſula intueri; ut quæ prima nutrix fuiſſet omnium malorum, cum ſibi, tum etiam cæteris Europæ nationibus. Quippe

poſtquam attraxiſſent illam inhumanam ambitioſamque Hiſpanicam nationem, incognitam antea Italiæ ac aliis Europæ principibus, funeſtiſſimum Arragoniæ regum ſubierunt jugum, etiam initium miſerandæ & atrociſſimæ tragœdiæ dederunt: cujus exitum finita ultima ſcena actus quinti ſi principes ſciviſſent, perpetuo nudis jejunaſſent genibus; orationibusq; vacaſſent aſſiduis, ad impetrandum auxilium divinum; ſeque ipſos ab iis liberandum malis, quibus non poſſe ulterius humanis obviam iri unguentis, abunde manifeſtum eſt. Reſpondit Fazellus, Majeſtatem Apollinarem non debere ob hoc ſuccenſere Siculis, ſed Reginæ Joannæ ſecundæ, quæ ſemper deploranda Petri Arragonii adoptione, ſola omnium malorum Italiæ cauſa ac fons fuiſſet. Et in hanc imprudentem & impudicam dominam poſſe Apollinem jure odium ſuum vindicare. Ad hæc Apollo: Eos, qui non exactè occultas principum cogitationes noſ-

noſſent, ut ipſe præſentem Italiæ ſervitutem, reginam iſtam reprehendere. Sed veritatem rei aliter ſeſe habere, quoniam conſtaret, illam non unquam, ut ſeſe defenderet ab regibus Gallicis, commiſſuram fuiſſe tantum errorem, ut Hiſpanum regem adoptaret, niſi prius ipſum regno Siciliæ potentiorem animadvertiſſet: Regesque Arragonum, ſimulac ad imperium ejus inſulæ perveniſſent, illa omnia fuiſſe operatos, quæ Italis flagello, ſibi vero felicitati fuerint. Peccata inſuper Siculorum eſſe ejuscemodi, ut velle minuere eorum calamitates, unde patrocinium quærerent tanta imprudentia commiſſis, maxima eſſet impietas. Summum verò beneficium fore, perpetuo augere ſupplicii acerbitatem; ut exemplo eſſet cæteris nationibus, quam planta illa amaros ſuo tempore fructus producat, ſi quando populus ex mera deſperatione, & rabie, eò miſeriarum perducitur, ut jugum gentis extraneæ ſubeat. Reſpondit huic Fazellus,

lus, vera hæc fore omnia, ſi Siculi, excuſſo Regis Itali jugo, ſeſe hominibus Barbaris ſubjeciſſent. Illos veſpera ſua inconſultos & impetuoſos Gallos maturis & conſtantibus Hiſpanis commutaſſe, ac proinde conſilium Siculorum, quandoquidem juſtum videretur, non promereri tantum Apollineæ majeſtatis odium. Quin etiam accenſus eſt in Fazellum Apollo, idque non leviter, indignantique animo: Videturne igitur tibi, inquit, ea non eſſe craſſiſſima ignorantia, tranſire ex inſolentia, prodigalitate, & negligentia Gallica ad crudelitatem, avaritiam, & intolerandam imperii Hiſpanici ſævitiam? Neſcivere id Siculi, quod nonnemini eſt notum, dominium Hiſpanorum in nationes eſſe æternum, ac proinde letiferum; cùm monarchia Gallicana, febri malignæ ſimillima, quamvis ea periculoſiſſima ſit, ſpem nihilominus vitæ relinquat, multiſque medicamentis curari poſſit, ut à vobis veſperis Siculis factum eſt. V:-

ſp:r

ſper certe periculoſiſſimus, niſi medicina veſtra multo deteriorem reddidiſſetis ſtatum ſalutis veſtræ. Quamobrem, Fazelle, populi ſapientes, tunc demum arma ad rebellandum ſuſcipiunt, ſi quando certi ſint, ſeſe poſſe præſtare, ut ſervitutem libertate, non autem principem extraneum rege Barbaro commutent. Quippe piſces ſi norint, ſeſe non poſſe ex oleo bulliente in aquam frigidam evadere, minoris pœnæ æſtimant, ſeſe in ſartagine continere, quam in prunas reſilire.

Sigiſmundus Battorius tarde Latinas literas didicit.

HEri vigeſima hora in hanc aulam ſolitus ex Germania veredarius advenit: qui lætitia unumquemque affecit, gratiſſimo ſecum nuntio allato, ſereniſſimum Sigismundum Battorium, Tranſylvaniæ Principem, adeo amore venuſtiſſimę Latinę linguæ incensũ eſſe,

ut

ut ſumma cum laude ea lingua loqueretur, ſcribat terſe, ac perſpicuè ſtylo Cæſariano. Occaſione hac oblata, viri prudentes etiam atque etiam Apollinem orabant, ut hunc propter jucundiſſimum nuntium in Parnaſſo omnia gaudii exhiberentur indicia, quæ animare illuſtres ſoleant homines ad amorem bonarum literarum, cum princeps quidam evaſerit literatus. Verum quia ſereniſſima Regia Majeſtas penitiora perſpexerat totius rei, quam rogaretur à prudentibus ſuis, facere id detrectavit. Hunc verò in modum eos eſt affatus: In Parnaſſo tum demum feſtum celebrandum eſſe, cum ſpontanea electione generoſi ſpiritus, & mero ſtudiorum amore, non neceſſitate aliqua adacti principes, ad ſtudia ſe ac literas conferunt. Eſſe operæ pretium, ut quiſq; ſciat Principem Battorium applicuiſſe animum ad Latinæ linguæ lepores, non ambitione ductum, quo pro literato ſe oſtentaret, nec quapiam curioſitate, ut notitiam mul-

multarũ haberet rerum ; ſed neceſſitate compulſum, quo cum laude inſulſos ac pueriles corrigeret errores, quos in genere, numero, & caſu commiſiſſet. Tunc cum in bello Ungarico cœpiſſet funeſtum conſilium ſe armandi contra Turcam, & adhæreret Germaniæ imperatori, quem, validiſſimis argumentis prætexentem jus ſuum in principatum Transſilvaniæ, magis ipſi metuendum eſſe conſtabat, quàm ſexaginta imperatores Ottomanniços.

Galli vindicantur ab Hiſpanis è ſtultorum ſophroniſterio.

DEmum ante biduum Apollo ex ſophroniſterio dementium dimitti juſſit ingentem Gallicanæ gentis numerum, multos per annos ibi detentum: quo tempore contra ſe juxta ac amicos maximo cum furore flagitia commiſere deploranda. Ut per annos aliquammultos luctus præbuerint materiam Europæ

ropæ univerſæ. Nunc autem ſingulari fide in judicio data à ſereniſſimis Medicis Florentiæ, qui perpetuò periculoſiſſimæ adſtiterant infirmitati gentis hujus, quo plane conſtaret priſtinæ ſanitatis reſtitutio, abeundi inde venia eſt conceſſa. Sed antequam diſcederent Parnaſſo, Ser. Regia Majeſtas, accerſi ad ſe illos curavit, inque mandatis dedit, ut impoſterum tam florido, & potenti regno, majori fruerentur prudentia, quam hactenus feciſſent. Præ omnibus recordarentur, reſtitutam ſanitatē debere acceptam ferri Hiſpanis, ut qui ſoli in regno Galliæ, & præcipuè Pariſiis, armati iis obverſantes mentes repoſuiſſent in capitibus perforatis Gallorum illorum, qui primitus Galliam delirare coegiſſent. Summas Galli iſti gratias ſereniſſimæ Regiæ majeſtati egere, ſubjicientes, ſe in tantum fore memores utiliſſimi conſilii ſibi dati, ut impoſterum in menſurandis locorum intervallis, uterentur milliaribus Italicis, quò

vita-

vitarent moleſtiſſimum leucarum vocabulum. Sed quantum ad recuperatam mentem, beneficium id omne tribuendum eſſe magnanimo & ſemper victorioſo Regi Henrico IV. qui luce ſuæ virtutis aperuiſſet primum oculos Gallis, turpiter occæcatis hypocriſi Hiſpanica; quamvis Hiſpani primi deplorandæ ejus tragœdiæ Gallicæ auctores, lucentibus & deſideratis ſuis aureis duplicibus tantum jam in Gallia profeciſſent, ut ſtultos pariter, & ſapientes, ad inſaniam redegiſſent.

Aliqui populo ad alterius exemplum proponuntur.

MIrè diſplicuit Apollini cum audiret, plurimos ſeculi hujus principes ad debellandos ſuos hoſtes non aperto Marte, ſicuti priſcis conſuetudo fuit heroibus, ſed fraude uti: & hac ſola inſtructos tantum illos præſtare exercitu, ut cum dimidia ejus potentiæ parte

Digitized by Google

valeant ſumma præſtare facinora. Hinc eſt,quod arma, quibus hi præcipue ſeſe muniant, adverſus hoſtes ſuos, ſint pudoris plena, ſolumque idonea corrumpendæ fidei ſubditorum, & concitandæ ad rebellionem nobilitati.Itaque,ut obviam iretur rebus adeò confuſis, turbatisque, anni jam ſunt triginta præterlapſi, ex quo Ser. Regia Majeſtas juſſit hos miſeros, Comitem S. Pauli, Principem Arauſionenſem, & Ducem Guiſæ rhedâ ſceleſtorum à Johanne Lottinio, hac in curia ſecreto præceptorum moralium notario, deduci ſub porticū templi Delphici; ex quo tres iſti ſummi principes, cum ſuis manibus, quas habebant ſine digitis, & uſque adeo turpiter laceratas, ut viderentur à canibus dilaniatæ, à Lottinio populo oſtendebantur ingredienti,exeuntique templo: quem alta voce ita affatus eſt; Fideliſſimi viri,devoti bonis literis,ac ſanctiſſimorum præceptis, ex incommodis adeo deplorandis infelicium horum prin-

rincipum, qui privati integritate manuum ſuarum (quam Deus vobis conſervet) exemplum capite, & diſcite, quanti ſit periculi futurum, ſi patiamini eo vos adduci credulitatis, ut è latebris ſuis cancros propriis effodiatis manibus alienum ob commodum.

Planum facit, miniſtros Hiſpanicos eſſe lucri avidos.

ANte triduum, hora octava nocturna, videre erat, in regiam Hiſpanicæ monarchiæ, quadraginta invehi plauſtra fœni. Quoniam id tempus non mediocrem continuo injecerat ſuſpicionem Gallis, Venetis, reliquiſque principibus, qui in perpetua agunt ſollicitudine & ſuſpicione, ob magnitudinem tam formidabilis principis; exacta diligentiâ inquirebatur, quo certiores fierent, num ſub fœno vehiculis iſtis apportato damnoſas occultaſſent merces. Referebant exploratores, ſub fœno abſcon-

ſconditas eſſe arcas ligonibus, batillis, & bipaliis plenas. Quoniam hæc erant inſtrumenta depopulantium, Galli conſilium ſe armandi inierunt. Veneti volebant productas ex arſenali triremes æquori committere. Sed decretum eſt, priusquam tentarent quidpiam, utile eſſe explorare, num Hiſpani plura intulerint in ædes id genus inſtrumenta, vel num alia aliunde expectarent. Certioresque facti ſunt, ad hunc diem non ultra accepiſſe, neque impoſterum expectari. Imo verò ſubjungebant exploratores, non ſimulac exoneraſſent has capſas, illas in regium detuliſſe armarium; ſed omnes Hiſpaniæ magnates, præcipuosque tanti regni miniſtros, ligones illos, batillos, bipaliaque, ſubitò inter ſe diviſiſſe, illisque inſtructos poſtero mane agreſſos eſſe terram fodere, aquæductus derivare, & aquarum agmina mille quaquaverſum ducere; idque tanta cum diligentia & labore, ut quisque trahendo aquam verſus mo-

lam

am ſuam, respublicas ad tantam deluxerit calamitatem, ut molæ aquarum defectu non ultra molerent.

Maximiliano Imperatori indicatur orta inter filios diſcordia.

TRes præterita nocte nuncii ad majeſtatem Imperatoris Maximiliani II. venerunt. Illico novus ille nuncius diffuſus, archiducem Matthiam arma cepiſſe contra ſuum fratrem Imperatorem Rudolphum, quibus ſeditioſe poſtularet Ungariæ, Bohemiæ Auſtriæque regna & abſolutum dominium reliquarum provinciarum. Peſſimi hi rumores magnopere adflixere animum imperatoris, quoniam probè cognorat, diſcordias inter ſuos filios natas inimicis domus Auſtriacæ illas attuliſſe voluptates, quas tantopere hactenus expectaſſent. Quamobrē hic princeps, heſterno mane diutius conſiſtens corā Apolline, tandem multis cum lachrymis quæſivit: Quando tandem mala Auſtriacæ domus, jam multos ante annos exitio-

ſis

ſis cœpta conjurationibus in univerſam Germaniam, habitura ſint finem? ac quamobrem domus ſua quatiatur duris ejusmodi flagellis? Ad hæc Apollo hunc in modum: Finis, inquit, erit perſequendi, & vexandi omnem familiam tuam, magne Imperator, quando illa miſſas faciet cogitationes ambitioſas dominandi Ungariæ ac Tranſilvaniæ; quæ in Germania tantas commovent ſuſpiciones, ut ad antiquam ſuam libertatem à potentia veſtrę domus tuendam nulli æquè ſtudeat, quàm depreſſioni & ruinæ ejus. Quamobrem cum Germani majora timeant damna ex imperio veſtro, quàm ex victoria Turcarum, omnino ſunt in eo, ut exoptent potius amittere Viennam, quàm acquirere Budam. Et tum evaneſcet ingens illa conjuratio, quæ in vos inita eſt, & Germania impensè veſtros amabit Archiduces, ſi, depoſita hac ambitione, claris indiciis oſtendent omnibus, ſe velle pares eſſe, non majores reliquis Germaniæ principibus.

Canes Indiæ in lupos convertuntur.

Die menſis præſentis duodecimo, hora octava nocturna, nuncius yſſipone miſſus Apollinem convenit, va ponderis maximi afferens. Matu-o itaque ejus diei tempore omnis ge-ris literati ad Regium concurrêre pa-ium, quo & ipſi rerum novarum cer-res redderentur. Primi erant Hiſpa-, qui ſolita anxietate & ſollicitudine citarentur, num in India alius mons toſi, aut novus Deus argenti detectus et, ut eo ſeſe ſeminandi Evangelii tia conferrent. Galli ſtudioſe quæ-ıant, num novus iterum aliquis mun-; eſſet repertus, ut æqualem iſtic :entiam cum Hiſpanis nacti, orbis eris ruinam inducerent. Sed pro te-rimo augurio habitum fuit, Apolli-n perlectis literis vehementer con-tatum cinxiſſe ſemet ſpiſſiſſima nu-, mœroremque profuſiſſimo lacri-

 marum

marum imbre fuiſſe conteſtatum : unde unuſquiſque collegit , infeliciſſimum nuntium ab hoc tabellario fuiſſe allatum. Dum itaque forum à literatis, omnique hominum genere , repletum eſſet, tam luctuoſæ novitatis rationem expoſtulanti ; ab majeſtate Apollinari, poſtquam infinita tonitrua & fulgura crebra comparuiſſent , vox exaudita eſt terribilis, dicens ; Jejunate & affligite vos, induimini cilicio & aſpergamini cinere , & veſcimini pane cum lacrimis, ô vos qui terram colitis, orationibus Deum corde contrito placate, animoque puro ei ſupplicate , ut immenſa miſericordia ſua liberet humanum genus , quod orbem inhabitet veterem, à portentoſa novitate demum ex orbe novo allata. Tam tremenda voce percepta , plerique nimia afflictione, quam intimo corde perſentiebant, quaſi mortui in terram prociderunt, credentes Indiam occidentalem aut igni conſumtam , aut aquis merſam , & abſorptam

ptam. Adeo ut omnes ſummo terrore affecti, uberrimis lacrimis & ſingultibus, clarâ voce miſericordiam implorarent, humillimiſque precibus ab Apolline expeterent, ut dignos cenſeret ſubditos ſuos, quibus palam faceret, quænam ea mala forent, ob quæ auxilium ipſis implorandum eſſet divinum. E Regia deinceps Apollinis altera exaudita eſt vox, quæ unicuique manifeſtum fecit; Canes armentorum cuſtodiæ ab Hiſpanis in Indiam travectos, eſſe converſos in lupos adeo rapaces, ut voracitate & crudelitate ſua ipſas etiam Trigides anteirent. Poſt adeo infauſtum nuncium, publicus literatorum luctus exortus eſt, dolentium canes in lupos commutatos pleraque lacerare armenta. Cui in poſterum cuſtodiæ paſtores pecora ſua committere poterunt, ſi fraudarentur ſubſidio canum olim tam fidorum paſtori ſuo? Aut quomodo poterit ſalus aliqua ſupereſſe infeliciſſimo iſti gregi, quæ & lupis inimicis,

& canibus amicis, prædæ eſſet? Dum omnes populi in Parnaſſo terrore quaſi mortui in terram conciderent, ſoli Batavi, aliique populi Germaniæ inferioris, viſi ſunt intrepidi per Parnaſſum diſcurrere, animantes ſeſe mutuò, animumque invicem eo addentes quod nullæ ſint calamitates, quas infractus & intrepidus non quiverit animus ſuperare. Batavi itaque illi palam unicuique fecere, etiam in ſua terra canes, quos paſtores Hiſpani cuſtodiæ gregis ſui in Belgicam ablegaſſent, tam redditos eſſe rapaces, ut immani feritate, ipſa etiam pecora devorarent, adeoque omne fuiſſe conſumturos armentum, niſi forti conſilio, quod unicuique notum eſt, ſibi proſpexiſſent. Proinde ſi in veteri iſtæc orbe contigiſſent, quæ in novo eveniſſe nuntiabantur, unumquemque fuiſſe animadverſurum, verum eſſe remedium, quo fœdæ iſti canum voracitati obviam iretur, vomitam nucem Belgicam ipſis propinare, ut pro merito ſuo rumpantur.

Monar-

Monarchia Hiſpaniæ viſum it Reginam Italiæ. Seruntur invicem grati ſermones.

IMmanis terror ſereniſſimam invaſit Italiæ Reginam, cùm potentiſſimos videret reges Galliæ ex quo domini eſſent facti regni Neapolitani, jus in Ducatum Mediolanenſem prætendere. Ac quamvis fucata mente ſimularet, non minùs ſe, quàm antehac fidere: crudeliter nihilominus inſidias vitæ ejus tendebat, ac exiſtimationi. Hocque tanto animi æſtu & acerbitate, ut pecuniarum artificiis, inſidiis pennæ, bellum in pace per multos annos crudeliſſimum geſſerit. Ergo dum indignatio, ſuſpicioque, inter potentes has Reginas in dies gliſcerent, & animi utrorumque lethali adſtringerentur odio: Monarchia Hiſpaniæ, contra quorumvis opinionem, comitatu digno ſuæ magnitudini viſitavit ſereniſſimã Italiæ Reginam,

 à qua

à qua excipiebatur tanto cum honore, tantoque affectus indicio, ut quotquot literati tam hujus, quam alterius principis vultu attenderent, & geſtus, affectuſque animi, cæteraſque aulicationes obſervarent, optimè cernerent, integram eſſe ac ſinceram hanc inter eos reconciliationem. Imo ab hominum memoria nunquam in Parnaſſo ictam eſſe ullam pacem, quæ illuſtribus viris majorem incuſſerit ſtuporem, vel magis accenderit ad veras exquirendum cauſas rei tam inſolentis. Philoſophi, Poetæ, cæterique literati cujuſcunque ordinis, quoniam majori in caligine verſarentur, quam ut penetrare poſſent ſagaciſſima conſiliorum arcana, quæ principes potentiſſimi inirent: advolabant ad Politicorum Academias, qui hoc profitentur, ſeſe exactiſſimæ cognitionis adjumento, quam habeant de emolumentis Principum, penetrare abditos eorum receſſus, & quicquid occultius habent. Accepere id reſponſi, Reginam Italiæ,

ut

ut tueretur libertatem ſuam ab armis tam potentis populi, fuiſſe coactam ſe jungere Hiſpanicæ monarchiæ. At ex quo vidit hanc capto regno Neapolitano, & Ducatu Mediolanenſi, ambitione procliviori, artificiis cupidioribus, & machinamentis magis fraudulentis ipſis Gallicis, ad univerſum Italiæ dominium adſpirare, huncque in finem in pueritia filiorum Henrici II. Galliam vexare propoſuiſſe: & quod pro lenonibus tantæ ambitionis, & miniſtris Italicæ ſervitutis, uteretur quibuſdam principibus, quanwis parum prudentibus, tam crudeli cœpiſſe eam odio perſequi, ut aliorum etiam ope deſtituta, alterius ruinam & exitium moliretur. Sed poſtquam ex eo, quod infeliciter adeo nuper cecidiſſet occupatio Sabionedæ, Hiſpaniæ monarchia compertum haberet, vanum eſſe deſiderium, negotiumque plane deſperatum de adipiſcenda Italia, abieciſſe ambitionem dominandi, cui primum uſque adeo ſe

addixerat. Nempe quia meminerat præcipuas ſuas moleſtias tam in Belgica, quam alibi, eſſe natas ex ambitioſiſſimis iſtis cogitationibus; ſatis illi manifeſtum eſſe factum, nulla ſe tutiore via poſſe inſiſtere, ſi velit res ſuas ſecurè cuſtodire, quam illa, pacem dando aliis. Et quoniam ſatis perſenſiſſet, circa amicitiam, favorem, auxiliumque principum Italiæ non poſſe fieri, ut tuto poſſideat Neapolitanum regnum, & Ducatum Mediolanenſem, viſitatione iſta voluiſſe placare animum hujus Reginæ adeo perturbatæ. Conſilium illud Politici ſaluberrimum dixere. Quippe quinam homines in mundo excitari poterant, ſi Hiſpani armati vellent in Brixiam, Bergamum, Taurinum, Genuamque ſolam movere, ſi ob levem impreſſionem, quam occupandæ Sabionedæ munimento exiguo admodum inſtituerant, illis obſtitere uſque adeo ji, in quibus minima eſſet ſpes, ut jam coturnix reti eſſet circunducta neque effugere

gere poſſet, quominus cani odoro in os involaret, niſi quam promptiſſime reti perforata diſruptaque ejus commiſſura evaſiſſet.

Monarchia Hiſpaniæ medicum ſuum ex feneſtra præcipitavit.

HOdie mane Hiſpaniæ monarchia, paulo poſtquam advocaſſet medicum ſuum ordinariũ, manibus propriis illum ex feneſtra Regii ſui Palatii ejecit; unde ille infelix præcipitio diſruptus repente mortuus eſt. Caſus ille tanto abſurdior viſus eſt, quanto medicus ille toti huic aulæ exquiſitiſſimæ bonitatis, & raris artis ſuæ experimentis erat admirabilior. Varii de tanta rei novitate erant ſermones. Sed Apollini, quoniam ex hac ipſa Hiſpaniæ monarchia averet cognoſcere veram ejuſmodi vindictæ rationem , hæc potentiſſima Regina dixit, Quadraginta eſſe annos, ex quo propter aliquod incommodum ſibi ſu-

perveniens, & alia ob indicia in familia regia Borbonienſi detecta, timuerit, ne progreſſu tẽporis inſuper accederet periculoſus morbus Gallicus. Quo itaque conſuleret malo, quod præſenſiſſet, conſilium à ſuo expetiiſſe medico: hunc verò ſibi pharmacũ diuturnæ, difficilis, ac moleſtæ operationis præparaſſe, ex multiplici oleo, ligæ ſanctæ, concitationis populorum, baronũ ſeditionis, cauterii, deque aliis medicamentis admodum amaris, quibus omnes conſumſerit vires, ſtomachumque debilitaverit, & plane appetitum perdiderit. Ingentem ſirupi copiam, multamque medicinam, maxima anxietate ſumtam, tantummodo acceleraſſe hæc mala, quæ forte ſine infeliciſſimo hoc & intempeſtivo pharmaco nunquam interveniſſent. Præterea craſſas & voraciſſimas ſanguiſugas, per maximam corporis partem junctas, tantopere optimum Hiſpanicum auri ſanguinem vitalem exſuxiſſe, ut propter debilem ſtatum non valeat Flandricos

iſtos

iſtos malos exhaurire humores, à quibus in tantum opprimatur. Has propter moleſtias, natas peſſimo ex conſilio imprudentiſſimi hujus medici, mirum in modum illi offenſam, ſanctèque juraſſe, ſe illum ex feneſtra præcipitaturum, ſi morbis, quibus deinceps laboratura, præbuerit purgans aliquod pharmacum. Nunc vero quoniam perſuaſa foret, dolores præſentes in humeris Bataviæ eſſe meram Gallicanam luem, poſtulaſſe ab hoc ipſo medico remedium, eum verò prioris ſui errati oblitum ſtultè præſcripſiſſe aliam purgationem, ſimilem prorſus præcedenti. Se tandem ſuperatam dolore propterea dejeciſſe illum ex feneſtra, & ſic poſtquam iterum deliquiſſet, illum puniiſſe propter primum peccatum, quod commiſiſſet. Sibi videri medicum hunc promeritum tam gravem vindictam, quod non ignoraverit, purgationes feſtinantius iis malis adhibitas, quæ timeamus, non efficere illud bonum, quod putet medicus, vel quod ſperet ægrotus. *Com-*

Compendium illuſtriſſimi Cardinalis Toletani non recipitur in bibliothecam Parnaſſi.

ILluſtriſſimus & reverendiſſimus Franciſcus Cordubenſis, Cardinalis Toletanus, vir honeſtiſſimæ vitæ, & doctiſſimus in ſacris literis, necnon ſummus philoſophus, qui in omni vita, ſæpius quocunque alio concionatorum, viva voce de cathedra honores ſummos exhibuerat verbo Dei, nonnullos ante dies in Parnaſſo comparuit: inque limite hujus ditionis obviam eſt factus Alexandro ab Ales, & Cornelio Muſſo, epiſcopo Veſuntino, & ubique ſumtibus Apollinaris Majeſtatis exceptus. Hic ſapientiſſimus vir ſua obtulit ſcripta ſpectatiſſimo prudentum virorum collegio. Opera ejus Philoſophica non ſolum pleriſque laudabantur, ſed & admirationi erant. Itidem, quæ commentatus erat de rebus divinis, ab omnibus ſacris do-

ctoribus incredibili excipiebantur applauſu. Paulo poſt in urna quapiam pretioſa impoſita, velo deportata ſunt in bibliothecam Delphicam, tanti autoris nomine æternitati conſecrata. Sola illius Summa, quamvis eruditiſſima, non admittebatur à præſtantiſſimis, Dicebant enim, compendiorum ejuſdem generis in bibliotheca ſereniſſimæ majeſtatis tantam eſſe copiam, ut aliquæ ex iis ſuperfluæ videantur. Quoniam Theologi multi eximii hoc argumentum tanta tractarunt diligentia, ut ſalutem hominum dubiam & incertam putarent propter lucrum trium quadrantum. Mundum velle intueri perfectum compendium de conſcientiis magnorum conſcriptum principum. Argumentum hoc animis eorum tranquillandis quam maxime eſſe neceſſarium, prorſuſque à Theologis omiſſum. In quo ſtrictiſſimæ illæ tractentur actiones principum, quibus magnas in orbe turbas dediſſent, illum latrociniis,

niis, depopulationibuſque implendo, tantiſque homicidiis, ut multi illorum occæcati regnandi libidine flumina ſæpe tota infecerint ſanguine humano. Peculiare iſtud, cum ſapientiſſimum literatorum collegium audiret, aiebat ſe magnopere deſiderare, ut iniretur diſputatio, ac aliquid ſtatueretur certi de hiſce quæſtionibus. Nempe num pietas Chriſtiana admittat armorum violentiam in alienis imperiis eripiendis? Num principatus, armis ac fraudibus alicui principi ereptus, poſſit à quopiam retineri, qui verũ *Dei* habeat timorem? Num poteſtas dominandi eo fine ab ullo, qui educatus eſſet in fide Chriſtiana, poſſit uſurpati, ut exhauriat evertatque regnũ, quo eo faciliùs tyrannidem gerat ſine metu, & ſuſpicione? Ac denique, num eo contumtus perduxiſſe leges, ſit deteſtabilior, magiſque execranda idololatria, quam adoraſſe ſtatuam Nabuchodonoſoris, vitulumve aureũ? Vltimo dictum eſt à Collegio, tum demum

mum poſſe impleri eorum deſideria,
m inventus eſſet theologus ita me-
ens numinis, ut principes tantum ab
alis operibus deterreret ſcriptis ſuis,
uantum alii maximo ſuo labore ho-
nines privatos ab iis arcuiſſent. Abſur-
diſſimum quippe ipſis videbatur, innu-
neros doctrina præſtantes theologos
plus ſeſe macerare in rebus minutiſſi-
mis exaggerandis ſuper verbo otioſo
ſæpe alicujus tabernarii, tanquam ra-
tionem ejus coram Deo daturi, quam
in craſſiſſimis & maximis principum
erroribus, quando armatis exercitibus
imperia ſibi acquirunt, ultimamque
rebus ſacris & profanis perniciem in-
ferunt ac vaſtitatem. Et quod majori
erga genus humanum beneficio, præ-
miiſque magis æternis, ſtylum in Ludo-
vici XII. actiones, & Franciſci primi, re-
gum Galliæ ſtrinxiſſent, item in Ferdi-
nandum Arragoniæ regem, & Caro-
lum imperatorem, quorum animæ ex
hoc mundo migraſſent dimidiato mil-
lione

lione homicidiorum aggrevatæ, ſola imperitandi libidine commiſſorũ, tanquam nullas aut leviculas de iis Deo rationes reddituræ, quod libros ſuos venialibus privatorũ peccatis impleſſent. Vtpote, quod maxime generi humano neceſſarium fuiſſet, quo poſt crebrum, & diuturnum cum ambitione principum conflictum id tandem ſolatii perciperet, quod tanta anxietate expectaret: utque principes à malis operibus terrerentur, & palam omnibus fieret, domum diaboli æque maximis ac minimis patere.

Almanſor, Rex Maurorum, & Regnum Neapolitanum, obviam ſibi invicem fiunt: plorant narrantque miſerias ſuas ex oppreſſione Hiſpanorum.

ILluſtris Maurorum Rex Almanſor, qui in Hiſpania per multos annos nobiliſſimum regnum Granatenſe obtinuit, heri obviam factus regno Neapolitano

politano inter ambulandum in ſermonem cum illo incidit. Poſtquam ſatis diu oculos in catenam intendiſſet, qua regni Neapolitani pedes eſſent adſtricti, videri ſibi, inquit, etiam alias à ſe viſam eam, & gubernatam, cum fabricatura plane Mauritanica eſſet. Deinde maxima cum admiratione inquiebat, ſe eam cognoſcere, & ſcire eſſe illam ipſam, qua & ipſe, & Reges Maurorum, præceſſores ſui, ſpatio ſexcentorum annorum uſi eſſent ad ſervitutem multorum Regnorum in Hiſpania. Et ideo ſe quam impenſiſſimè rogare, ut manifeſtum faciat, quomodo, à quo, & quando hæc catena injecta eſſet. Et viſu, & memoria vales, ô Almanſor (reſpondit regnum Neapolitanum) quoniam gravis catena, qua vides pedem meum vinctum à Gonſalvo Cordubenſi, magno Duce, ex Hiſpania allata fuit: maximeque veriſimile videtur, eſſe eandem, de qua loqueris. Iam ſunt anni centum, ex quo

dura

dura hac ſervitute oppraſſa fui, è qua neſcio an unquam poſſim emergere. Quoniam maxima illa potentia, ad quam perveniſſe Hiſpanos video, facit, ut omnem ſpem humani abjicere auxilii adigat. Agnoſco priſtinæ libertatis meæ recuperationem omnem eſſe ſitam in manu Dei; qui in me renovabit miracula maris Rubri, ſi unquam ego illam receptura ſim. Anni (inquit Almanſor) conveniunt optime, ex quo Hiſpani liberarunt regnum Granatenſe iſthac mea catena, quam paulo poſt tibi injecerunt. Modò non fuerit greve, (ajebat regnum Neapolitanum) maxima me afficies voluptate, ſi narres, quomodo fieri potuerit, ut Hiſpani domini evaſerint regni tui tam validi, & longè remoti ab eorum viribus. Fraude, ô Almanſor [reſpondit Regnum Neapolitanum] Hiſpani in Italiam introducti ſunt. Vi enim aperta nunquam rem tam inſignem gerere potuiſſent, cum ut tu rectè dicis, vires eorum

rum uſque adeo diſſitæ fuerint à noſtris. Sed audi, & miraberis laxam conſcientiam, quam in rebus imperium attinentibus habuit nonnullus Hiſpaniæ Rex; quamvis ſummis uteretur artificiis, ut hominibus fatuis videretur eſſe aliquis S. Macarius ad murum depictus: videbis tragœdiam, ſi judicium feratur ſecundum regulas religionis Chriſtianæ, crudelem & ſceleratam; verum ſecundum axiomata hodiernæ politices ſagaciſſimam omnium, quæ unquam ab ulla gente in theatro mundi fuerit exhibita. Alphonſus, Rex meus, in maximam tam ſuam, quam meam ruinam, dedit Iſabellam neptem ſuam uxorem Iohanni Galeatio *Duci* Mediolanenſi: quæ nuptiæ omnium meorum malorum fons & origo fuere, Primum pueritia, deinde etiam inſignis ingenii ſtupor infelicis ejus principis, animum dedere Ludovico Sfortiæ, ad invadendum neptis imperium. Alphonſus, ut par erat, ei tyrannidi

tyrannidi continuo obſtabat. Quod percipiens Ludovicus, & cernens, non operoſum eſſe ſibi, abſque ruina regis mei, pervenire ad finem juſtiſſimi ſui deſiderii, id tandē decrevit, quod & ipſi & mihi, & omnibus Italiæ principibus exitioſiſſimum fuit, ut Gallos, ſpe imperii mei potiundi allectos in Italiam arceſſeret. Mei reges ad defenſionē ſui contra tam potentem inimicum in auxilium vocarunt ſanctam illam Ferdinandi animam, regis Arragonii, eorum cognati. Qui ſeſe oſtendet parentem adeo charum, & amicum tam fidelem, ut, loco expellendi Gallos, mea cum illis partiretur: & ut tragœdia omnibus ſuis partibus conſtaret, paulò poſt infeliciſſimam hanc diviſionem bellum Gallis indixit, qui ſuperati, maximo cum pudore & damno ſuo, Galliam repetere coacti ſunt. Unde bonus ille Rex Ferdinandus, citra ullum conſcientiæ ſcrupulum factus eſt abſolutè meus dominus, & ex eo tempore arcte

arcte adeo catena iſtac pedes meos conſtrinxit, quam tu è fabrica, & opere tuæ nationis, agnoviſti. Et ignoro, num in chronicis Saracenorum, Maurorum, Turcarumve, reperiatur ullum tam ſceleratæ invaſionis exemplum, à rege qui affectaret, ut haberetur pro homine ſanctiſſimæ conſcientiæ, & optimæ voluntatis commiſſum, & qui paulo ante à ſede Apoſtolica glorioſo Catholici titulo eſſet auctus. Certe, reſpondit Almanſor, in Chronicis prædictis multæ ſpurciſſimæ actiones noſtræ gentis, à variis principibus ſola dominandi libidine commiſſæ leguntur. Sed illa de Ferdinando narrata eſt præcipua. Cæterum, ſi tu (dixit Regnum Neapolitanum) ô Almanſor, cum tua natione per tot ſecula captivum tenuiſti regnum Granatenſe, quam vian inſtiterunt, ut iterum priſtinam ſibi libertatem vindicarent? Illa tam lugubris conjunctio (refert Almanſor) regnorum Caſtiliæ, & Arragoniæ,

goniæ, quæ nuptias Ferdinandi, & Iſabellæ, ſecuta eſt, cauſa ſuit libertatis regni Granatæ. Concordiam infeliciſſimam! quam non minus, quam ego feci, & etiamnum facio, deplorant, & æternum profuſiſſimis lacrymis deplorabunt potentiſſimi Europæ principes: tanquam quæ vera & ſola radix, & ratio fuerit ruinæ maximarum rerumpublicarum, quas in hunc uſque diem in diverſis Europæ locis, præcipuè vero in Italia, cernere eſt. Et, crede mihi, etiamnum præſenti tempore in Hiſpania regnarem, niſi tam peſtifera concordia me è ſoliô excuſſiſſet. Æmulatio quippe illa inter Caſtellanos, & Arragonios inexpugnabilis mihi munimenti loco erat, adeo ut mihi æternum in Hiſpania regnum ſpondere videretur. Mihi crede, auxilia, quæ Pontifices ſubminiſtrarunt Ferdinando, & reginæ Iſabellæ, plurimum ad ruinam meam contuliſſe. Tum ſic regnum Neapolitanum: Tace, Almanſor, quoniam

quoniam, poſt erectionem tuam ex Hiſpania, miſeri Pontifices tam inſignes paſſi ſunt miſerias ab ambitioſa Hiſpanorum natione, ut veriſſimè dici poſſit, illos etiam pecunia redemturos fuiſſe ab Hiſpanis maximas iſtas calamitates, in quas ipſi poſtmodum incurrerunt. Quoniam etſi volupe fuerit ſedi Apoſtolicæ, Reges Mauros Hiſpania ejectos videre, nihilominus voluptatem illam amaritudine compenſavit maxima ſervitus mea, quæ paulo poſt ſecuta eſt; cum nihil æque Pontifici Romano pertimeſcendum foret, quam ne in potentis alicujus principis manus inciderem, qui eos in perpetua verſari ſollicitudine cogeret; in qua etiamnum oculis tenus immerſos ſentiunt ſeſe multi, & illi præcipuè, qui maximam rerum ſecularium cognitionem habent, adeo ut nullum quieti ſomnum capiant. Manifeſtum veritatis teſtimonium ejus rei, quam adſtruo, fuit lachrymanda ſcelerataque nimis

dire-

direptio urbis Romæ paulo poſt ſervitutem meam ab Hiſpanis ſecutam. Quo animo tam ingrato perſolverunt ſedi Apoſtolicæ omne id, quod debebant pro remiſſione cenſus Neapolitani, & aliis ſubſidiis in bello Granatenſi acceptis. Quæ calamitas cum quaſvis, atque adeò funeſtiſſimas etiam miſerias ſuperarit, hominibus quoque ſomniculoſis adeo oculos aperuit, ut unicuique palam factum ſit, quidnam ſit leoni vincula ſolvere. Vix enim Hiſpani fuere liberati ab captivitate Maurorum Granatenſium, quin qua agebantur ambitione toti imperiandi orbi, non ſolum in Italia, ſed etiam per univerſam Europam detegerentur eorum ſtudia, quæ Regna, Reſpublicas, & graviſſima religionis negotia attinerent, adeo ut ab hominibus intelligentiſſimis rerum humanarum illud ſæpiſſime audiverim, forſan minus damnoſum fore multis principibus in Europa, ſi tu regnum in Granata obtinuiſſes, quam tu

num

num in Granata obtinuiſſes, quam ut Hiſpani in Italiam trajeciſſent ad occupandum tale regnum, quale etiamnum obtinent.

Ea res religioni tantam intulit perturbationem, ut illi, qui profitentur cognitionem rerum, rationeſque principum, illud dicere ſuſtineant, metum ex immenſa Caroli V. potentia Germanis incuſſum cauſam fuiſſe unicam, cur Mauri Granatenſes in plurimos mutati ſint hæreticos, quos ætas noſtra in Germania, & alibi locorum, videt. Genus hominum uſque adeo execrandum, ut nefanda impietate ſua magnam Europæ partem inquinarint. Rerum quoque ſacrarum graviſſimæ perturbationi accedunt præjudicia publica, & privata, ex ruina mea nata, quæ perpetuum in Italicis principibus vigebunt, in Papis verò præcipue. Vix quippe Reges Hiſpaniæ pedibus meis catenam hanc injecerant, quin & dominio Italiæ univerſæ inhiarent. Id-

que ut conſequerentur, callide ſeſe immiſcuere illis, quæ tum temporis inter principes Italos, & Gallos agitabantur, controverſiis de dominio ducatus Mediolanenſis; in quibus culmen illud rerum Carolus Quintus ita ſeſe geſſit, ut ſeſe dignum avo ſuo materno oſtenderet nepotem. Pulſis quippe ope principum Italicorum ex Italia Gallis, pro eo ut Sfortiis ducatum reſtitueret, quemadmodum inter ipſum, & principes illos fœderatos, convenerat, fraude & dolo pluſquam Turcica contra duces Sfortias uſus, ſibi ipſi dominium luculenti adeo ducatus vindicavit. Attende (inquit Almanſor) ô Regnum Neapolitanum, cum illud quoque infortunii contigerit, ut nobiliſſimus ducatus Mediolanenſis Hiſpanis acceſſerit, quid obſtat, quominus univerſæ protinus Italiæ dominio potiantur? Et ſi ſervitus tua palam fecerit orbi, ſubſidia principum plus utilitatis conferre illis, qui dant, quam qui percipiunt,

quare

quare principes Itali id non potius præſtitere, ut ducatus ille Gallis, quam ut auxilium percipiendo ab Hiſpanis, illud incurrerent periculi, ne tam pretioſum Italiæ membrum in manus regis Hiſpaniæ (ut poſtmodo factum eſſe, mihi refers) incideret? Potentiam regum Galliæ (ait Regnum Neapolitanum) conſtituit illic regnum Neapolitanum, quo reſiduam Italiæ libertatem ab ambitione Hiſpanica tuerentur. Quippe glorioſi illi Reges in ſecuritatem magnitudinis ſuæ nunquam perpeſſi fuere, ut Italiæ imperium ambitioſæ Hiſpanorum genti concederet, quæ inexplebili, & pluſquam hydropica ſiti, non contenta acquiſitione orbis novi, ab ipſa recens reperti, tanta etiam aviditate veteris inhiaret orbis imperio. Quin etiam principes Itali, quos graviſſimum iſtud periculum non fugit, ne aliquando miſerrimam incurrant ſervitutem, ita inter ſeſe convenerunt, ut quamvis numero plurimi ſint,
 unum

unum tamen conſtituant corpus. Hiſpani vero, qui utuntur & uſi ſunt omni artificio, ut aliquem ex illis ſeducant, illud tandem edocti ſunt, ſeſe quod dicitur, aquam in mortario pinſere.

Quod vero Mediolanum attinet, ſcias, ſatius habitum eſſe pro publica Italiæ libertate, ut ducatus ille Hiſpanis cederet, quam ſi ſub Gallico permanſiſſet jugo. Illi quippe, quoniam Italiæ juncti ſunt, ſi vel minimam ejus partem obtinerent, manifeſtiſſimum foret periculum, ne totam ſubjugarent. Aliter autem comparatum cum Hiſpanis, quod vires eorum licet maximæ nihilominus in tantum diſſitæ ſint, ut non ſine maxima difficultate interveniente pelago ex Hiſpania in Italiam copias aliquas traducant in defenſionem acquiſiti dominii, nedum ut totam ſubjicere ſibi valeant. Verum dicis, reſpondit Almanſor: Sed proſequere narrationem tuam, & dic mihi, quid incommodi Pontificibus attulerit, te in manus

nus

nus Hiſpanorum incidiſſe? Scias, inquit regnum Neapolitanum, cum Pontifices antea ſolerent reges mei metuere, jam contrarium plane evenire, quoniam illi ipſi in perpetua verſantur ſollicitudine, ne aliquando Neapolis Mediolano jungatur, quo omnes cernunt Hiſpanorum cogitationes dirigi. Unde Hiſpani, quorum ita res compoſitæ, ut ex timore, quem vicinis injecere principibus, fructum percipiant plurimum, tantum ſibi auctoritatis in aula Romana acquiſiverunt, ut illud jactare ſuſtineant, ſeſe rerum graviſſimarum iſtic judicandarum veros eſſe arbitros. Ei quoque rei accedit, quod cum reges Neapolitani Hiſpaniæ non eſſent reges, Pontifices minima quaque comminatione negandi inveſtituram, Principatus, ducatus, marchionatus aliaque magna dominia ab regibus meis facillime impetrarent; contracta inſuper affinitate, omnique genere liberalitatis, animos eorum conciliarent.

 Sed

Sed hoc tempore, ceſſante metu, ſi Pontifices velint ampliare dominia ſua, adiguntur, ut ea parata ſibi comparent pecunia, & ſagaces Hiſpaniæ reges poſt plurimas preces (quæ vicem auri funguntur, quibuſque primum exorari volunt) non inſulſe deinceps illis ea divendunt. Graviſſimæ ſunt calamitates illæ, reſpondit Almanſor, quas mihi narras, Regina Neapolitana: cæterum tu quæ es officina ſerici, & granarium totius Italiæ, quid ita diſtorta, & exanguis incedis? Quatuor dies ſunt, reſpondit regnum Neapolitanum, ex quo Hiſpani nudi terra è ſua in hanc meam adpulere ditionem. Ac quo ſeſe auro tegant, neceſſe habent me ſpoliare, ut tot diſcalceati, & nudi homines veſtiantur. Si vidiſſes præterea rapacitatem proregum, qui ad ſeſe exſaturandos in domum meam ablegantur; ſi etiam noſſes rapinas ſecretariorum, & mille aliorum officialium, & aulicorum, quos ſecum adducit, ut meum exſugant

ſugant ſanguinem : forſan mirareris, quî ego tam rabioſam & caninam eorum famem poſſim exſaturare. Quod vero exiguitatem reſiduæ carnis attinet, dicunt Hiſpani, ſeſe in libro quopiam Florentino, qui crudelis & deſperatæ politicæ hodiernæ contineat regulas, ſcriptum offendiſſe, cum ſim regnum adquiſitionis, in morem me equorum Barbaricorum, qui in circum deducuntur, debere omni onere carnis privari.

Mediolanenſes, ſubjunxit Almanſor, quomodo tractantur? Etiam illi, reſpondit Regnum Neapolitanum, aqua abluuntur, qua tu me ita liquefactam eſſe cernis. Hoc ſolum diſtamus, quod Mediolanum ſtillet; mea vero domus diluvium patiatur. Vera ejus diverſitatis ratio ex ingeniorum qualitate procedit: Lombardi diſſimillimi ſunt Neapolitanis. Quippe Mediolanenſes Nobiles natura ſunt impatientes, liberi ſolutique, & quam

longiſſime à vitio adulationis, & affectationis, meis Neapolitanis inſito, remoti; manu vero, & ingenio, adeo prompti, ut illud dicere ſuſtineant, ſi vel unicum cerebrum Cremonenſe inter Barones meos repertum fuiſſet, ſuffecturum fuiſſe illud, ne pane & cæpis veſceremur. Et quamvis id ipſum ab Hiſpanis Mediolani inhumanis moribus ſæpe tentatum ſit: illis tamen reſponſum, ſeſe attendere ad vitam ſuam. Quamquam & vicinitas Griſonum, ducis Sabaudiæ, & Venetorum, in cauſa ſit, cur honeſtius Mediolanum tractent Reges Hiſpaniæ. Cum Pontifices bellum gererent, etiam mecum melius agebatur. Sebabi, ô Almanſor, quoniam video advenire inimiciſſimum meum hoſtem Petrum Toletanum; qui nolim, ut me tecum deplorare ſortem meam videat. Etiam ob hoc ſervitus mea infelicior videri debet, quod miſerabilem hunc ſtatum, quem tu vides, quique me eo calamitatum perduxit, feliciſ-

feliciſſimum aureum ſæculum appellare adigar.

Comes de Fuentes in Parnaſſum intromit-mittitur.

ILluſtriſſimus Didius Enſius Guſmannus, Comes de Fuentes Parnaſſo receptus, in ultimum conſiſtorium non ſine graviſſima cenſura admiſſus eſt, quia exactiſſime ſibi Apollo demonſtrari volebat, nunquid illo tempore, ex quo multos per annos imperium Ducatus Mediolanenſis obtinuiſſet, aliquo pacto excellentibus Italiæ viris tædio fuiſſet, qui ab Apollinari majeſtate merito vocabantur primogeniti literarum, ea propter, quod res ſoleant elegantiſſimas mira pangere ingenii ubertate. Quamvis vero inter cætera tanti viri crimina maximo ei damno foret accuſatio ea, quod Mediolani non tam regundo populo operam dediſſet, quam peſtiferæ agriculturæ, ſe-

minando zelotypias ac diſſenſiones, ut ita diffidentiam in Italiæ principibus erga regem ſuum gigneret, quorum opem, & animos, omni induſtria, atque animadverſione illi debuiſſet conciliare: graviſſimæ nihilominus accuſationis crimen, certiſſimum hoc, quod afferebatur de eo indicium, penitus amovit. Quod nimirum in Italia naturæ fuiſſet portentum, monſtrum omnino inauditum, obſequentiſſimum Hiſpanis, & alienum à pecuniis. Fuentes ea de cauſa dignus, qui inhabitaret Parnaſſum, viſus eſt. Et quoniam Apollo de eo jam opinionem conceperat, tanquam ſummo cultore juſtitiæ, capitalique nugarum inimico, à quibus immundiciis illum purgaſſe norat Mediolanenſem ducatum, & triremes iis oneraſſe Hiſpanicas: curam illi deferebat Poëtarum ſatyricorum, ſumma cum poteſtate animadvertendi in eos, ſi quando tempeſtates in Parnáſſo concitarent; diſtichis famoſis infringerent

rent laudes, vel aliter magnorum immi-
nuerent virorum exiſtimationem. Co-
miti à magno Fori cancellario diploma
admiſſionis in ſplendidiſſima aurea pa-
tera miſſum eſt, quo priſtinam gratiam,
prærogativam, honorem, ſalarium con-
ſuetum, retenturum ei addicebatur.
Additum etiam edictum, quo prohi-
beretur egreſſu ex ædibus, durante
menſe Martio. Non leviter mœrore
afficiebatur Fuentes ob improviſum
hoc edictum, quod non continebatur
in literis Bartholomæi Alviani, Petri
Navarri, Antonii Levæ, Marchionis
Peſcaræ, & aliorum tribunorum ejus
cohortis. Idcirco unice rogabat, ut
edictum hoc abrogaretur. Sed omnia
fuere fruſtra, libere eum monente A-
polline, ut acquieſceret: quippe ſi
neglexiſſet negotium illud maximi
ponderis, fore ut mundum relinqueret
ſine luce, ac niſi ipſe hoc menſe fuiſſet
retentus, ne humanum genus affligere
poſſet ſolitis ſuis pravis moribus, com-

moturum in hominibus pernicioſos humores, quos concoquere poſtmodo non poſſet: idcirco ſe nolle, ut in Parnaſſo quiſpiam appareret hoc tempore, in quo omnes iſti defectus concurrerent. Populus nihilominus Hiſpanus, quia admodum ſolet efferri proſperis rebus ſuis, ingenioſeque tegere, ſi quid adverſi acciderit, ignibus artificioſis, pyrecbolis, ſclopetorum exploſione, ſignum incredibilis dabat lætitiæ, quod comes in Parnaſſum admiſſus eſſet. Exacta vero dimidia parte noctis, cum regia area Hiſpanorum monarchiæ eſſet principibus avidis iſtarum novitatum repleta, abibat unuſquiſque tolutim. Fuentes vero ſive naturæ turbulentia, aut ſervili animo, & novitatum cupido, aut propter quaſdam ſimultates privatas, vel ut Italiæ perturbaret quietem, inſcenſo equo obtulit ſeſe in modum militarem, cum oporteret ſeſe pacifice gerere. Ædibus pedem efferebat. Dumque tentat

prin-

principi alicui incendiariam facem admovere, ipſe tam celeriter ignem concipit, ut ea inter manus illius rumperetur. Flamma adeo faciem ejus uſſit & fœdavit, ut ſubito ex Parnaſſo ſe fugâ proriperet: ſive id factum, ut nonnulli dicunt, quo curaretur in loco abdito, ſive, ut alii opinantur, propter pudorem in ſe converſi mali damnique, quod alteri volebat inferre. Nec ſane ab vero abludit, eum hac de cauſa aufugiſſe, ne rideretur ab hominibus, tanquam qui tali facto plane perditum iſſet gloriam atque exiſtimationem, quam tot annorum curriculo ſibi recta Mediolanenſi gubernatione, rebuſque eximiis in Belgica geſtis, comparaſſet.

Omnium ditionum errores in Parnaſſo examinantur.

Cum non aliud Apollini eſſet negotium, quod magis ejus vexaret animum,

nimum, quam ut orbis univerſi princi-pes juſto ſuarum provinciarum regi-mine populo ſatisfacerent, prout con-veniret: poſt ſecula aliquot elapſa in Parnaſſum mos introductus eſt, quem imitarentur ſinguli, ut nomina princi-pum totius orbis præcipuorum in ſche-dula ſcriberentur, quo ſingulatim illa ex urna aliqua producerentur, quibus publicus rerum civilium cenſor, in con-ſpectu ſacri collegii, difficultates in adminiſtratione cujuſque prognatas memoraret: obſtringerenturque iidem ea, quæ objicerentur, firmiſſimis di-luere argumentis, vel ſpatio menſtruo illa corrigere. Fuit ſane inſtitutum no-bile ac ſanctum, quoniam effecit, ut tot ſeculorum decurſu, ex quo in uſu fuit, principes infiniti ſuos emendarint errores. Nam cum cognoſcerent, ſe in examen adeo ſeverum vocari, ſtude-bant vitæ honeſtiſſimæ, ne in præſentia tot principum ob ea, quæ egiſſent, in ruborem darentur. Die itaque definito

univerſi

univerſi orbis principes coram Apolline comparuere. Cenſor civilium rerum, Comes Balthaſar Caſtilinenſis, Illuſtriſſimo & reverendiſſimo Johanni de Caſa, ſedis Apoſtolicæ ad hunc principem legato, qui primum ex urna educebatur, dixit: Rem factioſam admodum videri ſibi, planeque indignam Majeſtate pontificis, Romæ nonnullas conſpici familias potentes, maximique patrimonii habentes loco, quod ſe non bene affectos eſſe erga amplitudinem ſedis Apoſtolicæ exteris monſtrent principibus, qui omni occaſione valeant ſuæ familiæ potentia Pontificem in ſummum diſcrimen adducere. Se poſſe affirmare, ſua ætate nullum ſe turpius, execrandumque magis facinus illo vidiſſe, quod patrarit Carolus V. cum nobiliſſimi Regni Neapolitani præfectura compenſarit crudeliſſimas ſeditiones, & pudendas nequitias, quibus Cardinalis Pompejus Columna uſus ſit verſus ſummum pontificem

Cle-

Clementē moctavam. Tum Illuſtriſſimus Johannes Comitem rogavit; quamdiu eſſet, ex quo non in curia verſatus eſſet Romana. Hic cum annos plus quam ſeptem elapſos eſſe reſponderet, petebat legatus, ut nunc reverteretur: cogniturum eſſe protinus, quomodo propter magnam uvarum copiam, quem comederint Pompeii, Fabricii, & Aſcanii Columnenſis proſapiæ, Virginii, & reliquorum Baronum familiæ Urſinæ, nepotum pronepotumque dentes adeo obtuſi ſint redditi, ut nec valeat ultrà juſculo veſci: propterea quod Pontifices, ex quo ad unguem obſervaſſent illas exorbitationes, præclare uti noviſſent Tarquiniano illo præcepto, redigendi papavera illa cypreſſis jam non minora, ad humilitatem pumilionum. Huic reſponſio acquievit Comes. Qui convertens ſeſe verſus imperiū Romanum, ſecundo ex urna extractū, ajebat: Turbas ſeculi hujus non duntaxat

taxat in domus Auſtriacæ patrimonio, verum in tota Germania videri generatas, idque negligentia temporis hujus imperatoris Rudolphi. Summopere ſe propterea optare, ut majori cura ille ampleċtatur gubernationem tanti ſui imperii, memor iſtius à principibus humani generis rectoribus, humeris portari graviſſimum pondus, ac ſuſtineri operoſiſſimum negotium, quali non alius par eſſe poſſit, quam homo agreſtis, robore ac viribus maxime pollens. Propter hoc monitum ab imperio Romano ingentes agebantur gratiæ: ac reſponſum, Commune infortuniũ omnibus eſſe principibus, accuſari negligentiæ, & quotieſcunque in illorum imperiis ſcandala orirentur, etiamſi conſtaret ab inimicis nimium potentibus eſſe excitata, non poſſe ea quantumvis prudentem principem effugere. Se itaque aſſerere, unicuique, portentoſam potentiſſimæ domus Auſtriacæ felicitatem, in adeundis hæreditatibus

tatibus ſtatus Flandriæ, Regni Hiſpaniæ, Neapoleos, Siciliæ, Bohemiæ, Ungariæ, Portugalliæ, & acquiſitione nobiliſſimi Ducatus Mediolanenſis, cunctis principibus tam Germaniæ, quam Italiæ, cæteræque Europæ, excitaſſe atroces adeo ſuſpiciones, ut genuerint præteritas & præſentes calamitates, ſatis conſpicuas in pervetuſto ejus patrimonio, & quibus nunquam imperatores, qui fuerunt poſt inclytum illum imperatorem Maximilianum primum, quamvis multis fuere dotibus præditi, adhibuerint medicamentum, niſi quod magnopere exaſperaret ſeditionem Germanicam, ac horſum confluxere humores adeo multi, & maligni, ut veriſſime poſſim dicere, ſeditiones illas fore incurabiles. Inſuper etiam quemque recordari debere exiguæ autoritatis, quam hujus temporis obtineant imperatores in Germania. Non modo inhumanum nimis eſſe, ſed & prorſus iniquum, expetere, ut quis manibus

nibus arctiſſimè religatis Rulandina edat facinora : ſeſe cuique ante oculos ponere ſtatum imperii; qui cum ſit electitius, majorem vim illos habere, qui ſervirent, quam qui regerent. Præterea non poſſe, prȩſentem in Germania domus Auſtriacæ infirmitatem exinde ortam eſſe, quod, poſtquam improbi homines ſeditione hæreſis eſſent ſuffurati ſubditorum animos, (quod furtum ſane maximum eſt, quandoquidem regna illa pro deperditis haberi poſſint, quibus tam peſtiferum inſperſum fuerit ſemen)imperator videatur obedientia ſuorum clientum ſpoliatus. Se ſingulos itaque rogare, ut attendant ad conditiones conſobriorum, quos domus Auſtriaca ex Germania in Hiſpania habeat: reperturos enim, populum Germaniæ ad libertatem natum, quo ſe tutum reddat à formidabili tantæ familiæ potentia, impias moliri vindictas, adverſas etiam illis, qui non ſunt ſecuri à jugo Hiſpanorum. Cum igitur

iſti

iſti propter peccata hominum nunquam ad illud culmen, ut dominentur univerſis, ſint deventuri, à quo mera Dei benignitate ac miſericordia tantum recedunt, quantum ſuis artificiis eo contendunt appropinquare: in memoriam omnibus ſe reducere, primos, qui Italia, cæteriſque extra eam terris, parum reverenter exhæredaſſent majeſtatem imperatoris, fuiſſe hos ejus conſobrinos in Hiſpania: quod clare ex uſurpatione Finalis, & aliis Feudis imperialibus, quilibet videret. Omnia hæc cum commoveant humores periculoſiſſimos, præterquam quod ſic minime concoquantur, effici, ut domus Auſtriaca in Germania à potentiſſimis inimicis vehementiſſime adfligatur, dum ſolis comminationibus Hiſpani univerſum orbem conjicere in metum, eumque invadere ſtudeant. Se etiam atque etiam operam dare, ut univerſum ſacrarum literatorum collegium bene ſecum reputet, quomodo deplorando

iſti

iſti liberorum defectui, in hoc imperatore quantum apparet duraturo lugenda fratrum fœcunditas eſſet adjuncta: quorum unus, violentiſſimo ambitionis ſtimulo agitatus, tandem non dubitavit domum jam ruentem præcipitare. Rem illam adeo abſurdam fuiſſe, ac ſi voluiſſet orbi clarum facere mortalem ſtolidum eſſe Regem Salomonem. Hoc reſponſo, quod graviſſimum & veriſſimum quiſque judicavit, Cenſor acquievit. Converſuſque ad bellicoſam Galliæ monarchiam, inquit, Præclaros totius Parnaſſi viros magnopere deſiderare, ut gubernet mentes furioſas, inquietas, leves, & ſupra modum impetuoſas ſuorum Gallorum, inficiendo illos illa prudentia, & tranquillitate animi, quæ in nobiliſſima Italica Hiſpanicaque apparere ſoleat gente. Non mediocriter exiſtimationem violare, Regnum Galliæ, primas obtinentis inter præcipuas monarchias orbis univerſi, incoli ab hominibus ſtul-

tiſſimis. Ad hoc monitum regiſſit monarchia Galliæ; cenſorem non perbene edoctum eſſe de ſtatu regni ſui, vitiaque ſenſiſſe præcipuas virtutes, quas ipſamet in Gallis. Fatuitatem, levitatem, imprudentiam, præcipitem naturam, effeciſſe illud regnum formidabile adeo & tremendum. Gallos incredibili alacritate, & animi promptitudine, ad leviſſimum nutum, ea ſuſcipere pericula, ad quæ adeunda alii principes capiſtris, fuſtibus, crudeliſſimiſque quibuſvis patibulis ſubditos ſuos ſapientes, circumſpectoſque impellere nequirent. Ex variis bellis cum diverſis fortiſſimis nationibus geſtis ſe documentum cœpiſſe, exercitum lectum ex militibus ſtultiſſimis & paratiſſimis, dummodo à ſtrenuo imperatore ductus fuerit, excuſsiſſe victoriam iis populis, qui contenderent, ut eſſent circumſpecti, maximeque ſapientes. Reſponſio Gallicæ monarchiæ tanto magis à Caſtilione laudabatur, quanto

ex

ex rationibus potentiſſimi regni colligere magis poſſet, Gallos illas dotes virtuteſque habere animi, quæ in ulla natione requirebantur ad ſtabiliendum, dilatandum, & continendum magnum aliquod imperium. Deinceps cenſor, cum ſeſe convertiſſet verſus potentiſſimam Hiſpaniæ monarchiam, dixit; notum eſſe unicuique, nihil æquè omnium populorum, præcipue ſi ſubditi fuerint exterarum gentium, conciliare animos, quam illius, penes quem imperium eſt, humanitatem ac comitatem. Et propterea quod Neapoleos, Mediolani, Sicilibque gubernationem ſuis ſolum Hiſpanis mandaſſet Baronibus, hos ratione nulla perſonarum habita, ſolenni Caſtellana aſperitate, intolerabilique faſtu Hiſpanico, majorique, quam regis Hiſpaniæ hoc in imperio foret, tantopere offendiſſe bonos fideleſque ſuos ſubditos, ut non leviter aliis odioſum Hiſpaniæ fecerunt dominium. Potiſſimum ſe ab illa flagitare celerio-

rem

rem in negotiis magnis minimiſque expeditionem, cum nimiam propter tarditatem & perplexitatem in deliberando de rebus ſeriis, amplas ſibi oblatas intermiſerit occaſiones ſui augendi regni. De hoc monarchia Hiſpaniæ plurimas habuit cenſori gratias. Ad ſui excuſationem adducebat: Illum nobilem, qui juvenculam duxerit, formæ excellentiſſimæ, verum ad naturæ laſciviam proclivioris, callidiſſime agere, ſi ſtudeat, ut præſtantiſſimus quiſque ex aulæ ſuæ ſervis, magis odio ſit ſuæ conjugi, quam amori. Quod attinet ad nimiam in rebus gerendis conſiliorum tarditatem, quam ſtatuat vitioſam & obnoxiam, non eſſe poteſtatis ſuæ mederi illi: quoniam potentiſſimus *Deus* non ſine gravi cauſa ſuos Hiſpanos uſque adeo diverſo ab Gallis ingenio creavit, dum hi in rebus gerendis præcipites ſint potius, quam conſulti: illi vero in eo quod ſint tardi nimium & dubii, in hoc obediant

Divinæ

Divinæ voluntati, cui ita placuit. *De-inceps* Poloniæ regnum ex urna exi- mebatur; quod comes Baltaſar ſic al- locutus: Univerſos Europæ principes optare, ut Sigiſmundus hujus temporis Rex de illis ſeditioſis nobilibus, qui nuper à ſe deſciviſſent, ſupplicium ſu- meret pro delicti magnitudine, ſaltem ad alios nobiles horum exemplis ter- rendos à rebus id genus patrandis. Ad hoc ita Poloniæ monarchia; ſuo in re- gno electitio hujuſmodi pœnas nobi- lium haberi pro damnoſis, quæ alioqui in ſtatu hæreditario eſſent perutiles. Illud Regnum, quod aliquis debeat beneficio nobilium, quorum ſit pote- ſtatis electio regis, non poſſe gubernari modis tam efferis, (quales in imperiis hæreditariis eſſent ſaluberrimi) quin incurrat evidentiſsimum periculum, ne ex ſublimi ruat. Senatus itaque, qui judicio ex amore profecto alterum donat regno, ſi poſtmodo ſtimuletur odio, novit quoque id quod tribuerat

 auferre.

auferre, Cauti Senatores ſolent ſibi reſervare inſtrumenta neceſſaria, ut poſſint nunquam non ob moleſtum obſequium pœnitere prioris liberalitatis. Hunc Regem Sigiſmundum, cum ſit primus ſuæ proſapiæ, qui regnarit in Polonia, non aliũ ad ſcopum magis debere dioptram ſuarum omnium cogitationum intendere, quam ut ſuperflua lenitate ſe munificum reddat nobilibus Regni ſui: quo tranſmittat in poſteros ſuos hæreditatem tanti regni, cum grata ſui memoria. Admonitionem hanc tanto magis neceſſariam eſſe Sigiſmundo, quanto minus Poloni, ſi bonum habuerint Regem electitium, fraudent genus Regium ſucceſſione: modo is, qui imperat, comitate norit ſibi devincire omnium benevolentiam nobilium. Præſertim cum Polonica gens ſit neſcia vivendi in pleniſſima libertate, ac omnem ſervitutem ita ſit peroſa, ut Rex penes illos ſit (res pervulgaris in omnibus ele-
ctitiis

ctitiis imperiis) vaferrimus in rebus ſtatus ſui, qui maxime ſimulet ſe non videre, maximeque oſtendit malle ſe quædam ignorare. Non modo cenſor, ſed & univerſum ſacrum collegiū, pro eximia recepere juſtificationem hanc monarchiæ Poloniæ. Quoniam protrahebatur ex urna Illuſtriſſima Angliæ monarchia, cenſor, quamquam vultu quodammodo conturbato, humaniſſimis nihilominus verbis dixit illi, ſi opus ulli foret homini prudentia humana, maxime principibus eſſe neceſſariam, propter operoſa, quæ illis incumbant negotia gubernandi genus humanum. Præcipua vero veriſſimaque hominum ſapientia cum ſit timor Dei, non admodum prudentem ab illo poſſe expectari adminiſtrationem, qui impiam & ſceleratam commiſerit ſtultitiam, ut tergiverſetur contra majeſtatem divinam. Hæc ſe ea propter narrare, ut Regi Iacobo ſexto præceptum indicet politicum, quòd Anglos Sco-

 toſque

toſque impudenter in conſuetudinem adduxiſſet ad accommodandam Religionem imperitandi libidini, quo uſus fuerit pro inſtrumento concitandorum populorum: illam politicam eſſe inauditam antiquis heroibus, eo forſan, quod animis iis non fuit illam uſurpare, ne tantopere majeſtatem offenderat divinam. Itaque ſe admonere illum de depictis ante oculos imperii Græci calamitatibus, quod quandoque dignitate dominii ſui, multitudineque ſubditorum, ac opulentiſſimis theſauris, longe antecelleret imperium Anglicanum: nihilominus ubi ſe à fide Catholica ſeparaſſet, ut ſic ſe ſubduceret divinæ ſummi Romani Pontificis excellentiæ, adeo promeritum eſſet iram Dei, ut mundus ſervum illud eſſe videat viliſſimæ, barbaræque maxime gentis, quæ ab omni hominum memoria dominium unquam in orbe terrarum obtinuit. Significaret idcirco Regi Jacobo,

cobo, ut tanto impenſis ſe conciliet cum Deo, quanto difficilius, cum dominus ſit duorum regnorum inter ſe infeſtiſſimorum, ſine peculiari auxilio *D*ei neutiquam ſit ejus virium harum duarum coronarum firmare concordiam. Proinde ſciat, indies eos magis irritari, quod die ac nocte plurimum intentus foret, ut defenderet manifeſtiſſimos errores ſectæ ſuæ, maximeque ſe exerceeret in diſputationibus religioſis. Ad hanc ſeveram juſtamque Caſtilionis cenſurem Angliæ monarchia viſa eſt flere.

Deinceps Comes converſus ad vaſtum Ottomanicum imperium, ait: Atrocitatem in præcipuis miniſtris ſuis caſtigandis ob leves ſuſpiciones, ab univerſo cenſeri mundo actum efferum & crudelem, cum videatur unicuique, virtutis eximiæ viros, optimeque meritos, puniri non oportere niſi propter delicta maxima, eaque manifeſta. Quamvis præterea jure Ottomanni

Principes illis necem afferant: conſuetudine tamen omnibus illos evertendi fortunis, quas poſtmodum deferant in theſauros ſuos, ſpoliando penitus illorum filios, decolorare omnem ejus ſupplicii æquitatem: cum quiſque putet, hac ſævitia facultates potius, quam delicta alicujus, auferri.

Mirabili gravitate apertæ huic criminationi imperium Ottomannicum reſpondebat, ſe ad illum, in qua unoquoque conſpiciatur, magnitudinem accreviſſe, duobus duntaxat potiſſimum modis: nempe præmiis infinitis, & graviſſimis pœnis.

Et cum in omni imperio unicum tranquillitatis fundamentum conſiſtat in optimorum virorum fide: nihil æque curandum eſſe Viris principibus, quam ut miniſtros immenſis præmiis fidei ſuę obſtrigant, & ſuppliciis infinitis terreant à flagitiis. Quoniam verò miniſtri illi, quorum in manu ſint arma & imperatores, & clavus rerum publicarum

blicarum, nequeant errare, niſi in rebus graviſſimis: eſſe conſilium ſtultisſimi principis, in ſuſpicionibus maximis perpeti, ut in tribunali res diſceptetur, & reus ſeſe defenſare poſſit, ac audiatur ejus excuſatio. Nam in tali negotio, Princeps, ni cupiat in manifeſtum ſe conjicere periculum, cogitur nec opinanti manus injicere miniſtro, & conſulere ſuis rebus, ſicut executio pœne ipſam etiam accuſationem antevertat. Sæpe uſu veniſſe, ut feſtinatione ſupplicii impediret, quominus quis perficeret facinus animo conceptum. Quod conſilium licet confiteatur eſſe perdurum; ſcire tamen huic deberi, quod in ſuo imperio non viſi ſint Comites S. Pauli, Principes Arauſionenſes, Caſpari Colignii, Duces Guiſii, Omalii, Maynii, & Mercurii, aliaque turpiſſima perfidiæ monſtra, qui maximo cum pudore eorum Principum, qui laqueis, gladiis, ſecuribuſque, tam damnoſa delicta prævenire ne-

 qui-

quiviſſent, alibi comparuiſſent; cum hæc lex civilis, quam dura, tam etiam ſecura ſit, ut ille miniſter, qui vel minimam perfidiæ ſuſpicionem apud Principem incurrit, protinus capite plectatur. Quippe duces illos, quibus exercituum regundorum incumbit cura, ſimiles uxoribus virorum magnatum eſſe oportere, quas tanta cum animi caſtimonia vivere par eſt, ut nec vel leviſſimam minimamque moveant ſuſpicionem maritis ſuis, nedum ut culpa tantum vacent. Quantum vero ad illud alterum, quod Baſſis ſuis facultates & bona unà cum vita adimeret: ſeſe veriſſime poſſe affirmare, ſalaria, dona, divitiaſque, quibus alii principes augerent miniſtros ſuos, comparatione earum opum, quaſquas ipſa benemeritis ſuis famulis tribueret, eſſe nullas, aut viliſſimas. Illud ſatis manifeſtum fieri ex regalibus illis divitiis, quas poſt mortem reliquere Ruſtanus, Mehemetus, Ibrahimus, aliique infiniti.

niti. Maxime ad hoc attendendum eſſe Principi, qui præmiis Proceres ſuos honorat, ut provideat, ne immenſæ iſtæ opes, quibus ipſe fidem ſubditorum mercatur, aliquando damno ſint illi, cujus liberalitati eæ debentur. Ex tumultibus aliorum imperiorum ſeſe cognoviſſe penitus, perniencioſiſſimum eſſe, ut magnæ divitiæ à miniſtro benemerito in filios traducerentur, abſque hoc, ut ipſi virtute, fortitudine, & fide paterna eos promeruiſſent à principe.

Neque ſe avaritiâ, ut multi perverſe putarent, confiſcare bona Baſſarum ſuorum: ſed ne commoditatem illis otiosè, & vitiosè vivendi præberet. Quin etiam ſe illos, qui paternis virtutibus inſiſterent, perpetua ſpe alere potiundi paterna hæreditate, eaque duplicata. Magnas enim divitias, ſi ab homine nequam poſſideantur, eſſe aptas ad conturbandam quietem cujuſcunque regni: [illegible] ſatis manifeſtum ex præteritis in Gallia & Belgio tumultibus.

 Im-

Imperium Ottomanicum. dum hæc narraret, animadvertebat, ſereniſſimam Galliæ monarchiam motu capitis demonſtraſſe, ſe neutiquam rationibus iſtis acquieſcere. Quapropter aliquantulum commôta ita inquit: Conſuetudo, Regina ſereniſſima, hæreditates meis clientibus adimendi perutilis eſt imperii mei magnitudini, ac quieti: & propter amicitiam, quæ mihi tecum intercedit, utinam ſimilis mos obſervatus in veſtra fuiſſet Gallia. Præcipue cum te non fugiat, quem in uſum Henricus *D*ux Guiſius nuper immenſas illas impenderit divitias, ſibi à liberaliſſimo Rege Franciſco I, & filio ejus Henrico donatas ad remunerandum merita *D*ucis Franciſci, patris ejus, qui dum ſerpentem in ſinum ſuſcipit, ſeverus in ſe, in alios ſævus fuit.

Vos, me, & juxta omnes, qui dominamur, non præterit, dulciſſimum mel quod homines ineſc[illegible] poſſit, eſſe has regnandi illecebras. Et cum nemo ſit, qui

qui ut guſtet tantillum, non maximam capiat voluptatem in vita etiam apertiſſimis exponenda periculis; Principes debent diligentiſſime unicuique obſtruere aditus regnandi, & procul ab ambitione amovere. Illud quinetiam dixerim, debere eos in hoc modum negotia aptare ſua, ut quilibet plebejus diffidat ſe unquã guſtaturum dulcem ejuſmodi liquorem. Ingenue vobis dico, ſi veſter Dux Guiſius in meo duntaxat imperio tale animo concipiſſet facinus, quod malo publico petulanter in veſtro Galliæ regno executus eſt; illo ipſo die hanc attuliſſem illi vim, quam Rex veſter Henricus III, etiamſi inſtigatus à plurimis Italiæ Principibus, non potuit in animum inducere, præterquam extremo fœdiſſimæ lamentationis die, cum jam plaga Gallicanæ ſeditionis evaſiſſet in gãngrænam immedicabilem. Quippe ubi ambitio regnat inter nobiles: Principes ſe ſeveros admodum oſtendere adiguntur; crucem

nunquam non habendo paratam ad puniendos ſeditioſos, & theſaurum apertum, unde ſatisfieret animis quietis ac fidelibus. Cum ille princeps ſit indignus imperio, qui non animum obtinet ſibi obſequentes efficere: nihil damnoſius reperiri viderique in imperio, quam ut principes metu ejus, à quo timeri deberent, afficerentur. Verum enimvero proprium vobis reliquis eſt Europæ principibus, qui profitemini literas, & qui vivitis ſecundum præcepta magnorum politicorum, me barbarum, ſecurumque meum procedendi modum Tyrannicum appellare. Per me autem licet, ut veſtris vos heroicis virtutibus, clementiæ ac manſuetudinis, redigi ad imprudentiæ terminos patiamini, ad perferendas res vobis indigniſſimas. Non poteſt dici, quantum imperium Ottomannicum ſua offenderit oratione omnes præclaros ſacri collegii viros, qui, poſtquam ſurrexiſſent, graviſſima perciti ira regeſſerunt illi;

facilli-

facillimò negotio ſe oſtenſuros eſſe, ea, quæ retuliſſet, fuiſſe ſceleſtiſſima; indignaque, quæ ab magni animi homine jactarentur exaudirenturque ab hominibus honori ſtudentibus. Adhæc ſubriſit imperium Ottomanicum, reſponditque, ſeſe in præceptis civilibus, quibus alii gubernent regna, ſpectaſſe ad utilitatem moralem, quæ ſibi inſerviret pro regula bonorum morum, cum tranquillitas rerum publicarum præponi debeat reliquis humanis commoditatibus. Tum cenſor, ut diſputationem ita odioſam abſcinderet, convertit ſe ad magnum Ducatum Moſcoviæ, eumque hunc in modum eſt affatus: Inter ea, quæ majeſtatem principis alicujus maxime exornent atque extollant, ſecundo ſe loco reputare inſignem hanc prærogativam, quod quis imperet populo bonarum literarum, & præcipue virtutum amanti. Se illi cogitandum relinquere, non ſolum æſtimationem ejus minui, verum etiam
ipſi

ipſi accedere maximum opprobrium ac dedecus, quod unice ſtuderet, ut ſubditi ejus in craſſa ejuſmodi inſcitia educentur. Quoniam in ditione ſua (expulſis artibus liberalibus) duntaxat ſubditis, ut diſcant legere ac ſcribere, permiſſit. Ad hanc cenſuram reſpondit Ducatus Moſcoviæ: obſervaſſe ſe ex literarum ſtudiis, quibus hæ locis viguiſſent, obortum eſſe terribile incendium: eo ſe edoctum, hoc conſilii cœpiſſe, ne odioſum adeo in ſuo Ducatu diſſidium ſeminaretur, cum homines ſint armenta principum, ſicuti pecudes privatorum hominum. Summam eſſe ſtultitiam, ea militia, quam literæ inſinuant capitibus eorum, qui illas amplexantur, armare illud humanum pecus, quod propter meram ſimplicitatem ſibi à Deo inditam, etiam quam maxime numeroſum, ab uno ſolo principe paſtore commode regatur guberneturque. Veluti ignis propria ſit qualitas calor, ita ex literis converti ſimpli-

ſimpliciſſimum pecus in aſtutiſſimas vulpes. Seſe credere, Germanos, Hollandos, Zelandoſque, ſi à principibus ſuis fuiſſent relicti in ſimplicitate veteris ignorantiæ, & pariter proſpexiſſent ne animi puri gentis iſtius contaminarentur peſte literarum Latinarum, Græcarumque: nunquam ſane cum ruina antiquiſſimæ religionis & exterminio multorum principum, qui primitus regerent iſtas provincias, eo ſapientiæ perventuros fuiſſe, ut formarent illam perfectiſſimam reipublicæ formam, ad quam nunquam potuere penetrare ingenium Solonis, ſapientia Platonis, & pariter tota philoſophia Ariſtotelis.

Hoc reſponſum animum cenſoris, & univerſi ſacri collegii, tantum commovit, ut vultu minabundo in hæc verba erumperent; rationes à magno Moſcoviæ Duce allatas calumnias eſſe maniſeſtiſſimas. Primum apparebat literatos ſat animi habuiſſe ad ulciſcendam eam injuriam; ſed mox deſtitere, animo-

animoque conciderunt, cum viderent, potentiſſimas pleraſque monarchias arma capere ad protegendum Moſcovitam. Qui propter promptum auxilium, quod perceperat ſibi ferri à tot principibus, audacior factus fortaſſe, liberius dicebat; quicunque negent literas non magnopere turbare tranquillam reip. gubernationem, Principesque facilius imperare millioni ignorantum, quam centenis literatis, qui nati ad regendum magis, quam ad obediendum forent, illos per gulam ſuam mentiri. Plane igneſcebant præclari viri, propter animoſam hanc provocationem, animoque ajebant, Moſcovitam verba feciſſe digna imperito. Seſe cognoviſſe, homines ſine literis eſſe aſinos, & boves bipedes. Jam rixa erat concitata, cum Cenſor compeſcens illam clamaret: Habete rationem loci in quo ſumus omnes congregati, ad corrigendos errores, non ad ciendas lites. Tanta erat majeſtatis cenſoriæ

reve-

reverentia, ut tam mentes principum, quam corda literatorum, quantumvis multa ira æſtuarent, ſævirentque, momento pacarentur.

Minime vero prætereundum hoc loco ſereniſſimum Ducem Urbinatium, qui principem principum in claſſe locum obtinebat, ſimulac animadverteret, quam periculoſa hæc quæſtio foret acceſſiſſe virtuoſis. Atque ubi aſcendiſſet in primum numerum: oſtendiſſe animum vel ducatum perdere paratum, dummodo defenderet artes liberales. Ubi conticuerat tumultus, cenſor allocutus eſt ſereniſſimam libertatem Venetam, exemtam ex urna, ſicque præfatus: Oſſa eſſa duriſſima, quæ nunquam corrodere valerent Ariſtocratiæ, uti ſatis ipſa noſſet effrenem juventutem, quæ quotieſcunque immoderata licentia laceſſiſſet cives optimos, ſæpe accelerarant interitum illuſtriſſimarum rerum publicarum. Et ſibi ſemper diſplicuiſſe cum audiret,

adole-

adoleſcentes Venetæ nobilitatis, rigido & iracundo procedendi modo non leviter offendiſſe præſtantiſſimos hujus Reip. cives, qui non parum dolerent, cum inſolentiæ nobilium creſcerent, caſtigationes diminui. Propterea ſe dicere, rem hanc periculoſam admodum eſſe in Ariſtocratia, ſi illis, qui deberent merito jactare ſe immunes eſſe à periculis premere eos ſolitis, qui regantur à cupiditatibus inſani principis, occaſio detur conquerendi ſe male multari à multis tyrannis.

Ad hoc ſereniſſima libertas Veneta; flagitia, inquit, à cenſore enumerata eſſe vera pariter & periculoſa. Verum enim vero imperandi autoritatem eſſe ſuperbiæ adeo annexam & inſolentiæ, ut ambæ videantur uno partu in vitales prodiiſſe auras. Immodicæ nobilium in o[illegible] Ariſtocratia licentiæ in cives mederi velle à ſummis viris diſſertantibus de Rep. habitum eſſe pro opera perdita. Quamvis perutile foret, ſævis pœnis

pœnis has frenare inſolentias; ab altera tamen parte debere Ariſtocraticos, quantum queant, abſtinere à publicis animadverſionibus in homines nobiles, etiamſi illi fuerint ſeditioſiſſimi, ne infamibus patibulis apud populum hanc ipſam evertant nobilitatem: quæ cum in manibus teneat imperii habenas, propter ingentia publicæ tranquillitatis emolumenta deberet eſſe maximæ autoritatis. Etiamſi Venetiis nobilium protervorum, & inſolentium, qui in area Sancti Marci inter duas columnas ſupplicio afficiantur, non is ſit numerus, ut ſatiare animos quorundam ſatis poſſit, à magno tamen conſilio Pregadum ac Collegio, reliquiſque ſupremis magiſtratibus, qui de ſuppliciis & infamibus depoſitionibus conſulunt, crudeliſſimum extrui macellum, ex ſeditioſis iſtis nobilibus, qui in patria libera reperti ſint tyrannicum aluiſſe animum.

Multos ex nobiliſſimis familiis eſſe Venetiis, quibus propter ſua merita

rita infami pœna ſit detrita vetus æſtimatio, multoſque ejuſcemodi ictu in terram proſtratos nunquam poſtmodum ad honores dignitateſque reſurgere potuiſſe. In hoc ſitam eſſe hominum nobilium vitam, qui vivant in Ariſtocratico ſtatu. Ad corpus aliquod dilaniandum non poſſe ab ipſo Perillo excogitari patibulum ſævius illo, quod expertus fuerit nobilis Venetus, cum in dignitate quapiam potiunda præferretur ei quidam multo junior, idque eo ſolum, quod à ſenatu honore eo dignior eſſet judicatus. Caſtilio non tantum admirabatur ſic defenſam ſereniſſimam libertatem Venetam; ſed ſummopere etiam laudabat ſeveritatem, qua utitur in puniendis ſuis nobilibus, quoties alicujus delicti vel manifeſti erroris rei ſint judicati.

Deinceps cenſor ad ducem Sabaudiæ converſus, inquit, quod cum ducatus in confinio Gallorum & Italorum ſitus eſſet, æquam cum utroque amiciti-

am colere cogeretur. Sed cum in poſtremis Galliæ tumultibus plane Hiſpanis ſeſe addictum oſtenderit : non ſuum tantum , verum & quorumvis principum Italorum dominia periculo expoſuiſſet. Dumque folle virium ſuarum auxiſſet tumultus Gallicanos ab Hiſpanis accenſos pro certo credere debere, flammam iſtam primum amicos, & parentes ejus, deinceps demum hoſtes Italos correpturam. Cenſori prompte reſpondit ducatus Sabaudiæ; Negari id non poſſe, pacem ab ultimo ſuo duce initam eſſe cum Hiſpanis : ſed occaſionem optimam , quod ei ter ſepteni contigiſſent, ſpem quoque addidiſſe , ad illum principatum pertingendi chartis luſoriis , ad quem alius quicunque princeps quiviſſet accedere. Quod periculum tanto lubentius ſuſcepiſſet, quanto major eſſet neceſſitas perdendi nummos iſtos , quos luſu fuiſſet lucratus. Poſtmodum vero etiamſi maximo ſuo cum infortunio ipſi acceſſerit

rit illud contumelioſum folium, quod plus doloris, quam quodcunque aliud ex integro chartarum faſciculo, attulerit: ſcire ſe nihilominus, homines ſagaces confeſſuros protinus, utcumque id conſilium fuerit periculoſiſſimum, ſeſe tamen, ſalvis regulis artis luſoriæ, aliter non poſſe ludere. Sinuoſum illum ſermonem illico percepit Cenſor, plurimumque laudavit ejus Ducis animoſitatem; qui quod exigua febri maximæ orbis partis imperio frui potuerit, non ſolum imprudentiæ crimen effugit, verum etiam ſumma ſua cum laude, auſus fuerit omnem magnitudinem ſuam fortunæ fortique committere; notumque illud de ſe uſurpare potuiſſet, Aut Cæſar, aut nihil.

Poſtmodum Cenſor, ad nobiliſſimum ducatum Hetruriæ converſus, acriter reprehendit triremes, quibus nihil niſi veſpas captaret. In memoriam inſuper reduxit calamitates, contumeliasque, quas perpeſſi ſint equites S. Johannis

hannis in Rhodo inſulâ, Tripoli, noviterque in Melita nata pericula; propter hoc ſolum, quod imprudenter ſtuduiſſent tintinnabulum tauro appendere; cum quilibet Sapiens princeps Chriſtianus ob præſentem Turcarum negligentiam gaudere potius debeat, quam injuriis inutilibus, quæque multum damni & nocumenti ſibi & aliis afferant, eos exacerbare; eoque adigere, ut iterum rebus maritimis, jam diu ab ſe prætermiſſis, & neglectis, animum adjiciant. Memoriam inſuper refricabat, quomodo infinitæ ſint gentium querelæ, ipſum ſolum eſſe in cauſa, ne merces, & aromatata tranſmarina, quorum magna jam ubique eſſet caritas, commode ex Oriente in Italiam deportarentur.

Ei crimini regeſſit ducatus Hetruriæ; perfectam non poſſe dici potentiam ejus Principis, qui nullis inſtructus navibus, nullum in mari dominium obtineret. Suas præterea triremes non magnitudini ſolùm Hetruriæ, verum & ſecuri-

ſecuritati Italicæ libertatis, maximopere neceſſarias eſſe ; utpote quæ tanquam Scholæ nauticæ , & ſeminaria forent ducum ac militum. Seſe confiteri , damnum , quod inde rediret ad mercaturam , & commercia : verùm occurrere eidem debere , rem bellicam neque mari , neque terra exerceri poſſe ab militibus, principibuſque, absque alieno damno. Præterea, cum Hetruria multa turbulenta & inquieta produceret ingenia , humores quamplurimos noxios ; ſummo jure fabricatas eſſe illas triremes , quæ immunditiem iſtam foras extra ducatum ſuum deportarent ; actum enim fore de caſtitate ſtatus ſui , niſi iſtiuſmodi pœna ſontes deterrerentur. Iſtam namque pœnam promereri milites vitioſos , & capita heteroclita , quæ ad omne malum eſſent propenſa.

Mirabili Cenſoris, univerſique adeo collegii applauſu, adprobata eſt defenſio Magni Hetruriæ ducatus. Comes

itaque

itaque ad ſereniſſimam libertatem Genuenſem converſus, quæ ultimo ex urna exemta eſt, inquit; nimium cambiorum uſum, quem illa nobilibus ſuis permitteret, cauſam eſſe graviſſimi erroris, ut privati divites, reſpublica vero pauperior redderetur; cujus tamen proventus longe locupletior fuiſſet, ſi regales nobilium divitiæ juſtis impenſæ fuiſſent mercaturæ contractibus. Prohibitione præterea cambiorum nobiles ſuos relicturos fuiſſe malas iſtas Hiſpanorum artes, unde tantum ipſis dedecoris accederet. Prompte adhæc, quod ſingul[illegible] literatis quibuſvis opinionem [illegible] reſpondit Genuenſium libertas; Verum eſſe id, quod cenſor moneret, tale quid operari cambia, ac proinde in quavis monarchia eſſe pernicioſiſſima. Nihilominus in bene conſtituto & ordinato imperio poſſe etiam citra ullum Reip. damnum permitti. Maximos & ſecuriſſimos eſſe theſauros in dominio libero nobilium

juxta & privatorum divitias. Longe aliter in regnis evenire, ubi inter principum bona, & privatorum hominum facultates, intercederet murus ex octo capitibus fabricatus de Meo & Tuo.

Quoniam in mutationibus quorumvis regnorum, regimen ut plurimum mutaretur ſine publico damno; ſolumque Matthæi nomen in illud Martini converti; verum in ſubverſionibus Rerumpublicarum, ubi libertati ſervitus ſuccederet, theſaurum publicum in privatorum hominum bonis eſſe ſitum; qui profuſe omnes facultates ſuas profunderent in defendenda ad extremum etiam ſpiritum libertate. Quantum vero ad pravas Hiſpanorum artes, quas nobiles ſui inſiſterent; rogare ſe unumquemque ut bene conſideret, num mercatura ſuorum Genuenſium Hiſpanis damnoſior foret, an Hiſpanorum familiaritas Genuenſibus? Comperturos eſſe illos, ſartaginem non veteri ab olla infici.

Monar-

Monarchia Hiſpaniæ ſecretarium ſtatus facere laborat Cardinalem Toletanum; qui recuſat, & quidem mo- verit.

RUmor per hanc aulam ſparſus fuit, potentiſſimam Hiſpaniæ monarchiam cogitaſſe de præcipui ſtatus ſui ſecretario faciendo Illuſtriſſimo Cardinale Toletano: quo magna hujuſce in Theologicis providentia adjutaretur in conſiliis regalibus; nec ibi quicquam decerneretur, quod contra ſuam eſſet conſcientiam. Magnum ſtuporem huic aulæ attulit res tam nova & inſolens, cum quiſque ſciret, quantum ille antiſtes in iterata benedictione Chriſtianiſſimi Galliæ regis, Henrici IV. parum faverit negotiis regis ſui. Propterea nemo potuit ſibi imaginari cauſam, quare ſagaciſſima hæc Princeps in rebus maximi ponderis voluerit ſibi inſerviri à ſubdito adeo infideli.

Quicunque profitentur ſe noſſe modum procedendi callidiſſimæ gentis Hiſpaniæ, etiam ex hoc ipſo conſilio potuerunt animadvertere, veterem Regum Hiſpaniæ prudentiam: quibus ſolemne eſt, nunquam ceſſare, uſquedum præmiis, honorificis dignitatibus, & omnis generis artificiis, manifeſtiſque liberalis animi argumentis, in partes ſuas pertraxerint id genus hominum inſignium, quod vident alieno eſſe animo ab iis, quæ conſequi regum interſit, & à quibus in ſingulos dies ſervitium expectare poſſint. Homines tanto Cardinali fideliſſimi referunt, Illuſtriſſimum dominum, animo gratiſſimo, & incundiſſimo, recepiſſe in ſe onus oblatum: attamen ea lege, quam Hiſpani continuo repudiarunt. Sermo ejus erat; ſi quando ipſe munitus auctoritate ſacræ Scripturæ, & doctrina S. Patrum, ex ſtatutis Canonicis perſuaſiſſet ea, quæ Regali conſilio decreta forent, eſſe aliena & diſſenta-

ſentanea à lege divina, humanaque, velle tantum ſibi poteſtatem relinqui ea impediendi, ne exequantur. Id quidem omne hunc in finem ſe facturum; ut mundus agnoſceret, regium Theologum in iſto conſilio tantum fuiſſe occupatum, & intentum, ut optimè conſuleret conſcientiæ regis ſui, idque ſalva voluntate Dei: non autem, ut larvato prætextu ſtabiliret regiam poteſtatem in genus humanum. Quandoquidem nimis turpe, & pudendum illi videbatur, aliquem ſui ordinis operam impendere ad obſignandam impietatem diabolicam hodiernæ rationis ſtatuum, & hominibus ſimplicioribus, nariſque minus ſagacis, fucum hujuſmodi facere, ut exiſtiment fœdiſſimas & putidiſſimas cœpas & muſcum orientalem.

Apollo deteſtatur conſilium ſibi memoratum adipiſcendi pecunias.

INcredibilis pecuniæ penuria nunc temporis Parnaſſi ditionem premit. Nam non duntaxat theſauri Apollineæ majeſtatis, quæſtoreſque præcipuorum hujus aulæ principum; ſed etiam nobiles, mercatores, opifices, eam graviter ferunt. A præfectis itaque bonorum Regiæ Apollinaris, cæteriſque ejus præpoſitis, nonnullos ante dies, diu conſultatum eſt de ſumma rerum, quæ ad ſanandam tantam rei familiaris anguſtiam eſſet ineunda.

Uno ore ſtatuebant, expedire, ut mos ille mirificus multiſque Italiæ principibus ſolemnis, in Parnaſſum etiam introduceretur; ut nempe proventus publici venderentur hominibus; quique eos redimerent, centenis acceptis pro legitima uſura ultra ſortem annumerarent fenos: & ut porro homini-

minibus privatis permittatur dare pecuniam cuicumque illa indigenti , atque exigere octonos pro centenorum uſura. Hoc conſilium ab his viris pro utiliſſimo habitum , ſimul ac propoſitum Apollini eſſet, quaſi perinicioſiſſimum publico & privato, ex templo rejectum fuit. Moxque ſereniſſima Apollinaris majeſtas ſubjungebat : neutiquam alteri publicos imperii ſui reditus concedendo velle eſſe principibus aliis pravo exemplo ad oppignorandum in vita ſua illos fructus, qui abſque onere, veluti ipſe accepiſſet, deberent tranſmitti ad ſucceſſores ejus. Tali quippe inſtituto non tantum aperiri portas ad ruinam rerumpubl. verum etiam viam avaritiæ, & malignitati ſtrui principibus illis : quin eo, quod imperent in ſtatu electivo, vel quod non habeant aliquos ſui ſanguinis, ad quos bona hæreditaria venirent , hos fructus dilapident, parum penſi habentes , quod ea ſint longe tutiſſima promptuaria ar-

 morum

morum ad tuenda augendaque regna. Morem illum à multis principibus incredibili malignitate introductum magnopere infregiſſe imperia eorum. Et in hoc ipſo propoſito ajebat ulterius Apollinaris majeſtas, Angariationes & vectigalia, in magnis imperiis nunc magnum in modum accreviſſe, eo quod recentes principes reperiſſent fructus publicos à ſuis anteceſſoribus oppignoratos. Utque in ſuis ditionibus urgenti conſulerent neceſſitati, & egeſtati domeſticæ; fuiſſe coactos excogitare nova vectigalia, etiam citra voluntatem ſuam acerbis indictionibus & exactionibus populos ſuos defatigando. Illa errata cum magnis imperiis ruinam minentur, debere principes tanto magis metuere, quanto manifeſtius incurrunt periculum, ne accendant in ditionibus ſuis maxima ſeditionum incendia: & ubi non ulterius poſſint onerare populum novis angariationibus, tandem cogantur pe-
taſum

taſum oculis ſuis ſuperinducere : magnumque offerre reditui oppignorato, tegentes fuco rapinas bonorum , quæ ab anteceſſoribus eorum magno ſtatus & ſucceſſoris præjudicio, damnoſiſſima prodigalitate, malignitateque, non debuerant oppignorari.

Imperia cum ſint ſubjecta judicio ferri, & tribunali violentiæ ; accidere, ut, in quibus obtinuit prava hæc publicos fructus oppignorandi conſuetudo, invadantur diripianturque à principibus nonnullis. Novos autem principes, ut aboleant perſolutiones uſitatas , ſi non juſta ratione , cum colore tamen aliquo crudeliter excedere modum , ruinâ opprimendo patrimonia plurimorum pupillorum, viduarum, & aliorum miſerabilium hominum, qui in cœmentis publicis fructibus depoſuerint fortunas ſuas. Se ſcire, abuſum publici fructus abalienandi tam latè ſerpſiſſe, ut multi principes avaritia & rapacitate inaudita, ſpoliarint vel dilapidarint :

atque interim eos tam crudele facinus habere in parte prudentiæ civilis; quaſi hoc pacto in imperiis electivis nervos incidant ſucceſſoribus exoſis; in hæreditariis vero id faciant peregrinis. Denique dicebat Apollo: Peſſimum eſſe conſilium, ſi homines privati emtione publicorum fructuum, & introductione peſtilentis fœnoris, fructum capiant ex ſolis pecuniis, abſque eo, ut illas occupent in mercatura. Eſſe rem maxime abominabilem, homines natos, ut vivant ſedulo ex ſudore ſuo, ut colant terram, utque attendant ad multiplicationem ſuorum armentorum; vivere iſtis uſuris, quas ex maſſa otioſæ pecuniæ cogant. Rem uſque adeo fœdam nullius eſſe uſus, niſi ad extenuandos homines impigros, & ad piguefaciendos uſurarios.

NOVA

NOVA ADIECTIO

AD

LAPIDEM LYDIVM.

Deciſio inſtituta in Parnaſſo de excellentia Romæ, & Neapolis.

COMPARATIO.

LIbretto perſcriptum eſt, die XVII. hujus menſis ſub porticu sereniſſimarum Muſarum aliquibus poetis differentibus de comparatione Romæ & Neapolis; Ludovicum Tanſillum temere & inconſiderate dixiſſe, ſuburbia Neapolis eſſe majora univerſa Roma. Cui petulanti mendacio regeſſiſſe H. Carum Tanſillo, eſſe id mendaciũ Poeticum.

cum. Quoniam vero viri inſignes nobiliſſimæ Parthenopes ejuſmodi ſibi inflictam injuriam graviter tuliſſent, impetum in Carum feciſſe, quem continuo ab ſuæ nationis poëtis, eodemque Marchionatu natis eſſe adjutum. Jamque ab una & altera parte occupari animos in prohibito carminum genere, inque pangendis verſibus punctim cæſimque vulnerantibus, quibus acre iniretur certamen.

Ubi rumor ad Apollinis aures pervenit, mox illuc Mutium Juſtinopolitanum miſit, qui ſedavit tumultum, & utrimque exegit, ut promitterent, neutram partem alteri incommodaturam. Et quoniam literati antehac ob ſimiles cauſas ad arma devenissent, ac turbas conciviſſent maximas; ut impoſterum quiſque ſciret, quomodo credere, & loqui, de nobiliſſimis iſtis duabus civitatibus debeat; juſſit in Rota primo quoque tempore hac de materia diſputari, ac omnem controverſiam decidi.

decidi. Poſtquam itaque aliquoties ab utriſque partibus res ad Rotam fuiſſet delata, tandem hæc promulgata fuit ſententia

Coram Rev. patre domino Cino.

Die x. Mail. cIↃIↃcxi.

Domini unanimes decreverunt; Neapolim propter majeſtatem urbis debere ſemper cedere Romæ; & Romam Neapoli ob delicias ſitus. Romam item confiteri oportere Neapoli eſſe plures gentes; at Neapolim extra omnem controverſiam ponere debere, Romam inhabitari à majori hominum numero. Ingeniis & vinis Neapolitanis opus eſſe, ut vehantur Romam, quo conſequantur perfectionem illa in aula, & ut magis ſapiant palato virorum magnorum. Romanos vero ea in parte perfectiores, utpote etiamſi nunquam peregrinati fuerint, veriſſime poſſint dicere; ſe orbem univerſum peragraſſe. Neapolim inter totius orbis civitates primas obtinere

in

in equis domandis ; Romam in hominibus aſtutioribus reddendis. Neapoli reperiri plures equites , Romæ plures ſacri ordinis. Inter Romanos nobiles illos tantummodo titulum equitis mereri, qui ſignum in pallio geſtent. At vero nullo diſcrimine omnes iſtos dominos Neapolitanæ ditionis , utcunque pallium nulla differat nota, eſſe equites nuncupandos ; cum ſatis illos dignos tam honorifico reddat titulo ingens illa crux ; quam Hiſpani illis in carne nuda imprimerent.

Diſſertatio Nobilis cujuſdam Itali de actibus & conſiliis Catholici Hiſpanorum Regis.

SI Italia , ſicuti poſſit , vellet diligenter conſiderare , qualis ſit pax illa , ob quam adeo ſe extollat ; certe facile perciperet , debere ſe tanto magis dolere ob otium adeo venenoſum, quo penitus conſumeretur , quanto

forte

forte amplius in excidiis , apertaque belli alterius flamma, miſereatur damna amicorum , & exempla , argumentaque ſibi formet ex tantis periculis , quæ ſibi immineant. Videt incontaminatam fidem catholicam in ſuo populo vigere. Videt, principes, filioſque ſuos frui terris ſuis in tranquilla poſſeſſione , pia ſubditorum ſuorum obedientia , ſumma divitiarum proliſque felicitate. Sine dubio hæc conſtitutio, & ementita ſpecies, eſt illi pro maximo ſolatio. Cæterum. quoniam tanquam robuſtum & ſolidum corpus, quod facillime reſiſtat interiori corruptioni , hæc vegeta terra non perſentiſcit, aut forſan non curat, has ſibi ſtrui inſidias, ſceleſtiſſimaſque fraudes, quibus inimici ejus illam ſibi ſubjicere ſtudent: exinde provenit, ut pax Religionis, imperiique, forte ſit tam anceps miſerabiliſque, quam ullius terræ aut regni, quod hoc tempore adfligat impietas hæreſis, aut belli ſævitia.

Catho-

Catholicus ſum (gratia Dei) & Italus, nec poſſum cogitando aſſequi, quomodo aliquã præſentium experientiam conſecutus, hac calamitate me extricare poſſim cum amicis, ac fratribus meis; à quibus deſidero duntaxat, & expeto, ne graventur attenta, & benigna patientia legere hanc diſſertationem meam. Nec enim dubito, quin relaturi ſint deinceps hunc fructum hocque univerſum beneficium, quod mihi verè & ſincere propoſui.

Ex hujus temporis ſtatu in Galiis, commode, abſque ut aliunde petatur, elucet monitum, quod expeto, ut noſtræ Italiæ ſit ſalubre. Sciinditur illud regnum, ut neminem fugit, inteſtino, eoque ſæviſſimo bello; imo quo gravius non aliud ſimus perpeſſi. Omnium factionum machinator, ſub ementitio religionis titulo, penitus occultatur. Rex Hiſpaniæ: ſic ut, quemadmodum ante plurimos annos pecunia, & prolixa humanitate, tacite concitarat, aluerat que diſcordias, favens principibus, & civitatibus ſeditioſis Regni hujus: ita nunc exercitu lecto, omnique apparatu bellico, non aperte duntaxat tentet Regem expellere legitimum, & ſpoliare omnem ejus familiam, ſed ſub titulis emendicatis, ficulneis argumẽtis & prætextibus abſurdiſſimis, ſibi à cõſanguineis ſuis vindicet,

dicet maximã ejus partem, & tandem etiam decipiendo, qui ſibi commendati ſunt, perdendo inimicos, regnum illud abſorbere & ſeſe ſolum regem & arbitrium in hoc mundo conſtituere laboret. Si itaque hic potentiſſimus Rex, cum poſſideat nihil, præter inveteratam quandam, & hæreditariam inimicitiæ cauſam; potuerit arma, & conſilia ſua ſic producere, ut deſiderantur à populo hoc; & auſus fuerit ſibi perſuadere, ſe poſſe contra leges conſuetudines, & veram conſtitutionem nobiliſſimi hujus Regni, mutare Regem pro lubitu, ac ſubjicere tandem ſuo arbitrio & imperio Regem Regnumque, quod jure, tam ob merita, quam ob vires proprias, & ipſius & cæterorum quoque Chriſtianorum regna præcedat; quid Italia de ſe fore judicet in hac publica & aperta ambitione dominandi ſubigendique terram univerſam? Quid ei ſperandum eſt ab illo, qui poſſideat Italiæ majorem & flotidiorem partem? Nunquid credat, nolle illum univerſam ad ſe pertrahere? neque eſſe comprehenſam in deſcriptione Monarchiæ ejus? Has præſumtiones, hunc timorem, hocque periculum omnino præ me fero; præcipue cum nemo ſit mortalium, qui non magna quaſi proluvie ſentiat ſe rapi & præcipitari in barathrũ crudeliſſimæ Hiſpanorũ tyrannidis. Occaſio, utilitas, & gloria,

ria, incitamenta ſunt potentiſſima ad omnes conatus. Et qui ad nihil non honeſto vocamur prætextu, ſtupore nihilominus omniū, aliquantum conamur nos evehere, & neceſſario eniti, ſeu fraude, ſeu violentia ad eam rem uſi, nunc cum hoc, nunc cum altero, pro opportuna occaſione, & prudentia miniſtri.

Rex Hiſpaniæ ſi pedem figere poſſit in reliquis etiam terris, non vero illis duntaxat, quas in Italia hæreditario poſſidet jure: dubium non eſt, quin id utile, commodum, & honorificum duceret. Cæterum cum nullam rationem habeat detegendi deſiderium ſuū, & aperiendi animum de invadendis quæcunque nec dum poſſideat: ſibi ipſe ambitionis imponit neceſſitatem; confidit potentiæ, fraudibus, ſperat, ac credulus eſt: ſtat forſan in procinctu ad ſubigendos cunctos, ac trophæa gloriæ ſuæ ponenda ex inſipienti ſapientia, ſtultoque principum noſtrorum timore.

Gemina hodie poteſtas eſt in Italia, ſpiritualis, & civilis: contra utramque, cum probe ſciat vim apertam non minus eſſe vanam, quam à ratione longiſſime remotam, uſus uſt, utiturque mirabiliter fraudibus, & inſidiis, non tantum ad propulſandam illam, ſed etiam ad potiundum illa In ſpirituali nemo eſt, qui non dicat, confiteaturque, Regem

Hiſpa-

Hiſpaniæ tantum profeciſſe, ut jam Papam poſſit creare, ac idcirco aulam Romanam dependere maxime ex autoritate ejus. Illum item poſtquam hoc conſecutus eſſet, aſſumſiſſe tandam (de quo ambigit nemo) titulum principis Catholici, protectoris, & defenſoris Chriſti Eccleſiæ; illi ac alteri antiſtiti, ſimulata charitate donare varios reditus, ut ſibi poteſtatem ſervent in eligendis Epiſcopis, nec non Cardinalibus, atque ita omnes Pontificum amicos obnoxios ſibi reddere, reliquoſque Reip. fructus invadere, illecebris avaritiæ, & ambitionis impulſu Ex hac re non non tantum ab univerſis gloriam, & applauſum conſequi, quo præcipue ſtudeat nomini ſuo ſervando inter mortales: ſed etiã adipiſci obſequentem aliquam ſimoniacum, & obſtinatam ex hominibus lucri avidiſſimis, à quo poſſit qualibet occaſione cuncta miniſteria ſervitiaque expectare. Ac propterea videmus aliquam Religioſorum monachorum numerum, qui jactent ſe eſſe excitatos divinitus, ut ſe hæreſi hujus temporis opponant, inſervire moribus ac conatibus ementitæ religionis Catholici hujus Nimrodis. Primum ditabant ſe involando in maximos reditus; quibus ubi extruxiſſent templa & Monaſteria pompatica, & populum innumerabilibus ſuis artificiis

ſociis ſub ſanctimoniæ velo convocaſſent, ſpiritualem exercuere tyrannidem in animam, corpus, & omnes facultates. Hi cum in Poloniam, Germaniam, Angliam, Portugalliã, Galliam influxiſſent, ut ſervirent Deo, diu noctuque multo fidelius operam navabant Hiſpaniæ Regi, cura ſibi commiſſa ſobolis Regiæ, Imperii, pacis, belli, confœderationum, defectionum, proditionum, conjugii, rerumque aliarum, ac negotiorum civilium: expiſcando primum ex confeſſionibus, & familiari converſatione liberorum, & feminarum omnia civitatum & Regnorum arcana; inſinuantes illis quicquid ex uſu rerum Hiſpanarum fore judicarent. Iſti igitur aliique ejus ſectæ infiniti, Romæ, per Italiam omnem, & quocunque Chriſtiana Reſp. extenditur, tantam ſibi autoritatem pepererе; ut non minus timeantur, quam colantur. Ac licèt in Neapolitano Regno, feudo ſedis Apoſtolicæ, peculiariter miniſtri Regii videantur vim manuſque ſceleratas juriſdictioni Eccleſiaſticæ intuliſſe, innumeraque inſolenter patraſſe in ſacerdotes ac antiſtites, & (quod Romæ nuper intelleximus) Legati Hiſpanici ſint comminati Pontifici Sixto Quinto, ſe non præſtituros illi obedientiam, dum Ejus Sanctitas eſt in detegendis fraudibus, quibus ſe occuparint in negotiis Gallicis: tacet nihilominus

hilominus Pontifex, & hanc illorum ſceleſtã tolerat impietatem, in aliis damnatam publicitus, ut merebatur, & ſeveriſſime caſtigatã. Cæterum reperiuntur, qui hoc excuſent, ac defendant, & potius quam Regem Hiſpanorum accuſent hypocriſios, & temere invaſæ autoritatis Apoſtolicæ, dicere malint Pontificem hunc eſſe hæreticum, & fanaticum.

In civili porro regimine, quis non videt, ac intelligit, quid hactenus egerint ac nunquam non agant vulpes hæ Hiſpanicæ ac Catholicæ. En amplo quodam conjugio aliquem Italiæ principem in bello implicatum graviſſimo. Optimum, quod exinde poterit ſperare, erit, ut aliquando ſe ipſum ſuaſque reſignet terras Regi Hiſpaniarum; ut conjungat illum cum Mediolanenſi imperio, & dilatet ſic potentiam ejus in Italia; quod ab imperatore ejus parente adeo exoptatum ac deſideratum ſit. En ſtipendia, & ut in longinquum ſibi provideat inescando titulis, ſed ſpe vaniſſima. En diſcordias ſtudioſe ſeminatas, & nutritas, inter principes & vaſallos, atque inter nobilitatem & plebem. Suffragatur plebi contra nobiles, ut captet auram popularem. En titulos Aurei velleris, aliaſque dignitates egregias, quibus donet nobiles, ut hoc dolo illos in ſervitutem illiciat, & magnis ſumptibus conſumat. En fautorem per-

duellium

duellium, extorriumque, & qui vindicet ſibi impudenter tutelam pupillorum, terrarumque quas poſſident. Ecce maximas promiſſiones pro pecunia à mercatoribus annumerata, & dum tantam auri ſummam exigit, ut poſtmodũ ſub ſanctimoniæ prætextu uſumfructum neget, capitalique iis pretio perſolvat, hanc in proprium convertens uſum, ut famem ſuam impleat, bonis & ſanguine Italico. Sed hoc quod majoris eſt momenti; ecce ut in bellis Belgicis, Portugalenſibus, Anglicis, miſeræque Galliæ enerventur hujus & alterius provinciæ incolæ, utque infeliciter moriantur citra ullũ ſuum emolumentum, aut victoriæ, aut honoris. Quæ res nos omnes movete debebat (nequid dicã de miſeriis, quas ſingulis pæne horis experimur, cum hic fratrem, ille patrem, alter denique filium, aut ferro, aut infirmitate crudeliſſime extinctum amittat) ut cogitaremus, multo majorem hoſtem, cujus gratia bellum gerimus, quam illum contra quem armamur inſtruimurque. Quoniam ille tantum à montinos infeſtat, ſuumque tantũ recuperare ſtudet, non ut nos offendat: alter autẽ non contentus tanta mundi parte, quã poſſideat, ſtruit etiam inſidias quieti & libertati noſtræ, quæ ipſi intantum inſervit, vultque eam peſſum dare, deque ea triumphare, priusquam immenſus illos ſuos & inſatiabiles claudat oculos,

Tu

Tu terra Mediolanenſis, tu Regnum Neapolitanum, tu Sicilia, tu Status eccleſiaſtice, quomodo vivitis? examinate tandem vos ipſos, & perpendite quomodo evertamini. Videte, ſibi quomodo auferat ſemper liberos veſtros, veſtrasque fortunas, & alat foveatq; ſanguine veſtro bellum injuſtiſſimum; veſtris theſauris paſcat horribiles has harpyias, quibus videtis plateas & ædes oppletas veſtras, quas tolerare debetis, atque humaniter in menſas veſtras, & in lectum recipere. Hoc pacto nunc ratiocinatur unusquisque, & videt jam fraudulentam illam vim, qua progrediatur hic magnus Rex, hicque Princeps piiſſimus, qui intrat armatus templum Dei, qui vim infert ſanctorum reliquiis, qui exhaurit theſauros, qui ſibi tribuit electionem & autoritatem ſummi Pontificis, & reddit ſe tremendum conſpectui omnium, qui vult obſignare res geſtas ſuas acquiſitione parvæ hujus Italiæ, ut illa domicilium ſit Vicarii Chriſti, quem vult ſuo imperio ſubditum; & ut ſit potentia, quæ in anguſto ſuo valeat circuitu ſeſe opponere monſtroſæ machinæ vanæ ſuæ gloriæ.

Et propterea tantum in ſpirituali poteſtate, quantum conſpicimus, adeptus, parat ſe quoque ad invadendam temporalem, inhians quantum poſſit theſauris noſtris, ope

&

& auxilio populi Genuenſis, provincias, & civitates, tam ſibi ſubjectas, quàm aliis militibus, ducibuſque, ſpolians; ut ſi vivat porro aliquot annos, ſibi facilius ſit conſtituere dominum, opportunitate reliquarum, quas obtinet terrarum: ſin moriatur, ne poſſint Italiæ populi mutuo auxilio excutere jugum adeò intolerabile & grave.

Igitur Italia mea, hunc per ſanguinem innocentem, quem hodie filii tui in Provincia, Sabaudia, in Belgio, inque Gallia effundant; per has lachrymas iteratas, quas miſeræ matres non valent ſuſtinere, certo edoctæ de cladibus filiorum ſuorum; per charam hanc libertatem, pretio tanti ſanguinis comparatam de Barbaris crudeliſſimis, habe oro curam tui. Has divitias, hos populos, hos principes, quos Deus tibi dedit naturales & legitimos, conſerva, & ama. Ne remittas te porro barbariæ impudenti hujus pſeudo-Catholici, qui te honorat, ut deformet & præmia defert, ut te eo vinculo aſtrictum habeat, pro viliſſimo libidinis ac ſuperbiæ mancipio.

FINIS.

1 62 1455044

Digitized by Google

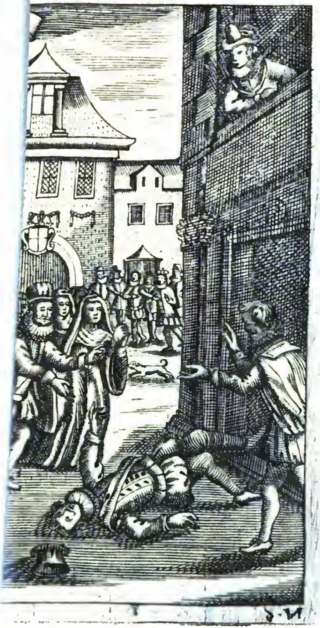
N 2

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

by Google

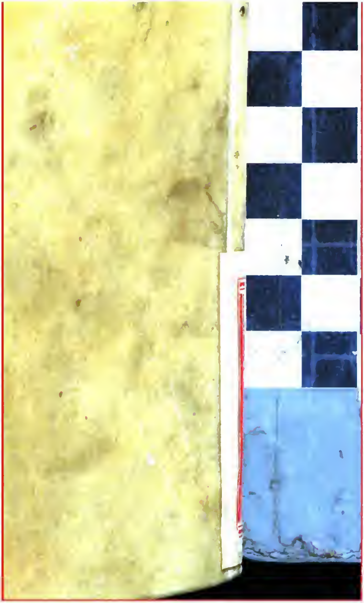

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google